

KRISTER MOBERG

ANSTÄLLDA I STYRELSEN

LAGEN OM
STYRELSEREPRESENTATION
FÖR DE PRIVATANSTÄLLDA

NORSTEDTS

JURIDISKA INSTITUT
BIBLIOTEKET
LUND

ANSTÄLLDA
I STYRELSEN

E-boken är publicerad av Juridiska fakulteten vid Lunds universitet 2023
eISBN: 9789198891874
DOI: <https://doi.org/10.37852/oblu.237>

Denna text är licensierad under CC BY-NC 4.0, Erkännande.
(Se fullständiga villkor: <https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/deed.sv>).
Enligt licensen får verket spridas och bearbetas utan att tillstånd behövs, men ej användas i kommersiella syften. Verkets upphovsperson måste anges.

KRISTER MOBERG

ANSTÄLLDA
I STYRELSEN

LAGEN OM
STYRELSEREPRESENTATION
FÖR DE PRIVATANSTÄLLDA

NORSTEDTS

JURIDISKA INSTITUTIONEN
BIBLIOTEKET
LUND

Mångfaldigandet av innehållet i denna bok, helt eller delvis, är enligt Lag (1960:729) om upphovsrätt till litterära och konstnärliga verk förbjudet utan medgivande av Norstedts Förlag AB, Stockholm. Förbudet gäller varje form av mångfaldigande genom tryckning, stencilering, bandinspelning etc.

ISBN 91-1-887541-1

© 1988 Krister Moberg, Norstedts Förlag, Stockholm
Norstedts Förlag AB ingår i Esselte Förlag AB och utger böcker även under förlagsnamnen Almqvist & Wiksell och AWE/Gebers.

Omslag: Rolf Hernegran

Tryck: Graphic Systems AB, Göteborg 1988

FÖRORD

Den traditionella vägen för fackligt inflytande i Sverige är att de fackliga organisationerna försöker med arbetsgivaren förhandla fram bättre villkor för anställda. Detta sker t ex när parterna träffar kollektivavtal om löner och allmänna anställningsvillkor. Den rättsliga regleringen som omger förhandlingsverksamheten återfinns inom arbetsrätten.

En annan väg för de fackliga organisationerna att förbättra de anställdas villkor är att man försöker påverka och få inflytande genom att man deltar i företagets beslutsprocesser. Ett sätt som detta sker på är exempelvis att löntagarfonderna överlåter en viss del av rösträtten till de aktier som fonder äger i bolag till de lokala fackliga organisationerna. Ett annat sätt är rätten till styrelserepresentation för de anställda i företagets styrelser. Sedan 1973 har vi i Sverige haft lagstiftning som ger de anställda rätt till styrelserepresentation i företagets styrelser. Från och med den 1 januari 1988 gäller en ny lag om styrelserepresentation för de anställda, nämligen lagen (1987:1245) om styrelserepresentation för de privatanställda (LSA).

Syftet med detta arbete är att kommentera lagen om styrelserepresentation för de privatanställda. Framställningen följer en traditionell kommentar, vilket innebär att varje paragraf kommenteras för sig. Ett annat syfte med boken är att ge en djupare framställning i vissa frågor. Dessa är styrelseledamöternas ansvar, information och sekretess och reglerna om styrelsemötet. Att jag just har valt dessa frågor får ses mot bakgrund av att frågorna får anses som centrala för alla styrelseledamöter.

6 Förord

Manuskriptet har i sin helhet granskats av jur kand Lars Gellner, SAF. Professor Carl Martin Roos har granskat avsnittet 4.2, Ansvar. Ett stort tack till er båda.

Lund i april 1988

Krister Moberg

INNEHÅLL

- Förkortningar 11
1. UTVECKLINGSLINJER M M 13
 - 1.1 Bakgrund 13
 - 1.2 Annan inflytandelagstiftning 18
 - 1.3 Styrelsereservationslagens innehåll i huvuddrag 24
 - 1.4 De viktigaste nyheterna i 1987 års lagstiftning 24
 - 1.5 Utbildning av arbetstagarrepresentanter 26
 2. KOMMENTAR TILL LAGEN OM STYRELSEREPRESENTATION FÖR DE PRIVATANSTÄLLDA 27
 - 2.1 Inledande bestämmelser (1–3§§) 27
 - 2.1.1 Företag som omfattas av lagen 29
 - 2.1.2 Koncernbegreppet 32
 - 2.2 Rätten till styrelsereservation (4–5§§) 36
 - 2.2.1 Styrelsereservation i företag som ej är moderföretag 37
 - 2.2.2 Styrelsereservation i företag som är moderföretag 41
 - 2.3 Inrättande av styrelsereservation (6–10§§) 44
 - 2.3.1 Inrättande av styrelsereservation i företag som ej är moderföretag 45
 - 2.3.2 Inrättande av styrelsereservation i moderföretag 47
 - 2.3.3 Kommissionärsföretag och dotterföretag 47
 - 2.3.4 Underrättelse 48
 - 2.3.5 Hjälpreglerna innebär följande 53
 - 2.4 Arbetstagarrepresentanternas arbete m m (11–14§§) 59
 - 2.5 Skadestånd m m (15–16§§) 73
 - 2.6 Övriga bestämmelser (17–19§§) 79
 - 2.6.1 Politiska styrkeförhållanden 81

8 Innehåll

- 2.6.2 Förhållanden mellan olika intressenter eller intressentgrupper 83
- 2.6.3 Regler finns om särskild röstmajoritet vid styrelsebeslut 89
- 2.6.4 Undantag med villkor 89
- 2.7 Ikraftträdande och övergångsbestämmelser 93
- 3. ÄNDRINGAR I ANDRA FÖRFATTNINGAR 94
 - 3.1 Aktiebolagslagen 94
 - 3.2 Lagen om ekonomiska föreningar 95
 - 3.3 Banklagstiftning och försäkringsrörelselagen 96
- 4. SPECIELLA FRÅGOR 98
 - 4.1 Styrelsens och styrelseledamöternas rättsliga ställning m m 98
 - 4.2 Ansvar m m 100
 - 4.2.1 Allmänt om ansvar 101
 - 4.2.2 Styrelseledamöternas skadeståndsansvar enligt aktiebolagslagen 102
 - 4.2.2.1 Internt ansvar 103
 - 4.2.2.2 Externt ansvar 108
 - 4.2.2.3 Något om styrelsesuppleanternas ansvar 109
 - 4.2.3 Likvidationsansvaret, 13 kap 2 § ABL 110
 - 4.3 Styrelseledamöternas rätt till information 113
 - 4.3.1 VD:s informationsplikt mot enskilda styrelseledamöter 113
 - 4.3.2 VD:s rätt att undanhålla information för enskild styrelseledamot 115
 - 4.3.3 VD:s rätt att undanhålla information för kollegial styrelse 117
 - 4.3.4 Enskild styrelseledamot vägras information av VD 118
 - 4.3.5 Informationsområdet och gränserna för VD:s informationsplikt 118
 - 4.3.6 Information av bolagets revisor 120
 - 4.3.7 Rätt att granska företagets handlingar 121
 - 4.3.8 Avslutande synpunkter 123

4.4 Sekretess	123
4.4.1 Sekretess för arbetstagarrepresentanter	124
4.4.2 Styrelseledamotens tystnadsplikt enl. ABL	128
4.4.2.1 Styrelsens möjlighet att besluta om styrelseledamotens sekretess	131
4.4.2.2 Styrelseledamotens sekretess i samband med aktieägarnas frågerätt enligt 9 kap 12§ ABL på bolagsstämman	132
4.4.3 Sammanfattning	133
4.5 Styrelsemötet	133
4.5.1 Antal möten	133
4.5.2 Planering av möten	135
4.5.3 Platser för styrelsemötena	136
4.5.4 Kallelse till mötet	137
4.5.5 Föredragningslista	137
4.5.6 Föredragande	139
4.5.7 Styrelsebeslut och beslutsunderlag	140
4.5.8 Reservation	141
4.5.9 Protokollförare	141
4.5.10 Protokoll	142
4.5.11 Justeringsman	143
4.5.12 Arbetsutskott	144
4.5.13 Arbetet mellan styrelsemötena	145
4.5.14 Styrelsesuppleanterns roll i styrelsearbetet	146
4.5.15 Avslutande synpunkter	147
5. LITTERATURFÖRTECKNING	149
6. BILAGOR	153
Bil 1 § 12 Utvecklingsavtalet, Arbetstagararkonsult	153
Bil 2 LO:s och PTK:s rekommendationer	157
7. FÖRFATTNINGSTEXTER	
F 1 Lagen (1987:1245) om styrelserepresentation för de privatanställda	164

- F 2 Förordning om tillämpning av lagen (1987:1245) om styrelserepresentation för de privatanställda 169
- F 3 Förordning (1976:465) med instruktion för nämnden för styrelserepresentationsfrågor 170
- F 4 8 och 15 kap aktiebolagslagen (1975:1385) 173
- F 5 Lag om ändring i aktiebolagslagen (1975:1385) 178
- F 6 Lag om ändring i lagen (1987:667) om ekonomiska föreningar 183
- F 7 Lag om ändring i bankaktiebolagslagen (1987:618) 187
- F 8 Lag om ändring i sparbankslagen (1987:619) 190
- F 9 Lag om ändring i föreningsbankslagen (1987:620) 192
- F 10 Lag om ändring i försäkringsrörelselagen (1982:713) 195
- F 11 Lag om ändring i bostadsrättslagen (1971:479) 198
- F 12 Lag om ändring i lagen (1975:417) om sambruksföreningar 199
- F 13 Lag om ändring i lagen (1972:262) om understödsföreningar 201
- F 14 Lag om ändring i lagen (1973:370) om arbetslöshetsförsäkring 204
- F 15 Lag om ändring i lagen (1968:576) om Konungariket Sveriges stadshypotekskassa och om stadshypoteksföreningar 206
- F 16 Lag om ändring i lagen (1970:65) om Sveriges allmänna hypoteksbank och om landshypoteksföreningar 208
- F 17 Lag om ändring i lagen (1980:1097) om Svenska Skeppshypotekskassan 209
- F 18 Lag om ändring i lagen (1919:426) om flottning i allmän flottled 210

FÖRKORTNINGAR

ABL	Aktiebolagslagen (1975:1385)
ABL 10	Aktiebolagslagen 1910
ABL 95	Aktiebolagslagen 1895
ABL 44	Aktiebolagslagen 1944
AD	Arbetsdomstolen
APR	Lag (1983:1092) med reglemente för allmänna pensionsfonden
BAL	Bankaktiebolagslagen (1987:618)
BRL	Bankrörelselagen
Ds A	Departementsstencil arbetsmarknadsdepartementet
DS I	Departementsstencil industridepartementet
FBL	Föreningsbankslagen (1987:620)
FRL	Försäkringsrörelselagen (1982:713)
InU	Inrikesutskottet
LO	Landsorganisationen
LSA 72	Lagen (1972:829) om styrelserepresentation för de anställda i aktiebolag och ekonomiska föreningar
LSA 76	Lagen (1976:351) om styrelserepresentation för de anställda i aktiebolag och ekonomiska föreningar
LSA	Lagen (1987:1245) om styrelserepresentation för de privatanställda
LSABF 73	Lagen (1973:1093) om styrelserepresentation för de anställda i bankinstitut och försäkringsbolag
LSABF	Lagen (1976:355) om styrelserepresentation för de anställda i bankinstitut och försäkringsbolag

12 Förkortningar

MBL	Lagen (1976:580) om medbestämmande i arbetslivet
NFL	Lagen (1987:667) om ekonomiska föreningar
NJA	Nytt juridiskt arkiv
NU	Näringsutskottet
Prop	Regeringsproposition
PRV	Patent och registreringsverket
rskr	Riksdagsskrivelse
SACO	Sveriges akademikers centralorganisation
SOU	Statens offentliga utredningar
SPL	Sparbankslagen (1987:619)
TCO	Tjänstemännens centralorganisation
VD	Verkställande direktör

1 UTVECKLINGSLINJER M M

1.1 Bakgrund

I slutet av 1960-talet intensifierades debatten om företagsdemokratin. En bidragande orsak därtill var skillnaden mellan arbetstagarnas ställning i och utanför arbetslivet. Reformpolitiken utanför arbetslivet hade medfört att arbetstagarna hade fått en högre standard och social trygghet. Detta medförde att man från arbetstagarhåll även började intressera sig för frågor relaterade till företagsdemokratis område.¹ Det var främst de fackliga organisationerna, Landsorganisationen (LO) och Tjänstemännens centralorganisation (TCO), som kom att gå i spetsen för reformarbetet beträffande frågor rörande företagsdemokratin.

Frågan om insyn och inflytande för de anställda i företagens verksamhet tilldrog sig en allt större uppmärksamhet under 1970-talet. Detta gällde på alla nivåer inom företagen och även för bolagens styrelser. Flera lagar antogs under denna tid med detta syfte. Här kan nämnas lagen (1976:580) om medbestämmande i arbetslivet, lagen (1974:358) om facklig förtroendemans ställning på arbetsplatsen, lagen (1982:80) om anställningsskydd och arbetsmiljölagen (1977:1160).

Under 1971 fick LO-kongressen taga ställning till rapporten Demokrati i företagen.² Denna innehöll riktlinjer för att bereda arbetstagersidan en mera jämbördig ställning i förhållande till arbetsgivaren. LO-kongressen ställde sig bakom de i rapporten angivna reformkraven.³ På tjänste-

¹ Demokrati i företagen s 9

² Schiller s 9

³ Schiller s 12

mannasidan strävade man också efter att förändra de anställdas situation i företagen, vilket resulterade i de s k SAMKO-rapporterna.

Regeringen tillsatte vid årsskiftet 1971–72 arbetsrättskommittén efter motioner av bl a LO-företrädare med dåvarande LO-ordföranden Arne Geijer i spetsen.⁴ Arbetsrättskommittén skulle enligt direktiven föreslå lagstiftningsåtgärder för att "skapa förutsättningar för ett verkligt arbetstagarinflytande på områden som berör den enskilda arbetstagaren nära och dagligen".⁵

Under tiden som arbetsrättskommittén arbetade med sitt utredningsuppdrag genomfördes reformer på företagsdemokratins område, vilka hade sitt embryo i de reformkrav som framförts av LO och TCO. Ett av dessa var representation i företagets styrelser.

Man bör här komma ihåg att fackföreningsrörelsen i mitten av 1960-talet var negativ till ett medinflytande som innebar att de anställda skulle delta i bolagens beslutsprocess. Det man från fackligt håll var rädd för var att de anställdas representanter ej skulle klara av den dubbla lojaliteten, dvs att samtidigt vara lojala mot företaget och de anställda. Mot slutet av 1960-talet ändrade fackföreningsrörelsen uppfattning. Man upptog härefter i början av 1970 diskussioner med SAF med syfte att avtalsvägen tillförsäkra de anställda representation i företagets styrelser.⁶ Diskussionerna avbröts 1972, sedan SAF ansett att man ej var behörig att träffa avtal som band bolagens bolagsstämmor.⁷ LO och TCO begärde därefter i en skrivelse till chefen för industridepartementet att de anställda skulle tillförsäkras en rätt till styrelserepresentation.⁸

En särskild arbetsgrupp med representation från indu-

⁴ Motion nr 155 år 1971

⁵ Arbetsrättskommittén (In 1971:03), kommittéberättelse 1973 s 433

⁶ Prop 1972:116 s 120

⁷ Prop 1972:116 s 120

⁸ Prop 1972:116 s 121

stri-, justitie- och inrikesdepartementen tillsattes. I promemorian, Ds I 1972:3, redovisades arbetsgruppens resultat. Gruppen föreslog att de anställda skulle få rätt att utse två ordinarie ledamöter och två suppleanter i aktiebolag som sysselsatte i genomsnitt minst 100 anställda. Syftet med styrelserepresentation för de anställda angavs i propositionen till LSA 72 på följande sätt:⁹

”Styrelserepresentation för de anställda bör enligt promemorian främst ses som en vidareutveckling av det representativa system för bevakning av det samlade löntagarintresset som redan byggts upp i företagen i form av företagsnämnden och dess olika organ. Ett väsentligt motiv för styrelserepresentation är att skapa ökade förutsättningar för att främja samarbets- och demokratiseringssträvanden på andra nivåer inom företaget. Deltagande i styrelsens arbete bör således ge möjlighet att indirekt påverka samarbetet mellan företagsledningen och arbetstagarna i t. ex. företagsnämnden. Det kan skapa förståelse och intresse för att den kunskap om företagets utvecklingsbetingelser på längre sikt, som de anställdas representanter i styrelsen erhåller, i ökad utsträckning delges företagsnämnden. I sin tur kan detta underlätta för de anställda att ta initiativ till diskussioner i olika samsamarbetsorgan inom företaget vilket också vidgar företagsledningens och styrelsens möjligheter att få del av de anställdas erfarenheter och synpunkter på olika frågor.

Styrelserepresentation, framhålls det vidare i promemorian, kan också ge de anställda en direkt kontakt med de större ägargrupperna och deras representanter. Härigenom kan löntagarna få del av ägarnas syn på företagets framtid vilket kan vara en viktig kompletterande information och underlätta för de anställda att bedöma vilka åtgärder som kan väntas i olika situationer. I minst lika hög grad bör styrelserepresentationen ses som ett instrument för att göra ägarrepresentanterna delaktiga av de anställdas erfarenheter, synpunkter, problem och värderingar. Härigenom ges diskussionen i styrelsen en bredare bas, som möjliggör en mer allsidig bedömning av förekommande frågor.”

Efter remissbehandling lade regeringen fram propositionen 1972:116 med förslag till lag om styrelserepresentation för

⁹ Prop 1972:116 s 58

de anställda i aktiebolag och ekonomiska föreningar m m. I förhållande till promemorian utvidgades tillämpningsområdet att även omfatta ekonomiska föreningar. Riksdagen antog propositionen och lagen fick en giltighetstid på 3 år från och med den 1 april 1973. (NU 1972:162, rskr 1972:340) När lagen trädde i kraft beräknade man att ca 2000 aktiebolag och ekonomiska föreningar hade minst 100 anställda.¹⁰

Genom lagen (1972:829) om styrelserepresentation för de anställda i aktiebolag och ekonomiska föreningar (LSA 72) gavs det således möjlighet för fackliga organisationer att utse 2 ordinarie ledamöter och 2 suppleanter i företag med 100 anställda. Detta var en försöksverksamhet och gällde under en treårsperiod. För bankinstitut och försäkringsbolag med minst 50 anställda fick anställda år 1973 rätt till representation genom lagen (1973:1093) om styrelserepresentation för de anställda i bankinstitut och försäkringsbolag.

Våren 1974 fick statens industriverk i uppdrag att utvärdera försöksverksamheten med styrelserepresentation för de anställda i aktiebolag och ekonomiska föreningar utom bankinstitut och försäkringsbolag. Hösten 1975 överlämnade verket rapporten Styrelserepresentation för anställda – erfarenheter från försöksperioden (SIND 1975:4). Verket ansåg att erfarenheterna från försöksverksamheten i stort sett var positiva och ansåg därför att försöksverksamheten borde permanentas efter vissa omarbetningar.¹¹ Industriverket fann bl a att lagen hade bidragit till att de fackliga organisationerna fått bättre insyn i företagets verksamhet.¹² Industriverket påtalade dock att det fanns vissa brister i LSA 72 och föreslog att lagen skulle arbetas om på vissa punkter.¹³

Industriverkets utvärdering remissbehandlades och rege-

¹⁰ Nyqvist/Svahn s 12

¹¹ Prop 1975/76:166 s 84

¹² Prop 1975/176:166 s 136

¹³ Prop 1975/76:166 s 136

ringen föreslog i proposition 1975/76:166 med förslag till lag om styrelserepresentation för de anställda i aktiebolag och ekonomiska föreningar m m att lagstiftningen skulle permanentas. Vissa förändringar genomfördes i förhållande till äldre lagstiftning. Den viktigaste var att antalet anställda sänktes från 100 till 25 i ett företag för att lagen skulle kunna tillämpas. Regeringsförslaget godtogs av riksdagen (NU 1975/76:68 rskr 1975/76:402). Lagen permanentades således den 1 juli 1976 genom lagen (1976:351) om styrelserepresentation för de anställda i aktiebolag och ekonomiska föreningar (LSA 76).

Beträffande de anställdas representation i bankinstitut och försäkringsbolag föreslog regeringen efter en utvärdering av bankinspektionen och försäkringsinspektionen att lagstiftningen skulle permanentas, Prop 1975/76:169. Riksdagen antog förslaget (NU 1975/76:69, rskr 1975/76:403). Lagen (1976:355) om styrelserepresentation för de anställda i bankinstitut och försäkringsbolag trädde i kraft den 1 juli 1976 (LSABF).

I lagstiftningsarbetet till den nu gällande lagen (LSA) uttalade föredragande departementschefen att styrelserepresentationen för de anställda har lämnat mycket värdefulla bidrag till företagets skötsel och utveckling. Företagsledningen har på detta sätt fått tillgång till kunskaper av stor betydelse för verksamheten.¹⁴ Departementschefen påtalade också att styrelserepresentationen för de anställda hade blivit en betydelsefull konkurrensfördel för svenska företag.¹⁵ Från fackligt håll framfördes kritik mot LSA 76. Kritiken har främst gällt arbetstagarrepresentanternas ställning i styrelsen och formerna för styrelsearbetet.¹⁶ Avsaknaden av sanktionsregler i lagarna har ifrågasatts av de fackliga organisationerna.¹⁷ Från arbetsgivarhåll var man i hu-

¹⁴ Prop 1987/88:10 s 44

¹⁵ Prop 1987/88: 10 s 44

¹⁶ Ds A 1986:1 s 55

¹⁷ Ds A 1986:1 s 55

vudsak nöjd med lagstiftningens utformning. Beträffande själva styrelsearbetet ansåg man att LSA 76 borde kompletteras och preciseras ytterligare. Detta gällde framför allt reglerna om sekretess.¹⁸ Inom arbetsmarknadsdepartementets rättssekretariat utarbetades en promemoria med titeln Styrelserepresentation för de anställda, Ds A 1986:1, med förslag till ny lagstiftning på området med flera viktiga förändringar i förhållande till tidigare lagstiftning.

Promemorian remissbehandlades. Kritik riktades mot promemorians förslag till ändring av styrelseledamöternas ansvar i samband med tvångslikvidation. Detta ledde till att man inom justitiedepartementet utarbetade en promemoria i frågan, Personligt betalningsansvar enligt 13 kap 2 § aktiebolagslagen, vilken också remissbehandlades. Hösten 1987 överlämnade regeringen på grundval av de båda promemorierna till riksdagen proposition 1987/88:10 med förslag till lag om styrelserepresentation för de privatanställda m m. Förslaget antogs av riksdagen i december 1987 (AU 10, rskr 103). Från och med den 1 januari 1988 gäller den nya lagstiftningen.

1.2 Annan inflytandelagstiftning

Ett annat område som de anställda verkar inom för att erhålla inflytande är den arbetsrättsliga inflytandelagstiftningen och då främst MBL. Med stöd av den arbetsrättsliga lagstiftningen försöker de anställda genom främst förhandlingar påverka arbets- och anställningsförhållandena. Detta är den traditionella vägen för fackligt inflytande i Sverige. Tillsammans med träffade kollektivavtal bildar den arbetsrättsliga inflytandelagstiftningen ett regelverk som är av annan natur än den som LSA tillhör, där syftet är att mera direkt påverka företagets beslutsprocess. En annan väg för de fackliga organisationerna att påverka de anställdas vill-

¹⁸ Prop 1987/88:10 s 45

kor är således att man mera direkt deltar i företagets beslutsprocesser med LSA som ett viktigt inslag. Ett annat område är löntagarfondernas möjlighet att överlåta rösträtten till de anställda vid företagen.

Även om dessa två system verkar på olika sätt får man i praktiken se dem som komplement till varandra. Syftet med båda är att ge de anställda mer insyn och inflytande i företaget. Jag skall här något kortfattat beröra sambandet mellan styrelserepresentationslagstiftningen och några av de arbetsrättsliga lagkomplexen och träffade kollektivavtal i medbestämmande och inflytandefrågor. Jag skall även något beröra angränsande lagstiftning.

I det arbetsrättsliga regelsystemet är tyngdpunkten främst koncentrerad på MBL och de träffade kollektivavtal om medbestämmande. MBL är en ramlagstiftning. Parterna bör, enligt 32 § MBL, träffa avtal om medbestämmanderätt i vissa frågor. MBL innehåller i 10–17 §§ regler om förhandlingsrätt. 18 och 19 §§ MBL reglerar arbetsgivarens informationsskyldighet gentemot de fackliga organisationerna. Beträffande en utförlig redogörelse för innehållet i MBL hänvisar jag till Bergqvist & Lunning, Medbestämmandelagen och Fahlbeck, Praktisk arbetsrätt.

Att en fråga behandlats i företagets styrelse, där arbetstagarledamöter finns, befriar ej företaget från att fullgöra sina skyldigheter enligt MBL. Detta har fastslagits av AD i domen AD 1981 nr 8, som gällde utseende av verkställande direktör och där man från arbetsgivarhåll hävdade att utseende av VD var exklusivt reglerat i lagen om styrelserepresentation. AD biföll ej arbetsgivarens invändningar utan hävdade att företaget var tvunget att även förhandla enligt MBL i frågan.

Det är vanligt förekommande ute i företagen att de anställda genom sina representanter och arbetsgivaren träffas i partsammansatta organ. Enligt 13 § LSA har arbetstagarrepresentanterna rätt att delta i överläggning när ett ärende, som senare skall avgöras av styrelsen, förbereds av sär-

skilt utsedda styrelseledamöter eller befattningshavare i företaget. Hänskjuter styrelsen en fråga till ett dylikt organ för beredning blir 13 § LSA tillämplig trots att arbetstagarorganisation redan är representerad genom den arbetsrättsliga lagstiftningen.

Det medbestämmandeavtal som får anses ha störst betydelse är avtalet mellan SAF, LO och PTK från 1982 och som benämns utvecklingsavtalet. Detta är ett ramavtal och har med olika tillägg antagits på förbunds nivå. Syftet med dessa avtal är att de anställda skall erhålla ett ökat inflytande på olika nivåer i företaget.

Av betydelse för arbetstagarrepresentanternas arbete i företagens styrelser har i vissa sammanhang reglerna om arbetstagararkonsult som ingår i utvecklingsavtalet. Enligt utvecklingsavtalet mellan SAF, LO och PTK finns bestämmelser om arbetstagararkonsult intagna i 12 § (12 § återfinns i bilaga I, avsnitt 6). Enligt detta stadgande har de lokala arbetstagarorganisationerna rätt att inför förestående förändringar som har väsentlig betydelse för företagets ekonomi och för de anställdas sysselsättning att anlita arbetstagararkonsulter. Tvister som rör tillämpningen av nämnda avtal avgörs av Skiljenämnden för utvecklingsavtalet.

En annan arbetsrättslig lagstiftning som verkar för att ge de anställda inflytande i företagen är arbetsmiljölagen. Till denna lag anknyter ett kollektivavtal om arbetsmiljön, som träffats mellan parterna på arbetsmarknaden. För en redogörelse för arbetsmiljölagen hänvisar jag till Fahlbeck, Praktisk arbetsrätt och Gullberg, Arbetsmiljölagen. Regelverket i arbetsmiljöfrågor har också betydelse för arbetstagarrepresentanterna i företagets styrelse. Det är av stor vikt att arbetstagarrepresentanterna kan utnyttja den kunskap som skyddsombud och skyddskommittén vid företagen besitter, då man behandlar arbetsmiljöfrågor i företagets styrelse. Det är viktigt att detta samspel fungerar så att arbetstagarrepresentanterna kan tillvarata miljöaspekter i styrelsens beslutsfattande. Behandling av arbetsmiljöfrågor i styrelsen

medför ej att arbetsgivarens skyldigheter enligt arbetsmiljölagen eller arbetsmiljöverket upphävs eller inskränks.

Inflytanderegler återfinns även i jämställdhetslagen och jämställdhetsavtal som det är viktigt att arbetstagarrepresentanterna beaktar i sitt arbete. Jämställdhetsavtalet har träffats mellan SAF, LO och PTK, med syfte att parterna skall samverka i dessa frågor.

Lagen om styrelserepresentation för de privatanställda ger de anställda genom sina representanter i företagets styrelse möjlighet att delta i företagets beslutsprocess.

Lagstiftningen griper således in i företagets organisatoriska förhållanden och kan ses som ett komplement till den associationsrättsliga lagstiftningen. I samband med lagstiftningsarbetet beträffande den nu gällande aktiebolagslagen (1975:1385)(ABL) hade man planer på att i 7 kap nämnda lag ta in regler med detta syfte. Detta genomfördes dock ej och i dag innehåller 7 kap ABL endast tre paragrafer om bl a förvärv av egna aktier.

En annan lagstiftning som ger de anställda möjlighet att delta i företagets beslutsprocess är lagstiftningen om löntagarfonder. Kortfattat kan följande anges beträffande denna lagstiftning.

Den allmänna pensionsfonden är ägare till samtliga aktier som fjärde fondstyrelsen och löntagarfondstyrelserna innehar. Varje fondstyrelse är att anse som ställföreträdare för allmänna pensionsfonden beträffande sina aktier. Varje löntagarfondstyrelse skall själv uppbära utdelning och vara registrerad hos VPC för sitt aktieinnehav. Detta får ses mot bakgrund av att varje fondstyrelse själv skall förvalta, förrenta och redovisa de medel styrelsen rekvirerat. Trots ställföreträderskapet skall man dock betrakta varje fondstyrelse som aktieägare i aktiebolagens mening. Detta innebär bl a att varje fondstyrelse har frågerätt enligt 9 kap 12 § aktiebolagslagen och kan klandra bolagsstämmobeslut enligt 9 kap 17 § ABL. Varje fondstyrelse har vidare rätt att rösta för sitt innehav.

Enligt 38 § lag med reglemente för allmänna pensionsfonden (APR) skall löntagarfondstyrelse, på begäran av lokal facklig organisation vid ett aktiebolag som fondstyrelsen har förvärvat aktier i, överlåta åt organisationen att för högst ett år i sänder utöva rösträtt för hälften av aktiernas röstetal. Samma rätt tillkommer lokal facklig organisation vid dotterbolag om aktiebolaget är ett moderbolag. Beträffande koncernbegreppet se 1 kap 2 § ABL. Med lokal facklig organisation avses enligt 6 § 2 st MBL en sammanlutning av arbetstagare som har ställning av part i lokal förhandling med arbetsgivaren.

Begär flera lokala fackliga organisationer vid ett bolag eller inom en koncern att få utöva rösträtten, gäller fortfarande att löntagarfondstyrelserna endast behöver överlåta hälften av aktiernas röstetal. Fördelningen av rösträtten skall ske enligt de direktiv som meddelas av de lokala fackliga organisationerna. Kan inte någon överenskommelse träffas mellan organisationerna skall styrelsen fördela rösträtten med ledning av det antal medlemmar i respektive organisation som är anställda i bolaget och dess svenska dotterbolag (38 § 2 st APR). Enligt uppgift har hitintills organisationerna gjort fördelningen mellan sig på egen hand.

Då löntagarfondstyrelserna överlåter rösträtten till de lokala fackliga organisationerna får detta följande konsekvenser. Löntagarfondstyrelserna kan inte ge direktiv till de lokala fackliga organisationerna hur de skall rösta. Bestämmelserna i aktiebolagslagen om fullmakt och fullmaktens tidsbegränsning blir således inte tillämpliga på överlåtelsen. Dock får överlåtelsen enligt APR ske för högst ett år i sänder. Kan överlåtelse gå tillbaka före utgången av den bestämda tiden? Som huvudregel får det inte anses kunna ske, om den eller de lokala fackliga organisationerna motsätter sig det. Dock förfaller den lokala fackliga organisationens möjligheter att rösta för aktierna om löntagarfondstyrelsen har överlåtit sina aktier på tredje man. Bestämmelsen

om den delade rösträtten kan få intressanta konsekvenser, eftersom fonderna kan ha intresse av hög utdelning medan de anställda vill investera.

Enligt 9 kap 3 § ABL får ingen rösta för egna och andras aktier för sammanlagt mer än en femtedel av de på stämman företrädde aktierna (20-procentregeln). Avsikten med denna regel är att öka möjligheterna för aktieägare med mindre aktieinnehav att göra sig gällande på stämman mot de större aktieägarna. Regeln är dispositiv. I förhållande till denna regel anses varje fondstyrelse som en aktieägare. Dock bör observeras att 20-procentregeln gäller för en fondstyrelsens hela innehav oavsett om rösträtten till vissa aktier överlåtits till en eller flera lokala fackliga organisationer.

Vid beräkning av röstkvoter i denna situation kan vissa tillämpningssvårigheter uppstå. Sedan man först tagit hänsyn till 20-procentregeln vad gäller hela löntagarfondstyrelsens innehav skall därefter röstbegränsningen bestämmas proportionellt mellan styrelsen och de fackliga organisationerna gemensamt och slutligen mellan organisationerna inbördes.

Även inom den offentliga sektorn har de anställda rätt att utse representanter i styrelser och andra organ. På exempelvis den kommunala sektorn finns i kommunallagen kap 3 a bestämmelser som ger kommunernas anställda rätt att närvara vid sammanträden med andra nämnder än styrelsen.

I detta sammanhang bör slutligen nämnas lagen (1982:315) om styrelserepresentation för samhället i vissa stiftelser som ger staten rätt att utse styrelseledamot och en ersättare för samtidigt högst tio allmännyttiga stiftelser. För stiftelserna gäller som förutsättning att de har tillgångar som överstiger 5 milj kr. Lagen gäller till utgången av juni 1991. (Se SFS 1988:230) För bankaktiebolagen gäller att regeringen har rätt att utse fem offentliga ledamöter enligt bankaktiebolagslagen (1987:618). Dessutom har regeringen stora möjligheter att påverka valet av styrelsens ordförande i bankaktiebolag då beslut i denna fråga måste underställas regeringen för godkännande.

1.3 Styrelserepresentationslagens innehåll i huvuddrag

Huvudregeln i LSA är att de anställda har rätt att utse två ordinarie ledamöter och två suppleanter i företagets styrelse. En förutsättning är dock att antalet anställda i genomsnitt har varit 25 under det senaste räkenskapsåret. Bedriver företaget verksamhet inom skilda branscher och har det i genomsnitt under det senaste räkenskapsåret sysselsatt minst 1000 arbetstagare har de anställda rätt till tre ordinarie ledamöter och tre suppleanter i företagets styrelse. Undantag från lagens tillämplighet kan erhållas om man från företagets sida kan visa att styrelserepresentation för de anställda skulle medföra väsentlig olägenhet.

Beslut att inrätta styrelserepresentation fattas av lokal arbetstagarorganisation som är bunden av kollektivavtal i förhållande till företaget och det är de lokala fackliga organisationerna som utser arbetstagarrepresentanterna. Lagstiftaren förutsätter att de fackliga organisationerna vid företaget kan enas om vem som skall företräda de anställda i företagets styrelse. Om ej detta kan ske finns det hjälpregler i lagen.

Arbetstagarrepresentanterna skall i princip ha samma ställning som de bolagsstämموالدا ledamöterna och de materiella reglerna beträffande arbetstagarrepresentanternas uppdrag återfinns i respektive huvudförfattning. Detta innebär att för arbetstagarrepresentanterna i ett aktiebolag blir aktiebolagslagens regler om styrelseledamöternas rättigheter och skyldigheter i princip gällande. Här bör dock nämnas att i LSA återfinns speciella jävsregler som komplement till de jävsregler som återfinns i 8 kap 10 § ABL.

1.4 De viktigaste nyheterna i 1987 års lagstiftning

I förhållande till LSA 73 och LSABF 73 innehöll LSA 76 och LSABF flera nyheter. Den viktigaste nyheten var att lagarna skulle tillämpas på företag som hade minst 25 an-

ställda. LSA 72 gällde företag som hade minst 100 anställda och LSABF 73 gällde företag som hade minst 50 anställda. I LSA gäller fortfarande att företag skall ha minst 25 anställda för att lagen skall kunna tillämpas. Nyheterna i LSA i förhållande till LSA 76 och LSABF kan sammanfattas enligt följande.

1. Bestämmelserna i LSA 76 och LSABF förs samman i en ny lag, som ersätter LSA 76 och LSABF. En naturlig utveckling hade varit att inarbeta rätten till styrelserepresentation i respektive huvudförfattning. Inom ramen för det begränsade översynsarbete som pågått beträffande LSA 76 och LSABF har man ej ansett det lämpligt att behandla denna fråga. (Ds A 1986:1 s 65).

2. En annan nyhet är att regeln att en facklig organisation skall företräda mer än hälften av de anställda på arbetsplatsen för att de anställda skall ha rätt att påkalla lagens tillämplighet slopas.

3. Arbetstagare som stadigvarande arbetar i ett kommissionsärs- och dotterföretag men har sin anställning i kommittent- resp moderföretaget skall vid tillämpningen av denna lag anses som anställda vid båda företagen.

4. En nyhet vad gäller antalet arbetstagarrepresentanter är att i företag som bedriver verksamhet inom skilda branscher och som i genomsnitt sysselsätter minst 1000 anställda har de fackliga organisationerna rätt att utse tre arbetstagarledamöter och tre suppleanter i företagets styrelser.

5. Jävsregeln förtydligas på det sätt att jäv anses ej föreligga i frågor som behandlas av styrelsen som är eller senare kommer att bli föremål för förhandlingar mellan företaget och de fackliga organisationerna i s k samverkansförhandlingar.

6. En ny bestämmelse förs in i lagen med 2 § MBL som förebild. Bestämmelsen innebär att arbetstagarledamöterna ej får delta i besluten i frågor som rör verksamhetens mål och inriktning men väl i behandlingen av sådana frågor.

7. I lagen införs bestämmelser om skadestånd för arbets-

givare och arbetstagarorganisation som bryter mot lagens bestämmelser.

8. Beträffande nyheter i annan lagstiftning, som infördes i samband med LSA, kan nämnas att ansvarsreglerna i samband med tvångslikvidation enligt 13 kap 2 § ABL utformades enligt ett presumtionsansvar för styrelsens ledamöter vid överträdelse av lagens bestämmelser.

1.5 Utbildning av arbetstagarrepresentanter

I och med att LSA 72 trädde i kraft påbörjade de fackliga organisationerna ett omfattande utbildningsprogram för arbetstagarrepresentanterna. Detta arbete pågår varje år. Årligen utbildar LO-sidan ca 2200 arbetstagarrepresentanter i styrelsefrågor. Motsvarande siffra på PTK-området är ca 500.

Utbildningsprogrammen varierar något mellan LO och PTK. LO-sidan arbetar med en grundkurs på tre dagar för nya arbetstagarledamöter och därefter följer ett antal vidareutbildningskurser. Syftet med dessa kurser är bl a att förklara hur styrelsearbetet fungerar och vilka rättsliga regler som omgärdar styrelsearbetet. För de flesta styrelseledamöter innebär styrelsearbetet en helt ny miljö, för vilken kurserna kan ge behövlig hjälp i olika frågor.

Staten ger bidrag till de fackliga organisationernas utbildningskostnader. Det är arbetsmiljöfonden som administrerar dessa medel.

2 KOMMENTAR TILL LAGEN OM STYRELSEREPRESENTATION FÖR DE PRIVATANSTÄLLDA

2.1 Inledande bestämmelser (1–3 §§)

1 § Denna lag syftar till att genom styrelserepresentation ge de anställda insyn i och inflytande på företagets verksamhet.

Lagstiftningen om styrelserepresentation för de anställda är en viktig del av de regler som reglerar de anställdas inflytande i företagen och bygger på den tanken att de anställda i kraft av sitt arbete bör ha rätt till insyn och inflytande över företagets verksamhet.¹⁹ LSA kan ses som en form för arbetstagarinflytande på ledningsnivå inom företagen. Denna form av inflytande är en väg som de fackliga organisationerna allt mer kommit att använda sig av under den senaste tiden. Den traditionella vägen för fackligt inflytande är att man genom förhandlingar försöker att förbättra de anställdas arbete och övriga villkor.²⁰

Lagens syfte framkommer i detta stadgande. Enligt stadgandet skall de anställda ges insyn och inflytande över frågor som har betydelse för de anställda som kollektiv. Detta syfte framkommer även i lagens 17 § 2 st. Ett annat syfte med bestämmelsen är att den ger uttryck för lagstiftarens syn på företagsdemokratin.²¹

Det får anses som ovanligt att en lags syfte eller mål anges

¹⁹ Prop 1987/88:10 s 44

²⁰ Prop 1987/88:10 s 44

²¹ Nyqvist/Svahn s 26

så uttryckligen som sker i denna lag. Stadgandet kommer bli till användning vid tolkning av lagens övriga bestämmelser. Stadgandet har sin motsvarighet i LSA 76 och LSABF.

Syftet med lagen är att tillförsäkra de anställda vid företagen en minoritetsrepresentation.²² Från fackligt håll har utgångspunkten också regelmässigt varit krav på en minoritetsrepresentation.²³ Frågan om paritetsrepresentation, dvs en med delägarna likvärdig representation i företagets styrelser, har blivit diskuterats av professor Gustaf Lindencrona i arbetet *Arbetstagarare och aktieägare i aktiebolagsstyrelser*.

Någon närmare precision förekommer dock ej av vad som skall avses med insyn och inflytande. Genom detta stadgande har dock lagstiftaren gett en ram för de anställdas inflytande och insyn och hur detta skall erhållas med hjälp av associationsrättslig lagstiftning som närmare reglerar styrelseledamöternas rättigheter och skyldigheter. De anställdas inflytande och inflytande enligt denna lagstiftning varierar naturligtvis i praktiken beroende på exempelvis hur många styrelsemöten företaget har och övriga ledamöters intresse i frågan. Arbetstagarrepresentanternas egna personliga förutsättningar har självfallet stor betydelse.

Här kan man notera att arbetstagarrepresentanterna inte enbart representerar den egna fackliga organisationen och dess medlemmar. Ett syfte med lagen är att alla anställda vid företaget skall företrädas av arbetstagarrepresentanterna i företagets styrelse. Självfallet förhåller det sig så i praktiken att arbetstagarrepresentanterna i första hand känner ansvar för sina medlemmar i den egna fackliga organisationen. Carl Hemström anser att i uppdraget som arbetstagarrepresentant ligger en skyldighet att information skall delges samtliga anställda i företaget oavsett organisationstillhörighet. (Hemström, *Fackföreningarna och de anställda* s 92 och s 151–156). I Danmark har samtliga anställda rätt att

²² Prop 1972:116 s 62

²³ Prop 1972:116 s 62

påverka de anställdas representation till bolagets styrelse. Något krav på att de skall vara medlemmar i en facklig organisation som slutit kollektivavtal med bolaget föreligger ej i dansk rätt.

Den inledande bestämmelsen ger ej en fullständig bild av lagens tillämpningsområde. Tillämpningsområdet anges endast i allmänna ordalag i bestämmelsen i och med att de anställda skall ges insyn i företagets verksamhet. Det samlade begreppet företag definieras i 2 §. I 4 § LSA begränsas lagens tillämplighet till företag som har minst 25 anställda.

LSA medför att styrelserepresentationen för de privatanställda sammanförs till en lag. LSA 76 och LSABF upphör att gälla i samband med ikraftträdandet av LSA.²⁴

2§ Med företag avses i denna lag aktiebolag, bank, hypoteksinstitut, försäkringsbolag och ekonomisk förening.

Med koncern avses i denna lag svenska juridiska personer som enligt bestämmelserna i 1 kap. 2 § aktiebolagslagen (1975:1385), 1 kap. 3 § bankaktiebolagslagen (1987:618), 1 kap. 2 § sparbankslagen (1987:619), 1 kap. 8 § föreningsbankslagen (1987:620), 1 kap. 9 § försäkringsrörelselagen (1982:713) eller 1 kap. 4 § lagen (1987:667) om ekonomiska föreningar är moderföretag och dotterföretag i förhållande till varandra.

2.1.1 Företag som omfattas av lagen

I bestämmelsens första stycke anges vilka företag som omfattas av lagen. Dessa är aktiebolag, bank, hypoteksinstitut, försäkringsbolag och ekonomiska föreningar. Bestämmelsen innebär således att det är associationsformen som avgör om de anställda skall ges möjlighet till styrelserepresentation.

Samtliga svenska aktiebolag enligt aktiebolagslagen omfattas av lagen.

²⁴ Se övergångsbestämmelserna 1 p

En viktig förutsättning för att lagen skall tillämpas på aktiebolag liksom övriga företag som omfattas av lagen är att företaget har minst 25 anställda enligt 4 § LSA.

Med bank avses bankaktiebolag enligt bankaktiebolagslagen (1987:618)(BAL), sparbank enligt sparbankslagen (1987:619)(SPL) och föreningsbank enligt föreningsbankslagen (1987:620)(FBL). Lagen blir tillämplig både på centrala föreningsbanker (tidigare centralkassor för jordbrukskredit) och lokala föreningsbanker (tidigare jordbrukskassor). Enligt 1 kap 3 § FBL kan en föreningsbank vara central eller lokal. En lokal föreningsbank måste vara medlem i en central föreningsbank.

Med försäkringsbolag avses försäkringsaktiebolag och ömsesidiga försäkringsbolag enligt 1 kap 1 § försäkringsrörelselagen (1982:713) (FRL).

Ekonomiska föreningar enligt lagen (1987:667) om ekonomiska föreningar (NFL) omfattas också av lagen. Andra ekonomiska föreningar omfattas av lagen såsom bostadsrättsföreningar enligt bostadsrättslagen (1971:479) och sambruksföreningar enligt lagen (1975:417) om sambruksföreningar. Dessutom omfattar LSA vissa associationer som närmast är att betrakta som ekonomiska föreningar. Dessa är understödsföreningar (sjukkassor och andra försäkringsföreningar) och hypoteksföreningar. Hypoteksföreningarnas huvudorganisationer, Konungariket Sveriges stadshypotekskassa och Sveriges allmänna hypoteksbank och Svenska skeppshypotekskassan omfattas också av LSA. Då det råder viss osäkerhet om hypoteksinstitutionerna är att anse som ekonomiska föreningar anges särskilt i lagrummet att lagen även gäller hypoteksinstitut.²⁵ Trafiksäkerhetsföreningen faller utanför lagens tillämpningsområde.

Utanför lagens tillämpningsområde faller också handelsbolag, kommanditbolag, enkla bolag, stiftelser och ideella föreningar. För dessa associationsformer saknas regler om

²⁵ Prop 1987/88:10 s 78

styrelser. Ej heller omfattas häradsallmänningar och allmänningskogar i Norrland och Dalarna av lagen.²⁶

Ågarstrukturen saknar betydelse för lagens tillämplighet. Statlig och kommunal verksamhet som bedrivs i någon av de ovan angivna associationsformerna omfattas även av lagen.

Under lagstiftningsarbetet framkom krav på att lagens tillämpningsområde skulle omfatta alla associationsformer, i vilka ett större antal arbetstagare är verksamma. I denna fråga uttalade föredragande departementschefen följande (Prop 1987/88:10 s 79):

”Genom den föreslagna bestämmelsen torde någon tvekan inte behöva råda om vilka associationer som omfattas av lagen. Det finns därför ingen anledning att, som föreslagits under remissbehandling av promemorian, i lagen mera detaljerat än så här ange vilka associationsformer som träffas av lagens bestämmelser.

Enligt min mening bör man inte utan starka skäl undanta vissa företag som drivs i de former som anges i bestämmelsen från lagstiftningens tillämpningsområde. Jag anser att de av BAO påtalade förhållandena beträffande de lokala föreningsbankerna (se avsnitt 2.3.1) inte motiverar någon fortsatt undantagsregel. De mindre bankerna torde för övrigt redan på grund av regeln i 4 § inte komma att beröras av lagen.

Å andra sidan bör det inte i detta mera begränsade översynsarbete komma i fråga att till lagstiftningen anknyta andra associationsformer än dem som avses i första stycket. Såväl häradsallmänningar som allmänningskogarna i Norrland och Dalarna faller därför, om de inte drivs i sådan form som anges i första stycket, alltjämt utanför lagens tillämpningsområde. På lång sikt är emellertid en sådan lösning inte tillfredsställande. I princip skall inte valet av associationsform vara styrande när det gäller rätten till styrelserepresentation för de anställda. Det är därför min avsikt att senare företa en inventering och analys av de företag som alltjämt faller utanför tillämpningen. Innan en sådan undersökning är verkställd vill jag dock inte gå in på någon ytterligare utvidgning av lagens tillämpningsområde.”

²⁶ AU 1987/88:10 s 7

2.1.2 Koncernbegreppet

I andra stycket regleras koncernbegreppet, vilket i princip överensstämmer med vad som gäller enligt den associationsrättsliga lagstiftningen. En typisk koncern kännetecknas av att den består av ett moderföretag och ett eller flera dotterföretag som behärskas av moderföretaget genom ägande och att moderföretaget därigenom har mer än hälften av rösterna eller att moderföretaget har ett bestämmande inflytande på något annat sätt (jmf 1 kap 2 § ABL). Om ett dotterföretag i sin tur är moderföretag för andra dotterföretag kan man beteckna den delen av huvudkoncernen som en underkoncern inom denna. Så som koncernbegreppet är definierat enligt detta stycke måste moderföretaget alltid vara ett aktiebolag, bankaktiebolag, sparbanksföreningsbank, försäkringsaktiebolag eller en ekonomisk förening, medan dotterföretaget kan vara en associationsform som ej omfattas av LSA såsom ett handelsbolag. En förutsättning för tillämpligheten av LSA är dock att både moderföretaget och dotterföretagen är svenska juridiska personer. Härvidlag avviker definitionen från koncerndefinitionen i ABL. Med en juridisk person menas en sammanslutning som kan uppträda som en självständig enhet på det sättet att den kan äga egendom, ha skulder och sluta avtal osv. Aktiebolag, handelsbolag och ekonomiska föreningar är exempel på juridiska personer.

Koncernbegreppet som återfinns i denna lag avviker således något ifrån det koncernbegrepp som återfinns i exempelvis aktiebolagslagen. I detta fall har man lagt företagsdemokratiska aspekter på koncernbegreppet. Syftet med koncerndefinitionen i denna lag är främst att moderföretag och ett eller flera dotterbolag skall i vissa sammanhang behandlas som en enhet. De särskilda bestämmelser i lagen som gäller koncerner återfinns i 4, 6–9 §§. (Beträffande en utförlig redogörelse för den aktiebolagsrättsliga koncerndefinitionen, som ligger till grund för övriga koncerndefinitio-

ner i den associationsrättsliga lagstiftningen, se Kedner Roos I s 20.)

Koncerndefinitionen omfattar ej de s k 50/50-bolagen, dvs sådana företag som ägs till hälften av vardera två andra företag. Detta innebär att de anställda i 50/50-bolagen ej kan få styrelserepresentation i ägarföretagen. Styrelserepresentation kan självfallet fås i det egna företaget. Representation kan i ägarföretagen ske på frivillighetens väg genom avtal.

LSA kan således ej tillämpas direkt i utländska företag som är svenskägda såsom i ett engelskt aktiebolag som ägs av ett svenskt aktiebolag. Genom de anställdas representanter i det svenska moderföretagets styrelse bör man dock till viss del få insyn i det engelska bolagets verksamhet.

3 § En arbetstagare hos ett kommittent- eller moderföretag, som stadigvarande är verksam i ett kommissionärs- eller dotterföretag utan att vara anställd där, skall vid tillämpningen av denna lag betraktas som anställd även i kommissionärs- eller dotterföretaget.

Vid tillämpningen av denna lag skall ett kollektivavtal som gäller mellan en lokal arbetstagarorganisation och kommittent- eller moderföretaget betraktas som ett kollektivavtal även i förhållande till kommissionärs- eller dotterföretaget.

Ett kommissionärsföretagsförhållande kännetecknas vanligtvis av att ett aktiebolag, kommissionärsföretaget, driver verksamhet för ett annat bolags, kommittentföretagets, räkning. Normalt sett bedrivs verksamheten under kommissionärsföretagets firma men är vanligtvis av osjälvständig karaktär och behärskas i verkligheten av företagsledningen hos kommittentföretaget. I allmänhet är kommissionärsföretaget ett helägt dotterföretag till kommittentföretaget. Det är vanligtvis skattetekniska skäl som ligger bakom denna konstruktion och den används relativt ofta inom storindustrin. Vanligtvis är arbetstagarna anställda i kommit-

tentföretaget men har sitt arbete förlagt till kommissionärsföretaget. Skälet till detta är att uppnå personaladministrativa fördelar.²⁷

Begreppet kommissionärsföretag anknyter till definitionen av kommissionärsföretag i 2 § 2 mom 2 st lagen (1947:576) om statlig inkomstskatt. Kommissionärsförhållanden har behandlats i NJA 1975 s 45 och AD 1979 nr 129.

Enligt detta stadgande skall den som är anställd i ett kommittentföretag men som är stadigvarande verksam i kommissionärsföretaget utan att vara anställd där vid tillämpningen av denna lag betraktas som anställd även i kommissionärsföretaget. Frågan diskuterades i samband med lagstiftningsarbetet med LSA 76 och föredragande departementschefen förutsatte att frågan skulle kunna lösas mellan berörda parter.²⁸ De förhoppningar man då hade har ej infriats och detta bör medföra lagstiftning enligt föredragande departementschefen i propositionen till LSA.²⁹

För att bestämmelsen skall bli tillämplig krävs att arbetstagaren stadigvarande är verksam i kommissionärsföretaget. Bestämmelsen omfattar ej de fall då arbetstagare lånas in tillfälligt. Vad krävs då för att en arbetstagare skall vara stadigvarande verksam? Detta får bedömas från fall till fall. Betydelse kan ha vad som avtalats mellan parterna eller vad som i övrigt kommit fram beträffande avsikten med arbetet.³⁰ Har man avtalat att den anställde tills vidare skall ha sin arbetsplats vid kommissionärsföretaget får denne anses vara stadigvarande verksam i företaget så fort arbetet påbörjats. Råder motsatsen, dvs att arbetet vid kommissionärsföretaget skall vara tidsbegränsat kort, kan ej arbetet anses som stadigvarande om arbetet vid kommissionärsföretaget ej utvecklar sig till att bli långvarigt. Efter en viss tidpunkt

²⁷ Prop 1987/88:10 s 50

²⁸ Prop 1975/76:166 s 147

²⁹ Prop 1987/88:10 s 51

³⁰ Prop 1987/88:10 s 80

kan då arbetstagaren anses som stadigvarande verksam vid kommissionärsföretaget. Den tid under vilken någon har varit verksam i ett visst företag har i dessa fall självfallet betydelse.

Arbetstagare som är stadigvarande verksam i ett kommissionärsföretag skall vid tillämpningen av denna lag anses som anställd i företaget. Detta utesluter ej att han vid tillämpningen av lagen även anses som anställd i kommittentföretaget, där det egentliga anställningsförhållandet föreligger.³¹ Detta framgår klart i lagtexten. Denna dubbelrätt motsvarar den som gäller vid avgörandet av styrelserepresentation i moderbolags styrelse enligt 4 § 3 st LSA. De anställda i dotterbolag anses som "anställda" även i moderbolaget då det gäller representation i moderbolagets styrelse.

Motsvarande gäller även moderföretag i förhållande till dotterföretag. Detta innebär att en person som är anställd vid ett moderbolag men stadigvarande är verksam vid ett dotterföretag till moderbolaget skall vid lagens tillämpning även anses som anställd vid dotterföretaget.

Både för kommissionärsföretag och dotterföretag krävs, för att lagen och denna bestämmelse skall tillämpas, att verksamheten drivs i en associationsform som omfattas av lagen samt att de är svenska juridiska personer.

Enligt 6 § LSA är det en grundläggande förutsättning för att de anställda skall ha rätt till styrelserepresentation att det finns kollektivavtal mellan en lokal arbetstagarorganisation och företaget. Är det fråga om en koncern och representation i moderbolagets styrelse skall det finnas kollektivavtal mellan en lokal organisation och ett företag inom koncernen.

Andra stycket reglerar det förhållandet då det ej finns kollektivavtal mellan en lokal arbetstagarorganisation och kommissionärs- eller dotterföretag, men väl mellan en lokal

³¹ Prop 1987/88:10 s 81

arbetstagarorganisation och kommittent- eller moderföretaget. I denna situation skall kollektivavtalet även betraktas som ett kollektivavtal mellan den lokala arbetstagarorganisationen och kommissionärs- eller dotterföretaget vad gäller tillämpligheten av denna bestämmelse. Denna omständighet har betydelse vid fråga om rätten att besluta om styrelserepresentation skall inrättas och vem som har rätt att utse ledamöter enligt 6 och 7 §§ LSA. Föreligger det över huvud taget inga kollektivavtal i de berörda företagen kan det ej bli fråga om någon arbetstagarrepresentation i styrelserna.

2.2 Rätten till styrelserepresentation (4–5 §§)

4 § I ett företag som under det senast förflutna räkenskapsåret här i landet har sysselsatt i genomsnitt minst 25 arbetstagare har de anställda rätt till två ledamöter i styrelsen (arbetstagarledamöter) och en suppleant för varje sådan ledamot. Bedriver företaget verksamhet inom skilda branscher och har det under det senast förflutna räkenskapsåret här i landet sysselsatt i genomsnitt minst 1000 arbetstagare, har de anställda rätt till tre ledamöter i styrelsen och en suppleant för varje sådan ledamot.

De anställdas rätt till styrelserepresentation enligt första stycket får dock inte leda till att antalet arbetstagarledamöter överstiger antalet övriga styrelseledamöter.

Om företaget är ett moderföretag, skall vad som sägs i första och andra styckena om företag avse koncernen i dess helhet och rätten till styrelserepresentation tillkomma samtliga anställda inom koncernen.

Två centrala begrepp i lagen är arbetstagare och anställd. Någon skillnad mellan orden föreligger ej utan de är synonyma.³² Enligt 1 § LSA syftar lagen till att ge de anställda insyn i och inflytande på företagets verksamhet. Begreppet anställd förekommer dessutom i 4, 5, 6 och 9 §§ LSA. Be-

³² Nyqvist/Svahn s 30

greppet arbetstagare förekommer i 3, 4, 5, 7, 8, 9, 10, 12, 13 och 14 §§ LSA. I LSA 72 fanns ej någon definition beträffande anställd respektive arbetstagare. LSA 76 innehöll en dylik bestämmelse. Skälet till att en dylik bestämmelse infördes får ses mot bakgrund av tillämpningssvårigheter av vem som skall anses som anställd respektive arbetstagare enligt LSA 72. Någon dylik bestämmelse har ej medtagits i LSA. Föredragande departementschefen ansåg att en dylik legaldefinition ej var nödvändig.³³

Frågan om vem som skall anses som anställd skall avgöras enligt ett gängse civilrättsligt betraktelsesätt. Detta innebär att alla arbetstagare i företaget, oavsett anställningsform och arbetstid, är att betrakta som anställda. Beträffande utförligare redogörelser för arbetstagarbegreppet hänvisar jag till SOU 1975:1 s 691–737, Fahlbeck, Reinhold, Praktisk arbetsrätt s 15 och Henning, Ann, Tidsbegränsad anställning s 156.

2.2.1 Styrelserepresentation i företag som ej är moderföretag

Enligt bestämmelsens 1 st har de anställda rätt att utse två ordinarie ledamöter i styrelsen (arbetstagarledamöter) och en suppleant för varje sådan ledamot om företaget under det senaste räkenskapsåret här i landet sysselsatt i genomsnitt minst 25 arbetstagare. Arbetstagarledamöter och deras suppleanter benämns i lagen som arbetstagarrepresentanter (Se 6 § LSA). Det är ej tillräckligt att företaget vid något tillfälle har haft 25 anställda utan det är frågan om ett genomsnittligt antal. Uppgifter om företagets räkenskapsår erhålles i bolagsordningen eller stadgarna.

Har företaget under det senaste förflutna räkenskapsåret här i landet i genomsnitt sysselsatt minst 1000 arbetstagare

³³ Prop 1987/88:10 s 52

har de anställda rätt att erhålla tre ledamöter i styrelsen och en suppleant för varje sådan ledamot om företaget bedriver verksamhet i skilda branscher.

Skälet till denna bestämmelse – som är en nyhet i LSA i förhållande till LSA 76 – är enligt propositionen följande:³⁴

”Det förekommer t.ex. att ett större företag bedriver näring inom skogsbruket, pappersindustrin och trävaruindustrin. För de olika verksamhetsområdena är företaget bundet av kollektivavtal i förhållande till åtminstone tre olika LO-förbund och därutöver till ett par förbund på tjänstemannasidan. Resultatet kan bli att t. ex ett av LO-förbunden blir utan representation trots att en betydande del av bolagets verksamhet hänför sig till just det avtalsområdet.”

Redan efter några månaders tillämpning av LSA har denna fråga ofta kommit i blickpunkten. Osäkerhet har rått om ett företag driver verksamhet i olika branscher. Det ovan anförda exemplet från propositionen får anses vara ett ganska så klart fall. Jag skall här något försöka att utveckla frågan. Jag är dock medveten om att jag befinner mig på osäker mark och detta bör beaktas av läsaren.

Uttrycket verksamhet återfinns bl a i 25 § lagen (1982:80) om anställningsskydd. I denna lag har uttrycket ansetts innebära den driftsenhet och det avtalsområde, där arbetstagaren är sysselsatt. (Lunning, Anställningsskydd s 375) Inom den arbetsrättsliga litteraturen har även framförts i detta sammanhang, att uttrycket kan avse något mindre än just en driftsenhet och då syfta på en rörelses olika funktioner som till exempel försäljning, transport, lager och service. (Eklund, Anställningsförhållanden vid företagsöverlåtelser s 83) I förarbetena till LSA framgår ej något om tolkningen av detta uttryck. I detta sammanhang måste man se uttrycket i samband med ”skilda branscher”. Uttrycket ”bransch” bör kunna jämföras med näringsgren. Bransch kan ej jämföras med driftsenhet eller driftsställe. Bransch

³⁴ Prop 1987/88:10 s 53

är ett vidare begrepp. Att uttrycket "verksamhet" kopplas till uttrycket "skilda branscher" innebär att företags olika verksamheter skall i förhållande till varandra vara av självständig karaktär. Följande exempel kan illustrera resonemanget.

Exempel

Företaget A tillverkar cyklar. Företaget har byggt upp en stor dataanläggning som används för tillverkningen av cyklar.

Kommentar

Att i detta fall tala om verksamhet inom olika branscher kan ej enligt min mening vara korrekt. Ändras förhållandet på ett sådant sätt att företagets dataavdelning åtar sig uppdrag från andra tillverkningsindustrier och detta sker varaktigt och självständigt kan man anse att företaget bedriver verksamhet i två branscher. Det räcker att företaget, vid sidan av sin huvudverksamhet, endast i mycket ringa omfattning bedriver verksamhet inom en annan bransch för att rekvisitet skall vara uppfyllt.

Uppkommer det svårigheter att avgöra om företaget bedriver verksamhet inom skilda branscher kan viss ledning hämtas i den SNI-kod (svensk standard för näringsindelning) som finns för varje arbetsställe i statistiska centralbyråns företagarregister. Av betydelse kan även vara om arbetstagarna är anslutna till olika fackliga organisationer, anförde föredragande departementschefen.³⁵ Detta kan dock enligt min mening ej neutralisera rekvisitet "verksamhet inom skilda branscher" utan får i sina besvärliga tillämpningsfall ses som en hjälpregel. Enligt min mening är det något olyckligt att den utökade representationen har

³⁵ Prop 1987/88:10 s 82

knutits till om företaget bedriver verksamhet inom skilda branscher. Följande exempel får illustrera.

Exempel

Företaget A förädlar stålämnen. Dessutom tillverkar företaget stålämnen och rörkonstruktioner. På den fackliga sidan är det endast Metall som företräder de anställda inom samtliga branscher. Företaget har mer än 1000 anställda.

Kommentar

Enligt SNI-koden bedriver företaget verksamheter inom olika branscher. Då företaget dessutom har mer än 1000 anställda har de anställda rätt till tre ledamöter och en suppleant för varje sådan ledamot. Att det är endast metall som företräder de anställda förändrar ej läget. Branschrekvisitet är det viktigaste. Lagtexten till 4 § LSA är också entydig i denna fråga. Att på något sätt inläsa ett krav på att de anställda dessutom skall tillhöra olika fackliga organisationer låter sig ej göras. Enligt min mening borde denna förutsättning framgå av bestämmelsen, då detta troligtvis var det egentliga syftet med bestämmelsen, dvs att öka representationen i företag som är anslutna till en rad olika organisationer.

Beträffande fördelning av arbetstagarplatserna i företagets styrelse återkommer jag till detta i 8 § LSA.

Enligt bestämmelsens andra stycke får de anställdas rätt till styrelserepresentation ej medföra att antalet arbetstagarledamöter i styrelsen överstiger antalet övriga styrelseledamöter. Regeln ger uttryck för principen om minoritetsrepresentation för de anställda i styrelsen. Består exempelvis styrelsen av en bolagsstämموald ledamot får de anställda utse endast en arbetstagarledamot och en suppleant. Har de anställda rätt att utse tre ledamöter, men företagets styrelse består av två bolagsstämموvalda ledamöter får de anställda

utse endast två arbetstagarledamöter och två suppleanter. Vid lika röstetal har ordföranden utslagsröst. Han/hon får förutsättas vara utsedd av företaget. Det framkommer ej i förarbetena vad som menas med "övriga" ledamöter. Skall till denna grupp endast räknas de bolagsstämموالدا ledamöterna eller skall även beträffande banker och försäkringsbolag medräknas de ledamöter som utsetts av samhället? Frågan torde endast vara av akademiskt intresse då av tradition banker och försäkringsbolag har stora styrelser. Mycket talar dock för att dessa ledamöter anses falla under begreppet "övriga ledamöter" liksom fallet är beträffande ledamöter i aktiebolags styrelser som utsetts på annat sätt än genom val på bolagsstämma, 8 kap 1 § ABL.³⁶

2.2.2 Styrelserepresentation i företag som är moderföretag

I paragrafens tredje stycke ges en särskild regel för de anställdas rätt till styrelserepresentation i ett företag som är moderbolag i en koncern. Koncerndefinitionen har behandlats i 2 § LSA.

Moderföretag anses ha stort inflytande över hela koncernen. Besluten i moderföretagets styrelse påverkar hela koncernen. Därför infördes i LSA 76 en bestämmelse att rätten till styrelserepresentation tillkommer samtliga anställda inom koncernen. Denna bestämmelse har övertagits av LSA. De anställda i moderföretaget får dela rätten att utse arbetstagarledamöter i moderföretagets styrelse med samtliga anställda i koncernen.

För att de anställda inom koncernen skall få rätt till styrelserepresentation i moderföretagets styrelse krävs att de i koncernen ingående företagen tillsammans under det senaste räkenskapsåret här i landet har sysselsatt i genomsnitt minst 25 anställda. Man får således avgöra för vart och ett

³⁶ Nyqvist/Svahn s 38

bolag inom koncernen hur många anställda respektive företag genomsnittligt har haft här i landet under det senaste räkenskapsåret och därefter lägga ihop antalet anställda för varje företag inom koncernen. Det är tillräckligt att endast ett företag inom koncernen har minst 25 arbetstagare. Representation i moderföretags styrelse kan således förekomma om moderföretaget skulle sakna anställda.

Bedriver koncernen verksamhet inom skilda branscher och företagen inom koncernen har i genomsnitt under det senast förflutna räkenskapsåret här i landet sysselsatt i genomsnitt minst 1000 arbetstagare har de anställda rätt inom koncernen att utse tre ordinarie ledamöter i moderföretags styrelse och en suppleant för varje sådan ledamot. Beträffande begreppet "skilda branscher" hänvisas till ovan.

Följande kan dock tilläggas. I det av mig ovan angivna exemplet förändrar vi nu förutsättningarna på ett sådant sätt att företagets dataavdelning drivs i ett dotterföretag. Bara av den anledningen att koncernen har organiserat sin verksamhet i olika företag och då främst i bolagsform innebär ej att man kan se koncernen som att den bedriver verksamhet i olika branscher om "databolaget" endast betjänar moderföretagets cykeltillverkning. Detta får ses mot bakgrund av syftet som bär upp koncernreglerna i LSA, vilket är att koncern i fråga om styrelserepresentation i moderföretags styrelse skall ses som en enhet eller om man så vill som ett företag. Förändras "databolagets" inriktning på verksamheten och den får en mera självständig karaktär och riktar sig utanför koncernen kan man tala om att koncernen driver verksamhet i olika branscher.

För sammanhangets skull bör här nämnas att en grundläggande förutsättning för koncernrepresentation är dessutom att lokal facklig organisation, enligt 6 § LSA, har kollektivavtal med ett företag inom koncernen.

I moderföretags styrelse gäller också att antalet arbetstagarledamöter ej får överstiga antalet övriga styrelseledamöter.

Regler om styrelserepresentation för de anställda i moderföretags styrelse behandlas även i 6, 7, 8, 9 och 13 §§ LSA.

5 § När arbetstagarledamöterna har utsetts förändras inte de anställdas rätt till styrelserepresentation under mandatperioden, om antalet anställda eller antalet övriga styrelseledamöter minskar.

Regeln motsvaras av 6 § LSA 76 och 5 § LSABF. För det första förändras ej de anställdas rätt till styrelserepresentation under mandatperioden om antalet anställda understiger 25 eller i fråga om företag med en utökad representationsrätt om antalet anställda understiger 1000. Om antalet arbetstagare understiger de angivna gränserna, som anges i 4 § LSA, vid mandatperiodens slut, upphör emellertid rätten till styrelserepresentation.³⁷

För det andra påverkas ej antalet arbetstagarrepresentanter i företagets styrelse om antalet övriga ledamöter minskar på ett sådant sätt att antalet övriga ledamöter understiger arbetstagarledamöterna i styrelsen. Består detta förhållanden vid mandatperiodens slut får detta betydelse först vid utseendet av nya arbetstagarrepresentanter.

Syftet med denna bestämmelse är att ett företag ej skall kunna påverka antalet arbetstagarrepresentanter under pågående mandatperiod. För att bestämmelsen skall tillämpas krävs att arbetstagarrepresentanterna har utsetts. Det är ej tillräckligt att man endast fattat beslut att inrätta styrelserepresentation för de anställda. Jag återkommer till dessa frågor i samband med kommentaren till 6 §. Bestämmelsen om mandatperiodens längd finns i 10 § LSA.

Självfallet är det inget som hindrar att företaget beslutar att det skall ändå finnas arbetstagarrepresentanter i bolagets styrelse trots att förutsättningen för lagens tillämplighet ej föreligger efter mandatperiodens utgång.

³⁷ Ds A 1986:1 s 109

2.3 Inrättande av styrelserepresentation (6–10 §§)

6 § Beslut att inrätta styrelserepresentation för de anställda fattas av en lokal arbetstagarorganisation som är bunden av kollektivavtal i förhållande till företaget.

Om beslutet rör moderföretag, fattas det av en lokal arbetstagarorganisation som är bunden av kollektivavtal i förhållande till ett företag inom koncernen.

Företagets styrelse skall skriftligen underrättas om beslut att inrätta styrelserepresentation för de anställda. I 10 § andra stycket finns bestämmelser om när arbets- tagarledamöter eller suppleanter (arbetstagarrepresentanter) får tillträda sina uppdrag.

I 6 § LSA föreskrivs att det är de fackliga organisationerna som avgör huruvida de anställda skall representeras i företagets styrelser. Vidare framkommer att styrelserepresentation för anställda i företagets styrelser är en rättighet, men ej någon skyldighet. Initiativ måste komma från en facklig organisation som har kollektivavtal i förhållande till företaget. De anställda kan ej, utan inblandning av fackliga organisationer, själva kräva styrelserepresentation i företagets styrelser.

En nyhet i LSA är att representativitetsregeln, dvs att en eller flera fackliga organisationer skall företräda mer än hälften av de anställda på arbetsplatsen för att styrelserepresentation skall få inrättas, slopas. Skälet till denna ändring är att arbetstagarrepresentationen är till gagn för samtliga anställda även för dem som ej är fackligt organiserade.³⁸ Förändringen innebär att styrelserepresentation för de anställda kan inrättas även i företag där endast få eller inga av de anställda är organiserade.

Inrättandet av styrelserepresentation sker i två led. Först skall de anställda inom sin fackliga organisation besluta att utnyttja rättigheten att erhålla styrelserepresentation i företagets styrelse. Andra ledet innebär att de fackliga organisa-

³⁸ Prop 1987/88:10 s 47

tionerna utser sina företrädare och att dessa börjar sitt uppdrag som styrelseledamöter.

Skälet till denna procedur får ses bl a mot bakgrunden att företagets styrelse enligt 17 § LSA kan söka dispens från lagens tillämplighet om styrelserepresentation för de anställda skulle medföra väsentlig olägenhet för företaget. Dessutom kan bolagets styrelse behöva ha tid att diskutera vissa praktiska frågor med de fackliga organisationerna. Exempelvis kan styrelsen vilja ändra styrelsens sammansättning eller antalet ledamöter.

Arbetstagarorganisationens underrättelseplikt i tredje stycket har stor betydelse för vid vilken tidpunkt arbetstagarledamöterna skall tillträda uppdraget. Enligt 10 § LSA får detta ske tidigast tre månader efter det att styrelsen har fått underrättelse om den fackliga organisationens beslut. Detta gäller om styrelsen i företaget ej medger annat.

Den nu behandlade bestämmelsen anger ordningen för inrättandet av styrelserepresentation för de anställda i företagets styrelser. Paragrafens första stycke anger hur styrelserepresentation skall inrättas i företag som ej kan anses som moderföretag. Andra stycket anger hur styrelserepresentation inrättas i moderföretag och tredje stycket behandlar underrättelseplikten för de fackliga organisationerna om man vill inrätta styrelserepresentation för de anställda.

2.3.1 Inrättande av styrelserepresentation i företag som ej är moderföretag

Inrättande av styrelserepresentation för de anställda tillkommer de lokala arbetstagarorganisationerna som är bundna av kollektivavtal i förhållande till företaget.

Med lokal arbetstagarorganisation menas en sammanslutning av arbetstagare som är part i lokal förhandling med företaget (arbetsgivaren). Vanligtvis är det en lokal arbetsplatsklubb, eller om sådan ej finns, sektion eller lokal avdelning som anses som lokal arbetstagarorganisation. Det

kan även vara fråga om ett förbund som saknar uppdelning i en lokal och central nivå. Uttrycket lokal arbetstagarorganisation används således i överensstämmelse med terminologin i MBL och då närmare 6 § 2 st MBL. (Se Bergquist/Lunning, Medbestämmandelagen s 117 ff) Den lokala arbetstagarorganisationen skall vara bunden av kollektivavtal i förhållande till företaget. Någon vägledning om vad som menas med kollektivavtal ges ej i lagen eller dess förarbeten. Vägledning får i stället sökas i annan arbetsrättslig lagstiftning och praxis. Ett kollektivavtal kännetecknas av att det skall vara fråga om ett skriftligt avtal mellan å ena sidan en arbetsgivarorganisation eller en enskild arbetsgivare och å andra sidan en arbetstagarorganisation. Avtalet reglerar anställningsvillkor för arbetstagare eller förhållande i övrigt mellan arbetsgivare och arbetstagare. En facklig organisation kan bli bunden genom att den själv har tecknat ett kollektivavtal med arbetsgivaren. Den fackliga organisationen kan också bli bunden av ett mellan förbundsparterna träffat riksavtal i branschen. Kravet på kollektivavtal tar ej sikte på något visst slag av kollektivavtal utan det viktigaste är ett avtal, som kännetecknas som kollektivavtal, binder samman en lokal facklig organisation med det företag i vilket man önskar att inrätta styrelserepresentation för de anställda. Kravet på kollektivavtal tar sikte på den tidpunkt då beslut att inrätta styrelserepresentation fattas och således ej vid någon senare tidpunkt. Ett kollektivavtalslöst tillstånd vid en senare tidpunkt saknar betydelse för denna bestämmelses tillämpning.

Finns det således en lokal facklig organisation som är bunden av kollektivavtal i förhållande till företaget kan den besluta att inrätta styrelserepresentation för de anställda. Det är också möjligt att flera arbetstagarorganisationer gemensamt vill besluta om inrättande av styrelserepresentation. Samtliga lokala fackliga arbetstagarorganisationer måste då uppfylla kraven beträffande kollektivavtal.³⁹

2.3.2 Inrättande av styrelserepresentation i moderföretag

Som omtalats ovan gäller särskilda regler för utseende av arbetstagarledamöter i moderföretags styrelse. Koncernbegreppet definieras i 2 § 2 st LSA. För utseende av representanter i moderföretags styrelse ser man koncernen som ett företag och rätten att utse arbetstagarledamöter tillkommer samtliga anställda inom koncernen.

Beslut om inrättande av styrelserepresentation för de anställda i moderföretags styrelse fattas av en facklig organisation som är bunden av kollektivavtal i förhållande till ett av företagen inom koncernen. Det behöver ej finnas någon facklig organisation som har kollektivavtal med moderföretag för att styrelserepresentation för de anställda skall inrättas vid moderföretagets styrelse. Det är således tillräckligt att en facklig organisation är bunden av kollektivavtal med ett dotterföretag i koncernen för att styrelserepresentation för de anställda skall kunna inrättas under förutsättning att övriga villkor är uppfyllda. Skall de fackliga organisationerna gemensamt besluta om inrättande av styrelserepresentation måste de var och en ha kollektivavtal med ett företag inom koncernen.

2.3.3 Kommissionärsföretag och dotterföretag

Enligt lagens 3 § skall arbetstagare som stadigvarande är verksamma i ett kommissionärs- eller dotterföretag men har anställningsavtal med kommittent- resp moderföretag vid tillämpningen av LSA anses som anställda även i kommissionärs- eller dotterföretaget. Bestämmelsen har behandlats ovan. En förutsättning för rätt till styrelserepresentation är att en facklig organisation har kollektivavtal med

antingen kommittent- eller kommissionärsföretaget respektive moder- eller dotterföretaget. Denna lokala fackliga organisation kan besluta om inrättande av styrelserepresentation för de anställda.

2.3.4 Underrättelse

Enligt bestämmelsens tredje stycke skall företagets styrelse skriftligen underrättas om beslutet att inrätta styrelserepresentation för de anställda. Underrättelsen har betydelse från vilket datum arbetstagarledamöterna har rätt att tillträda sina uppdrag. Detta kan enligt 10 § 2 st LSA ske tidigast efter tre månader från det att styrelsen har fått underrättelse, om principbeslutet att inrätta styrelserepresentation om företagets styrelse ej medger något annat. Underättas ej företagets styrelse kan ej arbetstagarrepresentanterna tillträda sina uppdrag.

Har flera fackliga organisationer beslutat att påkalla inrättande av styrelserepresentation är det tillräckligt att en av dessa underrättar företagets styrelse och underrättelsen kommer samtliga fackliga organisationer till godo.⁴⁰ Tremånadersfristen räknas i detta fall för samtliga organisationer från det att underrättelsen kommit företagets styrelse tillhanda. Underrättelse behöver endast ske i samband med när en facklig organisation fattar ett principbeslut om att inrätta styrelserepresentation och därmed för första gången utser arbetstagarrepresentanter att företräda de anställda i företagets styrelse.⁴¹ Underrättelse behöver ej ske i samband med en ny mandatperiod eller om de fackliga organisationerna utser en ny arbetstagarrepresentant. Vid dessa tillfällen bör dock de fackliga organisationerna meddela företagets styrelse eventuella förändringar.

Underrättelsen skall vara skriftlig. Det är ej tillräckligt med en muntlig underrättelse. Underrättelsen bör inne-

⁴⁰ Nyqvist/Svahn s 53

⁴¹ Ds A 1986:1 s 79

hålla namnet på den fackliga organisation som påkallar inrättandet av styrelserepresentation. Den skriftliga underrättelsen bör vara underskriven av behörig företrädare för organisationen. Vidare bör upplysas om kollektivavtal föreligger mellan den fackliga organisationen och företaget. Anser den fackliga organisationen att man har rätt till tre ordinarie representanter och tre suppleanter, enligt 4 § 1 st LSA, bör detta anges. Tremånadersfristen börjar först att löpa i och med att företaget har erhållit den skriftliga underrättelsen. Det är arbetstagarorganisationen som har bevisbördan att underrättelsen överlämnats till företaget. Detta bör således ske personligen eller genom rekommenderat brev.

Övriga fackliga organisationer bör också få underrättelse om det fattade beslutet för att kunna tillvarata sin rätt vid utseende av arbetstagarrepresentanter.¹² Samtliga fackliga organisationer som har kollektivavtal med företaget har ju rätt att delta i utseendet av arbetstagarrepresentanter.

7 § Arbetstagarrepresentanterna utses av de lokala arbetstagarorganisationer som är bundna av kollektivavtal i förhållande till företaget eller, i moderföretag, av de lokala arbetstagarorganisationer som är bundna av kollektivavtal i förhållande till ett företag inom koncernen.

Bestämmelsen innehåller huvudregeln om hur arbetstagarledamöterna skall utses i företagets styrelser. 6 § behandlar ju hur inrättandet av styrelserepresentation för de anställda i ett företag skall ske. Det är de lokala fackliga organisationerna som är bundna av kollektivavtal i förhållande till företaget som deltar i utseendet av arbetstagarrepresentanterna i företagets styrelse. Begreppen facklig organisation och kollektivavtal har behandlats under 6 § LSA.

Gäller frågan moderföretag är det de lokala fackliga orga-

¹² Nyqvist/Svalm s 53

nisationerna som är bundna av kollektivavtal i förhållande till ett företag inom koncernen som utser arbetstagarrepresentanterna i moderföretagets styrelse. Koncerndefinitionen återfinns i lagens 2 § 2 st.

Enligt lagens 3 § skall arbetstagare som stadigvarande är verksamma i ett kommissionärs- eller dotterföretag men har anställningsavtal med kommittent- resp moderföretag vid tillämpningen av LSA även anses som anställda även i kommissionärs- eller dotterföretaget. Bestämmelsen har behandlats ovan. Arbetstagarrepresentanter i kommissionärs- eller dotterföretag utses av de fackliga organisationer som har kollektivavtal med kommittent- eller kommissionärsföretaget respektive moder- eller dotterföretaget. Finns det ej några anställda i kommissionärs- respektive dotterföretaget existerar med all säkerhet ej några fackliga organisationer med kollektivavtal med dessa företag och detta medför att endast de lokala fackliga arbetstagarorganisationerna vid kommittent- och moderföretag är berättigade att besluta om inrättande av arbetstagarledamöter om övriga villkor är uppfyllda.

Eftersom flera fackliga organisationer kan vara intresserade av representation i företagets styrelse och representationen i företagets styrelse är högst 3 eller 2 med suppleanter kan problem uppkomma beträffande fördelning av tillgängliga platser. Huvudregeln förutsätter att de fackliga organisationerna själva kommer överens om fördelningen. Skulle lokala arbetstagarorganisationer tillhöra olika huvudorganisationer kan man räkna med att problem kan uppkomma om fördelningen. I detta fall får man tillämpa hjälpregeln i 8 § LSA.

LSA innehåller ej några regler om hur själva beslutsfattandet skall gå till inom de fackliga organisationerna. Beslutsprocessen inom den fackliga organisationen regleras främst av organisationens stadgar.

I fråga om aktiebolag åligger det bolaget, enligt 8 kap 15 § ABL, att efter varje ordinarie bolagsstämma sända in

en aktuell förteckning över styrelsemedlemmarna till Patent- och registreringsverket (PRV). I anmälan skall särskilt anges om ledamot eller suppleant utsetts enligt LSA. Motsvarande bestämmelser för andra associationer är 6 kap 15 § NFL, 7 kap 18 § BAL och 8 kap 17 § FRL. Rätt att göra anmälan tillkommer också den som anmälan avser.

En arbetstagarrepresentant kan när som helst skiljas från sitt uppdrag av sin huvudman. Detta följer av hans ställning som förtroendeman i förhållande till den som har utsett honom. Några skäl för entledigandet behöver ej den fackliga organisationen ange. Anmälan skall göras till företagets styrelse. Arbetstagarrepresentanten kan när som helst avgå ur företagets styrelse. Anmälan skall då göras till företagets styrelse och till den fackliga organisationen som utsett honom. Avgår arbetstagarrepresentant eller entledigas han bör han själv göra anmälan till PRV för att ej riskera att pådra sig något ansvar i exempelvis fråga om tvångslikvidation.

8 § Om organisationerna inte enas om annat, gäller följande ordning för att utse arbetstagarrepresentanterna.

Om mer än fyra femtedelar av de kollektivavtalsbundna arbetstagarorganisationerna vid företaget eller koncernen tillhör samma lokala arbetstagarorganisation, får denna utse samtliga arbetstagarrepresentanter. Om en annan sådan organisation företräder minst en tjugondel av de kollektivavtalsbundna arbetstagarorganisationerna, får dock denna organisation utse en av suppleanterna.

Om ingen organisation företräder mer än fyra femtedelar av de kollektivavtalsbundna arbetstagarorganisationerna vid företaget eller koncernen, får de två lokala arbetstagarorganisationer som företräder det största antalet sådana arbetstagarorganisationer utse vardera en ledamot och en suppleant. Om de anställda har rätt till tre ledamöter och tre suppleanter, får den större av organisationerna utse två ledamöter och två suppleanter.

Om man, på grund av bestämmelsen i 4 § andra stycket, skall utse endast en arbetstagarrepresentant och en suppleant, görs det av den lokala arbetstagarorganisation

som företräder det största antalet kollektivavtalsbundna arbetstagare vid företaget eller koncernen.

Vid tillämpningen av bestämmelserna i denna paragraf skall lokala arbetstagarorganisationer som tillhör samma huvudorganisation anses som en organisation.

Bestämmelsen har sin motsvarighet i 12 § LSA 76 och 13 § LSABF och reglerar de fall då de fackliga organisationerna ej kan enas om fördelningen av platserna i företagets styrelse. Syftet med bestämmelsen är att skapa en rimlig balans mellan olika lokala fackliga organisationer som tillhör olika huvudorganisationer.⁴³ Normalt sett förutsätter man att de fackliga organisationerna kan komma överens genom exempelvis förhandlingar om hur platserna skall fördelas. Detta sker också i de flesta fall. Bestämmelsen kanske kommer till större användning i och med att man ökar antalet arbetstagarledamöter till tre i vissa företag och i dessa fall kommer troligtvis flera fackliga organisationer tillhörande olika huvudorganisationer att bli inblandade vid fördelningen av platserna. Uttrycket "huvudorganisation" nämns i paragrafens femte stycke. Med huvudorganisation menas exempelvis organisationerna LO, TCO och SACO/SR, som företräder de centrala organisationerna. Begreppet huvudorganisation skall ej likställas med begreppet central organisation i exempelvis MBL.⁴⁴ (Beträffande en redogörelse av begreppet huvudorganisation, se Fahlbeck, Praktisk arbetsrätt s 63 f) Då man använder bestämmelsen vid fördelning av platserna skall fackliga organisationer som tillhör samma huvudorganisation anses som en organisation. Detta föreskrivs i femte stycket. Detta innebär att oavsett hur många fackliga organisationer som tillhör exempelvis LO-kollektivet anses de som en organisation. Bestämmelsen tar ej upp fördelningen av platserna mellan olika fackförbund som

⁴³ Prop 1972:116 s 153

⁴⁴ Prop 1987/88:10 s 59

tillhör en och samma huvudorganisation om dessa är oense om fördelningen. Denna fråga får lösas inom respektive huvudorganisation. Departementschefen förutsätter dock att organisationerna eftersträvar en bred representation i och med att man utökar representationsrätten i vissa företag.⁴⁵ I lagtexten förekommer också uttrycket kollektivavtalsbundna arbetstagare. Med dessa arbetstagare menas att de tillhör en facklig organisation som är bunden av kollektivavtal med företaget. Kan de fackliga organisationerna ej enas om vilken organisation som skall utse arbetstagarrepresentant i företagets styrelse ger främst hjälpreglerna i bestämmelsens 2 och 3 st vägledning.

2.3.5 *Hjälpreglerna innebär följande*

Fall 1. Tillhör mer än 80 % av de kollektivavtalsbundna arbetstagarna samma lokala arbetstagarorganisation får denna organisation utse samtliga arbetstagarrepresentanter vid företagets styrelse. Men tillhör samtidigt mer än 5 % av de kollektivavtalsbundna arbetstagarna vid företaget en annan sådan organisation får denna organisation utse en av suppleantplatserna. Om mer än en organisation har en sådan storlek, är det bara den största av dessa som får en sådan rätt. Detsamma gäller representation i moderbolagets styrelse. Detta föreskrivs i bestämmelsens andra stycke.

Fall 2. Kan man ej använda sig av 80 %-regeln får man fördela platserna enligt bestämmelsens tredje stycke. Denna bestämmelse innebär att de två största lokala arbetstagarorganisationerna som företräder det största antalet kollektivavtalsbundna arbetstagare vid företaget eller koncernen utser vardera en ordinarie ledamot och en suppleant. Har de anställda rätt att utse tre ledamöter i företagets styrelse har den största organisationen rätt att utse två ledamöter och

⁴⁵ Prop 1987/88:10 s 60

två suppleanter och den näst största får utse en ledamot och en suppleant.

Fall 3. Består styrelsen av endast en bolagsstämmovald ledamot och suppleant får de fackliga organisationerna endast utse en arbetstagarrepresentant och en suppleant enligt 4 § 2 st LSA. Rätten tillkommer då den fackliga organisationen som företräder det största antalet kollektivavtalsbundna arbetstagare vid företaget eller koncernen.

LO och PTK har givit ut rekommendationer om flera fackliga organisationer skall delta i valet av ledamöter och suppleanter. (Se bilaga 2 i avsnitt 6.)

Bestämmelsen behandlar ej det fallet då företaget eller koncernens styrelse består av två ledamöter och de anställda inom företaget har rätt att utse tre arbetstagarledamöter. Enligt 4 § 2 st LSA får ej antalet arbetstagarledamöter överstiga antalet övriga styrelseledamöter. Detta innebär att de anställda endast kan få två arbetstagarrepresentanter i företagets eller koncernens styrelse. Fördelningen av dessa platser får ske enligt denna bestämmelses andra och tredje stycke.

9 § Arbetstagarrepresentanterna bör utses bland de anställda vid företaget eller, i fråga om moderföretag, inom koncernen.

Till arbetstagarrepresentant får inte utan särskilt tillstånd av nämnden för styrelserepresentationsfrågor utses den som är arbetstagarrepresentant i ett annat företags styrelse. Detta gäller inte, om företagen går med på något annat eller om de ingår i samma koncern.

Bestämmelsen reglerar vem som kan utses till arbetstagarledamot för de anställda i företagens styrelser och motsvaras av 13 § 1 st LSA 76 och 14 § LSABF. I förhållande till LSABF innebär bestämmelsen en nyhet, då enligt LSABF arbetstagarledamoten skulle utses bland de anställda vid företaget eller i fråga om moderföretag, bland de anställda

inom koncernen. Enligt 9 § LSA bör arbetstagarrepresentanten utses bland de anställda vid företaget eller, i fråga om moderföretag, bland de anställda inom koncernen. Bestämelsen får således ses som en rekommendation. Regeln öppnar således möjlighet för de fackliga organisationerna att när de så önskar utse någon annan än en anställd vid företaget. I denna fråga uttalade departementschefen följande:⁴⁶

”Det är givetvis av stort värde, både för arbetsgivaren och för de anställda, om arbetstagarrepresentanterna i styrelsen har sina anställningar hos företaget. De har därmed som regel en nära personlig kännedom om förhållandena i företaget. Det är en tillgång i styrelsearbetet och i kontakterna med de anställda som de representerar. Inom de fackliga organisationerna råder också uppfattningen att man inte annat än i undantagsfall bör utse någon som inte är anställd i företaget till arbetstagarrepresentant. Det kan dock förekomma att man t.ex. under en övergångsperiod i ett företag – på grund av brist på lämpliga kandidater eller därför att sådana inte fått erforderlig utbildning för uppdraget – blir nödsakad att tillfälligt anlita en annan person, t.ex. en lokal ombudsman, för uppgiften. Regeln ger de fackliga organisationerna möjlighet att i sådana fall gå utanför personkretsen i företaget, samtidigt som den ger uttryck åt att de i första hand bör anlita de anställda i företaget för uppdrag som arbetstagarrepresentant.”

Det är helt och hållet de fackliga organisationerna som avgör när det kan anses befogat att använda sig av en utomstående som arbetstagarrepresentant i företags styrelse. I företag med få anställda och där den fackliga aktiviteten är låg är det relativt vanligt att utomstående representerar de anställda i företags styrelse. Enligt min mening bör man alltid eftersträva att anställda i företaget sitter i företags styrelse. Det står också de fackliga organisationerna fritt att avgöra om man skall utse en man eller kvinna till arbetstagarrepresentant. Föredragande departementschefen an-

⁴⁶ Prop 1987/88:10 s 58

ser dock att de fackliga organisationerna särskilt "beaktar kraven på jämställdhet".¹⁷ I detta sammanhang hänvisar den kvinnliga departementschefen till utredningen Varannan damernas (SOU 1987:19).

Helt och hållet är det inte de fackliga organisationerna som avgör vem som skall utses. I bestämmelsens andra stycke föreskrivs ett förbud att en och samma person är arbetstagarrepresentant i två eller flera företags styrelser. Till denna regel finns tre undantag. Det första är om företagen ingår i samma koncern. Det andra är att de berörda företagen kan ge tillstånd till förfarandet. Slutligen kan nämnden för styrelserepresentationsfrågor ge sitt tillstånd att en person innehar uppdrag som arbetstagarledamot i två eller flera företags styrelser.¹⁸ Konkurrenshänsyn bör tillmätas betydelse vid frågans bedömning. Bestämmelsen anger ej vad som gäller mellan kommittent- och kommissionärsbolag om dessa bolag ej kan anses som en koncern. Ej heller hindrar bestämmelsen att en anställd i ett företag är bolagsstämмоvald i ett företags styrelse och arbetstagarrepresentant i ett annat företags styrelse.

Nämnden för styrelserepresentationsfrågor har avgjort två ärenden enligt detta stadgande, 8/73 och 1/75. Båda fallen gällde LSA 72 och företags styrelser som tillhörde samma koncern. Enligt LSA behövs ej något tillstånd om företagen ingår i samma koncern.

11 § LSA anger bl a att om inte annat följer av denna lag, skall vad som föreskrivs i annan lag eller författning om styrelseledamot och styrelsesuppleant i ett företags styrelse tillämpas på arbetstagarledamöter och dessas suppleanter. Detta innebär bl a att aktiebolagslagen blir tillämplig i många delar på arbetstagarledamöterna. I detta sammanhang kan det finnas anledning att något beröra styrelseleda-

¹⁷ Prop 1987/88:10 s 58

¹⁸ Se Förordning om tillämpning av lagen (1987:1245) om styrelserepresentation för de privatanställda beträffande dispensansökans innehåll m m

möternas kvalifikationskrav enligt aktiebolagslagen. Enligt 8 kap 4 § ABL skall styrelseledamot vara nordisk medborgare och bosatt i Sverige eller, om särskild förutsättning föreligger, i annat nordiskt land. Dispens kan erhållas av regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer, vilken är kommerskollegium. Den som är underkastad näringsförbud enligt lagen (1986:436) om näringsförbud får ej vara ledamot eller suppleant i styrelse för aktiebolag. För krigsmedelsindustrin gäller särskilda bestämmelser. För dessa företag kan regeringen enligt 4 § lagen (1983:1034) om kontroll över tillverkningen av krigsmateriel m m föreskriva i samband med ett tillverkningstillstånd att bl a styrelseledamot i ett aktiebolag skall vara svensk medborgare och bosatt i Sverige. Den som är omyndig eller i konkurs kan ej vara styrelseledamot. Dessa regler är tillämpliga på arbetstagarrepresentanterna. Ytterligare krav i bolagsordningen, till exempel att styrelseledamot skall vara aktieägare, kan ej tillämpas på arbetstagarrepresentanter.

10 § Tiden för en arbetstagarrepresentants uppdrag bestäms av den som utser honom. Mandatperioden får dock inte vara längre än fyra räkenskapsår. Den skall bestämmas så att uppdraget upphör vid slutet av en ordinarie stämma på vilken styrelseval förrättas.

Den som utser arbetstagarrepresentanterna bestämmer när de skall tillträda uppdraget. Om inte företagets styrelse medger annat, får de dock inte tillträda förrän tre månader efter det att styrelsen har fått underrättelse enligt 6 § tredje stycket.

Av 18 § andra stycket framgår att en annan tidpunkt för tillträdet kan gälla.

Bestämmelsen motsvarar 14 § LSA 76 och innehåller bestämmelser om tiden för arbetstagarledamots och suppleants uppdrag och vid vilken tidpunkt arbetstagarrepresentanterna skall tillträda sitt uppdrag.

Det är den fackliga organisationen som bestämmer tiden

för uppdraget, men uppdragstiden får dock ej vara längre än fyra räkenskapsår och den skall bestämmas så, att uppdraget upphör vid slutet av en ordinarie bolagsstämma på vilken styrelseval förrättas.

Enligt bestämmelsens andra stycke är det de fackliga organisationerna som bestämmer, när arbetstagarrepresentanten skall tillträda uppdraget. Om företagets styrelse ej medger annat, får dock ej arbetstagarledamoten tillträda förrän tre månader efter det att styrelsen har fått under rättelse enligt 6 § 3 st denna lag. Skälet till denna frist får ses mot bakgrund av att företaget kan behöva tid att vidta åtgärder innan arbetstagarrepresentanterna tar plats i styrelsen. Överläggningar mellan företaget och de fackliga organisationerna kan behöva äga rum för att klarlägga och lösa olika frågeställningar som är oklara mellan parterna. Företaget kan även ha anledning att begära undantag från lagens tillämplighet enligt lagens 17 §. Denna tremånadersfrist gäller enbart när styrelserepresentation för första gången inrättas vid företaget.⁴⁹ Någon sådan frist gäller således ej om fackliga organisationer i samband med en ny mandatperiod eller liknande utser nya arbetstagarrepresentanter. Någon skyldighet att iaktta tremånadersfristen föreligger således ej vid senare tillfällen då arbetstagarrepresentanter utses att företräda de anställda i företagets styrelse.

Enligt 18 § LSA kan nämnden för styrelserepresentationens frågor i samband med behandling av frågor om undantag från lagens tillämplighet enligt 17 § LSA eller undantag från 9 § 2 st LSA besluta att för tiden fram till det slutgiltiga avgörandet arbetstagarrepresentant ej får tillträda ett uppdrag som styrelseledamot eller suppleant. Nämndens beslut får ej överklagas. Hänvisning till 18 § LSA sker i bestämmelsens tredje stycke.

⁴⁹ Ds A 1986:1 s 111

2.4 Arbetstagarrepresentanternas arbete m m (11–14 §§)

11 § Om inte annat följer av denna lag, skall vad som är föreskrivet i annan lag eller författning om styrelseledamot och styrelsesuppleant i ett företags styrelse tillämpas på arbetstagarledamöter och suppleanter för sådana ledamöter.

Bestämmelsen föreskriver att arbetstagarledamöter och deras suppleanter som huvudregel är underkastade samma regler som övriga ledamöter i företagets styrelser om inte annat följer av denna lag. I LSA finns exempelvis särskilda regler beträffande suppleanternas närvaro på styrelsemöte och bolagsstämma, 12 § LSA, och ledamots närvaro vid möte med arbetsutskott och beredningsorgan, 13 § LSA. Huvudsakligen återfinns de materiella reglerna för arbetstagarledamöternas arbete i styrelserna i respektive huvudförfattning som reglerar de skilda företagstyperna. I förhållande till LSA 76 medför LSA ej någon förändring i denna fråga. 11 § LSA motsvarar i sak 8 § LSA 76 och 9 § LSABF.

Detta innebär att alla ledamöter i företagets styrelser har i princip samma rättsliga ställning, samma uppgifter och samma ansvar. Arbetstagarledamöterna och stämموvalda ledamöter är således jämställda i detta avseende. De regler som främst har betydelse för styrelseledamöternas arbete är således huvudförfattningens regler, bolagsordningen eller stadgarnas kompletterande bestämmelser och till viss del vissa regler i LSA. Det finns ej någon möjlighet att inskränka arbetstagarledamöternas arbete i styrelsen från företagets eller de fackliga organisationernas sida till att exempelvis enbart gälla vissa frågor.⁵⁰

I lagstiftningsarbetet med LSA har man diskuterat den ovan angivna likställighetsprincipen mellan arbetstagarle-

⁵⁰ DsA 1986:1 s 91

damöter och övriga ledamöter. Man anser att denna princip är en viktig grundsats som ger arbetstagarledamöterna rätt att delta i styrelsearbetet på lika villkor som övriga ledamöter. I promemorian om styrelserepresentation för de anställda, Ds A 1986:1, anförs att en "motsatt ordning, där arbetstagarrepresentanternas skyldigheter och ansvar inskränktes i förhållande till övriga styrelseledamöters, kan befaras få till följd att arbetstagarrepresentanternas arbete i styrelsen betraktas som mindre seriöst".⁵¹ Detta har departementschefen instämt i även vad gäller likvidationsansvaret för styrelsens ledamöter.⁵² (Se avsnittet 4.2.3)

I Sverige har man ansett att styrelseledamöterna intar en ställning som syssloman i förhållande till företaget. Detta gäller i princip även arbetstagarrepresentanterna. Detta innebär att den överordnade uppgiften för arbetstagarledamöter liksom för övriga ledamöter är att tillvarata företagets intresse i alla frågor. Detta gäller oavsett om företaget är ett aktiebolag, ekonomisk förening eller ett bankinstitut. Att arbetstagarledamöter är utsedda av fackliga organisationer medför dock att de särskilt kommer att beakta frågor som mera konkret rör de anställdas förhållande i företaget. Som exempel på sådana frågor kan nämnas riktlinjerna för personalpolitiken och möjligheten att fördjupa företagsdemokratien. Inskränkningar av driften kan också anses vara en fråga som särskilt intresserar arbetstagarledamöterna. Mot bakgrund av sin ställning i företagets styrelse är det dock inte meningen att arbetstagarledamöterna enbart skall tillvarata de fackliga organisationernas intresse i styrelsearbetet utan måste även vid varje tillfälle tillvarata och verka för företagets bästa.⁵³

De stämnovalda ledamöterna erhåller vanligtvis arvode för sina uppdrag som styrelseledamot. Någon reglering

⁵¹ Ds A 1986:1 s 92

⁵² Prop 1987/88:10 s 70

⁵³ Nyqvist/Svahn s 44

finns ej i denna fråga i respektive huvudförfattning för de företagsformer som är aktuella i LSA. LSA 76 eller LSABF innehöll ej några dylika regler. I propositionen till LSA 72, som fortfarande får anses ha giltighet i frågan, uttalade departementschefen följande:⁵⁴

”Frågan om sådant arvode har inte närmare berörts i departementspromemorian. Där konstateras bara att förslaget i likhet med aktiebolagslagen inte reglerar rätten till arvode för styrelseuppdraget. Jag avser inte heller att förorda någon bestämmelse därom. Det måste enligt min mening i första hand ankomma på företaget och de lokala fackliga organisationerna att ta ställning till om arvode skall utgå för arbetstagarledamöternas styrelseuppdrag. Däremot anser jag att arbetstagarledamöterna självfallet inte skall behöva vidkännas någon ekonomisk förlust eller några kostnader i anledning av styrelseuppdraget.”

Någon möjlighet för de fackliga organisationerna att kräva arvode för sina ledamöter finns således ej. Vanligtvis har de fackliga organisationerna och företaget avtalat om arvodets storlek. Enligt uppgift har i några fall arbetstagarrepresentanterna samma arvode som de bolagsstämmovalda ledamöterna. Från fackligt håll är man medveten om risken att arbetstagarledamöterna kan bli ekonomiskt beroende av arvodet. I de flertalet fall då arvode utgår är arbetstagarledamöternas arvode klart lägre än de bolagsstämmovalda ledamöternas. Arbetstagarrepresentanternas rätt till ledighet för styrelsearbete och rätt till bibehållna anställningsförmåner i samband med uppdraget regleras av lagen (1974:358) om fackliga förtroendemäns ställning på arbetsplatser. Arbetstagarrepresentanterna är således fackliga förtroendemän enligt nämnda lag. Denna lag ger arbetstagarrepresentanterna vissa rättigheter. De kan exempelvis ej ges försämrade arbetsförhållanden på grund av sina styrelseuppdrag. (Se vidare Lunning, Facklig förtroendeman.)

⁵⁴ Prop 1972:116 s 137

Jag kommer ej här att närmare redogöra för bestämmelserna om styrelseledmöter och styrelsemöte i respektive huvudförfattning. I avsnittet 4 kommer jag närmare ta upp dessa bestämmelser vad gäller förhållandena i aktiebolag. Att jag just har valt aktiebolag får ses mot bakgrund av att dessa är den största företagsformen vad gäller antalet, och de flesta styrelserepresentanter för de anställda är utsedda i aktiebolag. Aktiebolagslagens bestämmelser i detta avseende har haft stor betydelse för utformningen av motsvarande bestämmelser i de andra huvudförfattningarna. Detta medför att redogörelsen i avsnittet 4 vad gäller förhållandena i aktiebolag har till viss del relevans även för de övriga företagsformerna. I avsnitt 4 kommer jag även att behandla frågor om ledamöternas ansvar, rätt till information och sekretess. Även här gäller att resonemangen främst avser aktiebolag men har även principiell betydelse för de övriga företagsformerna.

12 § Den som är suppleant för en arbetstagarledamot har rätt att närvara och yttra sig vid styrelsens sammanträden och vid företagets stämma, även om ledamoten är närvarande.

Bestämmelsen har delvis sin motsvarighet i 15 § 1 st LSA 76. Stadgandet reglerar dels suppleanters närvarorätt och rätt och yttra sig vid styrelsens sammanträden samt vid företagets stämma även om ordinarie ledamöter är närvarande.

Följande kan sägas om förhållandena vid styrelsens sammanträden. Styrelsesuppleanternas uppgift är att vid förfall för den ordinarie arbetstagarledamoten inträda i dennes ställe. Detta gäller för samtliga kategorier av styrelseledamöter. Detta innebär bl a att det gäller samma kvalifikationskrav för suppleanter som för de ordinarie arbetstagarledamöterna. Den som är suppleant för en arbetstagarledamot har alltså rätt att närvara och yttra sig även om den ordina-

rie ledamoten är närvarande och oberoende om de stämmodvalda suppleanterna har denna rätt. Rätten för styrelsesuppleant för arbetstagarledamot att närvara och yttra sig är ej beroende av styrelsens storlek. Arbetstagar-suppleanten kan ej kalla till styrelsemöte enligt 8 kap 8 § ABL. Motsvarande gäller för övriga företagsformer. Denna rättighet har endast den ordinarie ledamoten. Inträder suppleanten i ordinarie ledamots ställe har han självfallet denna rätt. Arbetstagar-suppleanten skall dock alltid få underlag och ges tillfälle att delta i ärendets behandling på samma sätt som en ordinarie styrelseledamot. Detta föreskrivs i 8 kap 9 § ABL beträffande förhållandena i aktiebolag. Motsvarande gäller för övriga företagsformer. Bestämmelsen behandlas mera utförligt i avsnittet 4. Stadgandet innebär bl a att samma underlagsmaterial som skickas ut till de ordinarie ledamöterna även skall skickas ut till arbetstagar-suppleanterna.

Arbetstagarledamöterna har liksom övriga ledamöter rätt att närvara på bolagets stämma. I vissa fall kan det anses föreligga en skyldighet. För att kunna besvara aktieägars frågor på bolagsstämma enligt 9 kap 12 § ABL måste det finnas en beslutsför styrelse. Styrelsen skall ju avgöra om den begärda upplysningen kan lämnas utan risk för att företaget skadas. Styrelseledamot har dock ej någon möjlighet att rösta eller framställa förslag, om han inte samtidigt är aktieägare. Styrelsen som helhet har dock rätt att framställa förslag till bolagsstämman. Suppleant för arbetstagarledamot har även enligt detta stadgande rätt att delta i och yttra sig på företagets stämma även om ordinarie ledamot är närvarande. Detta gäller även om bolagsstämmodvald ledamots suppleant ej har denna rättighet. I och med att suppleant för arbetstagarledamot alltid har rätt att närvara på styrelsens möte torde suppleanten även ha rätt att närvara och yttra sig på stämman utan uttryckligt stadgande.⁵⁵ För att det ej skall råda någon tvekan på denna punkt infördes

⁵⁵ Prop 1987/88:10 s 67

en uttrycklig bestämmelse i frågan i LSA.⁵⁶ Är ej de ordinarie arbetstagarledamöterna närvarande på stämman inträder suppleanterna i deras ställe även på stämman.

13 § En av arbetstagarrepresentanterna får närvara och delta i överläggningarna när ett ärende, som senare skall avgöras av styrelsen, förbereds av därtill särskilt utsedda styrelseledamöter eller befattningshavare i företaget.

Om ett beslut enligt 7 kap. 6 § andra stycket bankaktiebolagslagen (1987:618), 3 kap. 6 § andra stycket sparbankslagen (1987:619) eller 6 kap. 6 § andra stycket föreningsbankslagen (1987:620) innebär att ett uppdrag ges åt en regionstyrelse eller ett motsvarande organ i en region, har de anställda inom regionen rätt att bestämma att en representant för dem och en suppleant skall omfattas av uppdraget. En sådan representant har motsvarande rätt som avses i första stycket.

Om arbetstagarorganisationerna inte enas om annat, utses den representant som avses i första och andra styckena av den organisation som företräder det största antalet kollektivavtalsbundna arbetstagare vid företaget eller, i fråga om moderföretag, inom koncernen.

I förhållande till LSA 72 var bestämmelsen i LSA 76 att en arbetstagarledamot får närvara och delta i överläggningar när ärende, som senare skall avgöras av styrelsen, förbereds av därtill särskilt utsedda styrelseledamöter en nyhet. Det var industriverket, som i sin utvärdering av LSA 72 föreslog att man skulle i den permanenta lagen om styrelserepresentation för de anställda ta in en bestämmelse som gav arbetstagarledamöterna rätt till representation i beslutsförande utskott. På detta sätt skulle de anställda få representation i de organ där besluten i realiteten fattas.⁵⁷ Under LSA 72:s giltighetstid hade man märkt en viss tendens att styrelsen bildade arbetsutskott, där arbetstagarledamöterna ej fick

⁵⁶ Prop 1987/88:10 s 68

⁵⁷ Prop 1975/76:166 s 91

närvara. I dessa företag kom styrelsen att endast fungera som konfirmeringsorgan till utskottet, där besluten i realiteten fattades. Mot bakgrund av detta infördes en bestämmelse i LSA 76 med innebörden att arbetstagarledamöter har rätt till representation i dessa utskott.

I 17 § LSABF gällde en motsvarande bestämmelse som dock var mera vidsträckt i förhållande till 16 § LSA 76. De anställda i banker och försäkringsbolag hade enligt denna bestämmelse rätt att delta i överläggningar även när direktionen eller annat liknande organ, som består av befattningshavare i företaget, förberedde ett ärende som senare skulle avgöras av styrelsen. Bestämmelsen 13 § 1 st LSA motsvarar 17 § i LSABF. I förhållande till LSA 76 får bestämmelsen således en mera vidsträckt tillämpning.

Bestämmelsens första stycke innebär att det blir möjligt för de fackliga organisationernas representanter att närvara vid alla beredningsorgan inom företaget som förbereder ärenden som styrelsen skall fatta beslut i vid en senare tidpunkt. Beredningsorganet kan bestå av styrelseledamöter eller befattningshavare i företaget. Den avgörande förutsättningen för att de anställda skall ha rätt att utse en representant till ett av företagets beredningsorgan är att styrelsen har beslutat att ett eller flera ärenden skall förberedas av organet och därefter skall styrelsen fatta beslut i frågan. Det kan vara frågan om ett nybildat beredningsorgan men det kan också vara frågan om ett redan existerande organ. Ett mandat för ett beredningsorgan att mera allmänt följa utvecklingen på ett område utan att detta senare leder till några styrelsebeslut för inte med sig att bestämmelsen blir tillämplig.⁵⁸ Arbetstagarrepresentant har ej rätt att närvara i ett beredningsorgan som har ett förlöpande uppdrag enligt en stående arbetsordning, ett reglemente eller liknande. Bestämmelsen träffar ej heller då verkställande direktören ensam eller i grupp förbereder

⁵⁸ Ds A 1986:1 s 118

ärenden för ett styrelsemöte om detta är ett led i VD:s normala förberedelser inför styrelsemötet.⁵⁹

Stadgandet har blivit föremål för diskussioner. Det gäller främst tillämpningen. Stadgandet får anses oklart och svårt att praktiskt tillämpa och troligtvis kommer det att inbjuda till tvister ute på företagen. Med följande exempel vill jag ge min syn på hur stadgandet skall tillämpas.

Exempel

Styrelsen beslutar att uppdra åt bolagets VD och dess ekonomichef att bereda ett förvärv av ett företag. Styrelsen skall sedan fatta beslut i frågan. I uppdraget ingår också för VD att förhandla med ägaren av det tilltänkta företaget och med facket enligt MBL. Skall en arbetstagarrepresentant delta?

Kommentar

Beredningen av ärendet har beslutats av styrelsen och beslut i frågan skall fattas av styrelsen. 13 § LAS får således anses vara tillämplig, vilket medför att en arbetstagarrepresentant får delta i ärendets beredning. En fråga som kan diskuteras är om arbetstagarrepresentanten har rätt att också närvara vid förhandlingarna. Rätten att förhandla kan härledas ur styrelsens och VD:s företrädarfunktion. Enligt 8 kap 11 § ABL är det styrelsen som företräder bolaget. Beträffande den löpande förvaltningen äger VD alltid företräda bolaget, 8 kap 12 § ABL. Företrädarfunktionen är enligt min mening skild ifrån beredningsfunktionen. Någon rätt för arbetstagarrepresentanten att delta i bolagets företrädarfunktion finns ej enligt 13 § LSA. Detta innebär att arbetstagarrepresentanten ej har rätt att närvara vid förhandlingarna.

⁵⁹ Prop 1987/88:10 s 61

I sådant beredningsorgan har således arbetstagarledamöterna rätt att utse en arbetstagarrepresentant. I bestämmelsen tredje stycke anges hur representanterna utses i dessa beredningsorgan. Det behöver ej vara en ordinarie ledamot i företagens styrelse, utan en av suppleanterna kan komma i fråga. Med uttrycket arbetstagarrepresentant avses i denna lag arbetstagarledamot eller suppleant för denna. Någon möjlighet att utse en representant för de anställda som ej är arbetstagarledamot i styrelsen eller suppleant för sådan finns ej. Det är de fackliga organisationerna som avgör vem som skall representera de anställda i beredningsorganet. Med arbetstagarorganisation i detta avseende menas fackliga organisationer som har kollektivavtal med företaget eller om frågan gäller koncern med företag inom koncernen. Det är de fackliga organisationerna som själva avgör i vilken ordning representanten skall utses. Kommer de fackliga organisationerna ej överens i denna fråga utses representanten av den fackliga organisation som företräder det största antalet kollektivavtalsbundna arbetstagare vid företaget, eller i fråga om moderföretag inom koncernen. Då det gäller utseende av arbetstagarrepresentant i ett beredningsorgan för moderbolags styrelse bör samtliga organisationer som tillhör samma huvudorganisation anses som en organisation. Detta i analogi med 8 § 5 st LSA.

Bestämmelsens andra stycke behandlar vissa speciella förhållanden i bankinstitut. Enligt 7 kap 6 § 2 st bankaktiebolagslagen, 3 kap 6 § andra stycket sparbankslagen eller 6 kap 6 § 2 st föreningsbankslagen kan uppdrag ges åt en regionstyrelse eller ett motsvarande organ i en region. Sker detta har de anställda inom regionen rätt att bestämma att en representant för dem och en suppleant skall omfattas av uppdraget. För dessa arbetstagarrepresentanter gälla samma regler som om de hade varit ledamöter i bankinstitutens huvudstyrelser. Detta innebär bl a att både arbetstagarledamot och suppleant för denna har närvarorätt vid regionstyrelsens sammanträden. Om arbetstagarorganisationerna

ej enas om annat är det den största lokala fackliga organisationen som utser ledamoten och suppleanten. En av arbetstagarrepresentanterna har rätt att delta i regionstyrelsens beredningsorgan om förutsättningarna enligt bestämmelsens första stycke är uppfyllda.

14 § Arbetstagarrepresentanterna får inte delta i behandlingen av frågor som rör kollektivavtal eller stridsåtgärder eller av andra frågor där en facklig organisation på arbetsplatsen har ett väsentligt intresse som kan strida mot företagets.

Om ett företags verksamhet är av sådan natur eller har ett sådant ändamål som avses i 2 § lagen (1976:580) om medbestämmande i arbetslivet, har arbetstagarrepresentanterna inte heller rätt att delta i ett beslut som gäller verksamhetens mål eller inriktning.

Huvudförfattningarna innehåller vanligtvis jävsregler för styrelsen ledamöter. Som exempel kan nämnas 8 kap 10 § ABL, som även gäller arbetstagarrepresentanter som utsetts enligt LSA. Detta enligt 11 § LSA, som förskriver att huvudförfattningarnas regler om styrelsearbete även skall tillämpas på arbetstagarrepresentanter. Syftet med dessa jävsregler är att förhindra att styrelseledamoten deltar i styrelsearbetet då han har ett väsentligt individuellt intresse som kan vara stridande mot företagets. Enligt 8 kap 10 § ABL får således styrelseledamot, inklusive arbetstagarledamot, ej handlägga fråga rörande avtal mellan honom och bolaget. Ej heller får han handlägga fråga om avtal mellan bolaget och tredje man, om han i frågan har ett väsentligt intresse, som kan vara stridande mot bolagets.

Utöver respektive huvudförfattnings jävsbestämmelser gäller särskilda jävsregler för arbetstagarledamöterna i LSA. Skälet bakom denna jävsregel är att man har velat hålla isär fackliga frågor och frågor om företagets ledning.⁶⁰

⁶⁰ Prop 1972:116 s 135

Jävsreglerna i respektive huvudförfattning anses ej täcka dessa frågor.⁶¹ Föredragande departementschefen uttalade i denna fråga följande:⁶²

”Eftersom principen – enligt vad jag tidigare framhållit – bör vara att arbetstagarledamöterna skall ha samma ställning och ansvar som övriga styrelseledamöter måste räckvidden av en sådan regel vara inskränkt till frågor i vilka en utpräglad intresse motsättning får förutsättas föreligga mellan företaget och de anställda. Vidare måste tillämpningsområdet vara klart avgränsat.”

Detta uttalande hade även betydelse för LSA 76 och har giltighet för stadgandet i LSA trots vissa förtydliganden av bestämmelsen.

En fråga som diskuterades i samband med tillämpligheten av motsvarande stadgande i LSA 76 var huruvida arbetstagarrepresentanterna var jäviga i samband med styrelsens behandling av frågor som sedermera skulle bli föremål för samverkansförhandlingar. I lagstiftningsarbetet med LSA uttalade föredragande departementschefen i propositionen 1987/88:10 s 63 följande:

”Jag delar den i promemorian framförda uppfattningen att det för framtiden är väsentligt att finna en lösning av jävsfrågan som står i samklang med de syften som bär upp lagstiftningen och som är praktiskt hanterbar i företagen. Jag finner det också rimligt att, som föreslås i promemorian, låta jävsreglerna bli tillämpliga enbart där ett mer utpräglat motsatsförhållande råder mellan arbetsgivaren och de fackliga organisationerna. Jäv bör som regel inte anses föreligga när sådana frågor behandlas i styrelsen som är eller senare kan bli föremål för samverkansförhandlingar. I princip bör alltså alla frågor inom arbetslednings- och företagsledningsområdet, i den mån de inte särskilt regleras i medbestämmandeavtal mellan parterna, undantas från jävsbestämmelsens tillämpningsområde.”

⁶¹ Prop 1972:116 s 135

⁶² Prop 1972:116 s 135

Syftet med stadgandet är att förhindra att arbetstagarrepresentanterna är med och beslutar i frågor där de fackliga organisationerna har ett väsentligt intresse som kan vara stridande mot företagets.

Bestämmelsens första stycke kan delas upp i tre delfrågor, nämligen:

- 1) jäv i samband med kollektivavtal,
- 2) jäv i samband med stridsåtgärder och
- 3) jäv i samband med andra frågor där en facklig organisation på arbetsplatsen har ett väsentligt intresse som kan strida mot företagets.

Beträffande punkt 1 och 2 kan följande anföras. Jävsbestämmelsen innebär att arbetstagarledamot ej får delta i behandlingen av frågor som rör kollektivavtal. Det kan gälla exempelvis ingående av dylika avtal liksom uppsägning av avtal. Med kollektivavtal avses här liksom i medbestämmandelagen ett skriftligt avtal mellan arbetsgivarorganisation eller arbetsgivare och arbetstagarorganisation om anställningsvillkor för arbetstagare eller om förhållandet i övrigt mellan arbetsgivare och arbetstagare. Hit hör även medbestämmandeavtal och arbetsmiljöavtal.⁶³ Förhandlingsfrågor i samband med kollektivavtal omfattas också av bestämmelsen, dvs uppläggning av kommande löneförhandlingar. Arbetstagarrepresentanterna får ej heller delta i behandlingen av frågor som rör stridsåtgärder. Begreppet stridsåtgärder har här samma innebörd som enligt 41 § MBL. Det har ej någon betydelse om stridsåtgärden är lovlig eller ej.⁶⁴ För dessa frågor gäller att arbetstagarrepresentanterna måste lämna styrelsemötet då dessa frågor behandlas. Bestämmelsen omfattar vidare s k rättstvister.

⁶³ Ds A 1986:1 s 119

⁶⁴ Nyqvist/Svahn s 68

Med en rättstvist menas en tvist som har sin grund i kollektivavtal, arbetsrättslig lagstiftning eller andra rättsförhållanden med anknytning till förhållandet arbetsgivare–arbetstagare. Denna form av jäv kan härledas ur samtliga tre punkter.

Punkt 3 innebär dessutom att arbetstagarrepresentant ej får delta i behandlingen av andra frågor där en facklig organisation på arbetsplatsen har ett väsentligt intresse som kan strida mot företagets. Med uttrycket facklig organisation menas en organisation som har kollektivavtal med företaget eller om frågan gäller en koncern ett företag inom koncernen.

Jävsbestämmelsen innebär ej att arbetstagarrepresentanterna kan anses som jäviga i samband med att styrelsen behandlar frågor som kan bli eller är föremål för samverkansförhandlingar mellan företaget och de fackliga organisationerna.⁶⁵ Vid denna form av förhandlingar föreligger det ej som huvudregel ett motsatsförhållande på en sådan nivå att man kan tala om att de fackliga organisationerna har ett väsentligt intresse som kan strida mot företaget. Denna form av motsatsförhållande föreligger vid kollektivavtalsförhandlingar, där man kan se ett mera utpräglat motsatsförhållande, då parterna är mera jämbördiga och i sista hand kan tillgripa stridsåtgärder. Syftet med samverkansförhandlingar är ju främst att de fackliga organisationerna skall beredas möjlighet att ge sina synpunkter på företagsledningsfrågor innan arbetsgivaren beslutar i dessa frågor. För att jäv skall anses föreligga krävs således att de fackliga organisationerna har en mera påtaglig förfoganderätt över förhandlingsresultaten än vad frågan är vid samverkansförhandlingar. Skulle man inom styrelsen börja diskutera förhandlingsstrategi i förhållande till facket får denna del av frågan anses vara av den karaktär, att det

⁶⁵ Prop 1987/88:10 s 63

föreligger ett väsentligt intresse som kan strida mot företagets. Detta innebär att arbetstagarledamöterna ej kan delta i behandlingen av frågan. Motsvarande anses föreligga beträffande företagets organisationstillhörighet.

Jävsbestämmelsen omfattar även arbetstagarrepresentanternas deltagande i utskott eller beredningsorgan för styrelsen liksom regionsstyrelser för bankinstitut. Bestämmelsen gäller samtliga arbetstagarrepresentanter om styrelsen diskuterar en fråga som omfattas av 14 § LSA. Någon möjlighet att särskilja arbetstagarrepresentanter finns ej på grund av att de tillhör olika fackliga organisationer.⁶⁶

Enligt bestämmelsens andra stycke får arbetstagarrepresentanterna i styrelser för sådana företag som avses i 2 § MBL – företag inom press, radio och TV – ej delta i styrelsens beslut i fråga som rör verksamhetens mål och inriktning men väl i dess behandling av frågan.

2 § MBL avser verksamhet som är av religös, vetenskaplig, konstnärlig eller annan ideell natur eller som har kooperativt, fackligt, politiskt eller annat opionsbildande ändamål. För dessa företags verksamhet undantas tillämpligheten såvitt frågan gäller verksamhetens mål och inriktning. I företag och sammanslutningar av dessa slag har således arbetstagarinflytandet inte ansetts böra sträcka sig till verksamhetens mål och inriktning. I dessa fall bör arbetstagarernas inflytande stå tillbaka för de andra intressen som gör sig gällande i dessa fall.⁶⁷

Någon motsvarande reglering har ej tidigare funnits i styrelserepresentationslagstiftningen. Föredragande departementschefen ansåg att de ändamålssynpunkter som ligger bakom bestämmelsen i 2 § MBL även gör sig gällande i samband med de anställdas inflytande och insyn genom styrelserepresentation.⁶⁸ De fackliga organisationerna var

⁶⁶ Ds A 1986:1 s 120

⁶⁷ Prop 1987/88:10 s 64

⁶⁸ Prop 1987/88:10 s 64

mycket kritiska till införandet av denna bestämmelse.⁶⁹ Från fackligt håll framfördes att bestämmelsen kommer att ge upphov till tillämpningssvårigheter.

Bestämmelsen innebär att arbetstagarrepresentanter får delta i överläggning i dessa frågor men ej i själva beslutet. Arbetstagarrepresentanter får således möjlighet att framföra åsikter och lägga förslag i dessa frågor. Företaget får således på ett tidigt stadium vetskap om de anställdas synpunkter i dessa frågor. Motsvarande gäller arbetstagarrepresentanternas rätt att delta i utskott och andra beredningsorgan till styrelsen. Bestämmelsen innebär att inget hindrar att företaget låter arbetstagarrepresentanterna delta i beslutet. Frågorna kring 2 § MBL har visat sig svårtolkade och man får anse att en viss osäkerhet fortfarande råder om hur de närmare gränserna skall dras. Lagförarbetena till 2 § MBL är allmänt hållna. Rättspraxis på området är sparsam, se dock AD 1981 nr 22 och AD 1984 nr 143. Stadsgandets komplexitet framgår också i departementspromemorian Tryckfrihet och medbestämmande (Ds A 1984:4. För en utförligare redogörelse av 2 § MBL se Bergqvist/Lunning, Medbestämmandelagen s 78 f.) Denna osäkerhet medför att tolkningssvårigheter även måste uppkomma vid tillämpningen av 14 § LSA.

2.5 Skadestånd m m (15–16 §§)

15 § En arbetsgivare eller en arbetstagarorganisation som bryter mot denna lag skall betala ersättning för den skada som uppkommer. Skadeståndet kan avse både ersättning för den förlust som uppkommer och ersättning för den kränkning som lagbrottet innebär. Om det är skäligt, kan skadeståndet sättas ned eller helt falla bort.

En arbetstagarorganisation kan dock inte med stöd av denna lag kräva skadestånd av en annan arbetstagarorganisation.

⁶⁹ Prop 1987/88 s 64

Den associationsrättsliga lagstiftningen innehåller flera olika former av sanktioner. Som exempel kan nämnas skadestånd (15 kap ABL) och straff (19 kap ABL). Enligt 19 kap 1 § 2 p ABL kan bl a styrelsens ordförande dömas till straff, om arbetstagarrepresentanterna ej får tillfälle att effektivt delta i styrelsearbetet.

En nyhet i förhållande till LSA 76 och LSABF är att arbetsgivare eller en arbetsgivarorganisation som bryter mot bestämmelserna i LSA kan åläggas att betala ekonomiskt och/eller allmänt skadestånd. Skälet till att dessa bestämmelser infördes i LSA är att styrelserepresentationslagstiftningen skall på samma sätt som övrig kollektiv arbetsrättslagstiftning vara skadeståndssanktionerad.⁷⁰

Skadeståndsansvaret enligt stadgandet åvilar endast arbetsgivare och arbetstagarorganisationer. Det är endast arbetsgivare och arbetstagarorganisation som kan kräva skadestånd. Något skadeståndsansvar för den enskilda arbetstagarrepresentanten föreligger ej. Detta gäller även om exempelvis arbetstagarrepresentanterna deltar i styrelsens behandling av fråga som omfattas av jävsbestämmelsen i 14 § LSA. Ansvar för arbetstagarrepresentanterna återfinns i respektive huvudförfattning för de skilda företagstyperna.

Vad menas då med begreppet arbetsgivare? I flera andra stadganden i lagen används ordet "företag". Enligt min mening bör uttrycken anses som likvärdiga och användningen av uttrycket "arbetsgivare" överensstämmer med det uttrycket som används i arbetsrättsliga sammanhang. I förhållande till de anställda är det bolaget som är arbetsgivare och i praktiken blir det främst styrelsen och VD som utför bolagets arbetsgivarefunktion. I överensstämmelse med lagen 3 § kan kommissionärs- eller dotterföretag i vissa sammanhang anses som självständiga arbetsgivare enligt detta stadgande (jmf 3 § LSA).

⁷⁰ Prop 1987/88:10 s 74

Styrelserepresentationslagens skadeståndsregler tar således endast sikte på överträdelse av LSA. Detsamma gäller överträdelse av villkor som nämnden har meddelat i samband med undantag som företag erhållit med stöd av 17 § LSA. (Se vidare 17 § LSA). Avtal om styrelserepresentation i exempelvis företag som ej omfattas av LSA träffas ej av bestämmelsen. Överträdelse av aktiebolagslagens regler beivras ej enligt denna lag. Detta innebär att om bolaget bryter mot 8 kap 8 och 9 §§ ABL, det vill säga att ordföranden ej sammankallar styrelsen vid behov eller att samtliga styrelseledamöter ej få möjlighet att delta i ärendets behandling eller ej har erhållit tillfredsställande underlag för att avgöra ärendet, kan de personer som ansvarar för dessa överträdelse straffas med böter eller fängelse enligt 19 kap 1 § ABL. Straffsanktionen för dessa händelse infördes för att tillförsäkra att arbetstagarrepresentanterna skulle på ett effektivt sätt kunna delta i styrelsearbetet. Beslutar styrelsen att en arbetstagarrepresentant ej får delta i sammanträde med arbetsutskottet, 13 § LSA, eller på grund av feltolkning av jävsreglerna, 14 § LSA, hindrar en arbetstagarrepresentant från att delta i behandlingen i en viss fråga kan arbetsgivarens skadeståndsskyldighet aktualiseras. Är det styrelsens ordförande som utför nämnda handlingar är det enligt min mening tveksamt om man kan anse ordföranden i styrelsen som arbetsgivare. Detsamma gäller om en ordförande på bolagsstämman hindrar en arbetstagarrepresentant att närvara vid stämman. Ordföranden från stämman kan ju vara en person som ej har någon anknytning till bolaget. Gäller det överträdelse av jävsbestämmelsen i 8 kap 10 § ABL från arbetsgivarens sida kan något skadestånd ej utgå enligt detta stadgande. Överträdelse av jävsreglerna visar klart att lagen inte är genomtänkt i denna fråga. Överträdelse av jävsregler i LSA kan medföra skadestånd medan överträdelse av jävsregler i ABL bedöms enligt reglerna i ABL. Enligt min mening borde alla överträdelse av regler om styrelsens arbetsformer regleras av en lag och då aktiebolagslagen.

En fråga som bör diskuteras närmare är när skadan har uppstått. Till utgångspunkt för diskussionen vill jag anföra ett citat i frågan ur Lavéns kommentar till lagen s 123-4:

”I förarbetena till lagen anges inte vari en *skadebringande handling eller underlåtenhet* närmare tänkes bestå i. Allmänt kan sägas att huvudsyftet får antas vara att förekomma de handlingar och underlåtenheter genom vilka arbetstagarrepresentanterna i större eller mindre grad hindras från att fullgöra sin uppgift. Om man som exempel tar den situationen att en arbetstagarrepresentant hindras från att delta vid sammanträde med ett arbetsutskott (13 §) är det till en början tydligt att alla de förfaranden varigenom arbetsgivaren uttryckligen gör klart detta för arbetstagarrepresentanten – skriftligen, muntligen eller underförstått genom sitt agerande, s.k. konkludent handlande – faller in under bestämmelsen. Men även i den situationen då arbetsgivaren underlåter att t.ex. inför sammanträde med ett arbetsutskott skicka ut kallelse till arbetstagarrepresentanten i syfte att därigenom undandra denne möjlighet att närvara, innebär ett brott mot lagen. I andra situationer åter kan det vara mera tveksamt vari den skadeståndsgrundande handlingen består. Om t.ex. en arbetstagarorganisation utan att inhämta sådant tillstånd som avses i 9 § utser någon till arbetstagarrepresentant i en styrelse, skall då redan beslutet härom anses utgöra den skadegrundande handlingen eller krävs det dessutom att arbetstagarrepresentanten t.ex. faktiskt deltar i styrelsearbetet? Förarbetena ger ringa vägledning i denna liksom i andra frågor och den närmare avgränsningen kommer därför att få göras i rättstillämpningen. I den sistnämnda situationen får det emellertid antas ligga bäst i linje med synsättet att skadeståndet skall utgöra en reaktion på kränkningar av motpartens intressen enligt lagen, att skadeståndsansvar inträder först då arbetstagarrepresentanten deltar eller inställer sig för att delta i styrelsearbetet eller då arbetsgivaren på annat sätt får besked om att arbetstagarrepresentanten utsetts till uppdraget, t.ex. genom ett skriftligt meddelande från den fackliga organisationen.”

Jag håller ej med Lavén här på alla punkter. När det gäller att avgöra när en skada har uppstått är det viktigt att komma ihåg uttrycket ”bryter mot denna lag”. Uttrycket återfinns ju i stadgandet. När kan man då anse att skada har

uppkommit i samband med överträdelse av 13 § LSA, dvs att arbetstagarrepresentant har rätt att närvara i t ex ett arbetsutskott? Enligt min mening uppstår skadan först i och med att utskott har haft möte och det står klart att arbetstagarrepresentanten ej fått delta. 13 § LSA talar ju om att en arbetstagarrepresentant har rätt att närvara och först i och med att arbetsgivaren förvägrar arbetstagarledamoten denna rätt uppkommer skadan. Skadan kan enligt min mening ej uppkomma i samband exempelvis att kallelse går ut till de bolagsstämmovalda ledamöterna och ej till arbetstagarrepresentanten. Att arbetstagarrepresentanten får vetskap om detta på ett tidigt skede förändrar ej slutsatsen. Vid överträdelse av 9 § 2 st LSA uppkommer skadan i och med att man från fackligt håll utsett en arbetstagarrepresentant i företagets styrelse. I 9 § 2 st LSA föreskrivs bl a att "till arbetstagarrepresentant får inte utan särskilt tillstånd utses den som är arbetstagarrepresentant i ett annat företags styrelse". De fackliga organisationerna "bryter mot denna lag" således i och med att man utser denna arbetstagarrepresentant och ej först i och med att arbetstagarrepresentanten inställer sig till det första mötet.

En arbetstagarorganisation kan vid överträdelse av 9 § 2 st LSA, dvs ej begär tillstånd att arbetstagarledamot som sådan kommer att sitta i två företags styrelser, ådömas skadestånd enligt bestämmelsen.⁷¹

Skadeståndet kan avse både ersättning för den förlust som uppkommer och ersättning för den kränkning som lagbrottet innebär. Den förra typen av skada avser ekonomiskt skadestånd och för att få detta skadestånd utdömt krävs att man kan visa att verklig skada uppkommit.⁷² Den andra formen brukar benämnas som allmänt skadestånd i arbetsrättsliga sammanhang. För att få detta skadestånd

⁷¹ Ds A 1986:1 s 124

⁷² Prop 1987/88:10 s 87

utdömt räcker det att en arbetsgivare eller en arbetstagarorganisation visar att lagens bestämmelser överträtts.

Skadestånd enligt denna bestämmelse kan jämkas helt eller delvis om det kan anses som skäligt. Detta gäller både ekonomiskt som allmänt skadestånd. (Beträffande jämkning, se även AD 1984 nr 54)

Enligt bestämmelsens andra stycke föreskrivs att en arbetstagarorganisation ej kan med stöd av denna bestämmelse kräva skadestånd av en annan arbetstagarorganisation. Detta kan gälla i samband med tillämpningen av 8 § LSA. Denna begränsning framkommer även i 19 § LSA. I denna bestämmelse föreskrivs att mål om skadeståndskrav handläggs enligt lagen (1974:371) om rättegång i arbetstvister.

Beträffande beskattning av skadestånd hänvisas till Bergqvist/Lunning, Medbestämmandelagen s 463 ff.

16 § Den som vill kräva skadestånd enligt denna lag skall underrätta motparten om sitt anspråk inom fyra månader från det skadan inträffade. Om det inom den tiden har begärts förhandling om anspråket enligt lagen (1976:580) om medbestämmande i arbetslivet eller med stöd av kollektivavtal, skall talan väckas inom fyra månader efter det att förhandlingen avslutades. I annat fall skall talan väckas inom åtta månader från det skadan inträffade.

Om underrättelse inte lämnas eller talan inte väcks inom den tid som anges i första stycket, har parten förlorat sin rätt till talan.

Bestämmelsen är en preskriptionsregel. Det innebär att en arbetsgivare eller en arbetstagar som vill kräva skadestånd enligt 15 § denna lag har att iaktta vissa tidsfrister. För det första skall part som vill kräva skadestånd underrätta motparten om sitt anspråk inom fyra månader från det skadan inträffade. Har part påkallat förhandling enligt MBL eller med stöd av kollektivavtal skall talan väckas inom fyra månader efter det att förhandlingen har avslutats. I AD finns

några avgöranden när en förhandling skall anses som avslutad, se Bergqvist/Lunning Medbestämmandelagen s 511. Sker ej några förhandlingar skall talan väckas inom åtta månader från det att skadan inträffade. Det är således två tidsfrister som part måste tänka på. För det första skall part underrätta motparten inom fyra månader från det skadan inträffade. Nästa tidsfrist är beroende av om förhandling sker eller ej. Sker förhandling skall talan ha väckts inom fyra månader efter det att förhandling avslutats. Sker ej någon förhandling skall talan ha väckts inom åtta månader från det att skadan inträffade. Iakttages ej dessa bestämmelser går talan förlorad oavsett huruvida motparten fått reda på skadan eller ej. Beträffande vilken tidpunkt skada anses inträffat hänvisar jag till kommentaren till 15 § ovan. Stadgandet reglerar ej i vilken form underrättelse skall ske. I denna fråga får man falla tillbaka på praxis från AD, se Lunning, Anställningsskydd, s 467.

2.6 Övriga bestämmelser (17–19 §§)

17 § Undantag kan medges från denna lag, om styrelse-representation för de anställda skulle medföra väsentlig olägenhet för ett företag på grund av att

1. styrelsens sammansättning beror på politiska styrkeförhållanden eller på förhållande mellan olika intressenter eller intressentgrupper, som framgår av bolagsordningen, stadgarna, avtal eller annan omständighet, eller
2. bolagsordningen eller motsvarande föreskriver särskild röstmajoritet för styrelsens beslut.

Ett undantag enligt första stycket får endast medges, om olägenheten inte kan undanröjas på annat sätt. Undantag skall förenas med villkor om åtgärder som på annat sätt tillgodoser arbetstagarnas intresse av insyn i och inflytande på företagets verksamhet.

Bestämmelsen motsvarar reglerna i 18 § LSA 76 och 19 § LSABF. Bestämmelsen gäller samtliga företagstyper som

omfattas av lagen.⁷³ Detta är en nyhet för bankinstitut. Enligt LSABF ansåg man det ej nödvändigt med denna form av undantag för bankinstitut.⁷⁴ Beslutanderätten i denna fråga för försäkringsbolagen förs dock över från regeringen till nämnden för styrelserepresentationsfrågor. Praxis på området som utvecklats under den tid som LSA 76 varit gällande skall i princip fortfarande äga giltighet.⁷⁵

En motsvarande bestämmelse fanns redan i LSA 72. Skälet till att en dylik bestämmelse infördes var att under vissa förhållanden kunde styrelserepresentation för de anställda medföra komplikationer för ägarna och då främst i företag med olika ägargrupper, som i fråga om makt och inflytande balanserade varandra.⁷⁶ I sådant företag skulle en representation för de anställda kunna medföra en maktförskjutning mellan ägarna, vilket skulle kunna få negativa återverkningar på företagets förhållanden.⁷⁷ I samband med lagstiftningsarbetet med LSA 76 uttalade föredragande departementschefen att undantagsregeln skulle bibehållas.⁷⁸

Undantag från LSA kan endast lämnas om vissa förutsättningar är uppfyllda. Enligt bestämmelsens första stycke krävs att inrättande av styrelserepresentation för de anställda skall medföra väsentlig olägenhet för företaget. Dessutom krävs det att den väsentliga olägenheten beror på vissa i bestämmelsen angivna förhållanden. Slutligen krävs det att undantag endast kan medges om olägenheten inte kan undanröjas på annat sätt. För att ett företag skall erhålla undantag från lagens tillämplighet krävs att dessa tre nämnda förutsättningar är uppfyllda. Brister det i någon av dessa

⁷³ Se Förordning om tillämpning av lagen (1987:1245) om styrelserepresentation för de privatanställda beträffande vilka upplysningar som skall lämnas i ansökan om undantag

⁷⁴ Prop 1973:186 s 32

⁷⁵ Prop 1987/88:10 s 48

⁷⁶ Prop 1972:116 s 137

⁷⁷ Prop 1972:116 s 137

⁷⁸ Prop 1975/76:166 s 154

förutsättningar kan undantag från lagens tillämplighet ej meddelas. De i bestämmelsen angivna förhållandena återfinns i bestämmelsens första stycke punkterna ett och två. Första punkten avser de fall då styrelsens sammansättning på ett eller annat sätt har en balanserad sammansättning vad gäller de bolagsstämmovalda ledamöterna. Andra punkten avser de fall då särskild röstmajoritet krävs för att styrelsen skall kunna fatta beslut.

Enligt första stycket punkten ett anses en styrelses sammansättning vara balanserad om 1. styrelsens sammansättning beror på politiska styrkeförhållanden eller 2. förhållande mellan olika intressenter eller intressentgrupper som framgår av bolagsordningen, stadgarna, avtal eller annan omständighet.

2.6.1 Politiska styrkeförhållanden

I kommunala företag är det inte ovanligt att styrelsens sammansättning avspeglar de politiska styrkeförhållandena i kommunen. Detta innebär att om det är en borgerlig majoritet i kommunen kommer flertalet av styrelseledamöterna i de kommunala bolagen från den borgerliga sidan. I sådana företag skulle inrättandet av styrelserepresentation regelmässigt ses som en väsentlig olägenhet, då den politiska balansen rubbas och undantag från lagens tillämplighet kan aktualiseras.

Nämnden för styrelserepresentationsfrågor har avgjort 9 ärenden där det gällt undantag på grund av politiska styrkeförhållanden. Nämnden har regelmässigt beviljat undantag från lagens tillämplighet i dessa fall. I ärende nr 1/86, som gällde ett av Malmö kommun helägt tvättbolag, skall styrelsen bestå av sju ledamöter och sju suppleanter som väljs av kommunfullmäktige. Bolagsordningen innehöll vidare en bestämmelse om att utöver nämnda ledamöter och suppleanter skall styrelsen bestå av det ytterligare antal ledamöter och suppleanter som de anställda vid varje tillfälle utser enligt lag om styrelserepresentation för de anställda. Bola-

get ansökte om undantag enligt 18 § 1 st 1 p LSA 76. Den fackliga organisationen, avdelningen, motsatte sig att undantag beviljades i första hand på grund av styrelserepresentationen fanns inskriven i bolagsordningen och att ändringar måste först genomföras i bolagsordningen innan ansökan om undantag kunde beviljas av nämnden. Nämnden uttalade följande:

”Nämnden finner de av avdelningen åberopade bestämmelserna i bolagsordningen inte utgöra hinder mot att bolagets ansökan prövas av nämnden. Beroende på utgången av nämndens prövning kan därefter de ändringar göras i bolagsordningen som kommunen finner påkallade.

I ärendet är ostridigt att bolaget är ett av kommunen helägt aktiebolag. Det är vidare ostridigt att bolagets sammansättning är beroende av de politiska styrkeförhållandena i kommunen. Således består styrelsen – förutom av de fackliga ledamöterna – av tre ledamöter för moderata samlingspartiet, en ledamot för folkpartiet och tre ledamöter för socialdemokraterna. Nämnden har i tidigare avgöranden ansett att vid sådant förhållande representation i bolagsstyrelsen för de anställda medför väsentlig olägenhet och har därför medgivit undantag enligt 18 § 1 st 1 p i styrelserepresentationslagen. Som villkor för undantaget har därvid föreskrivits att de anställda skall äga närvara vid styrelsens sammaträden genom två representanter, att dessa skall äga rätt att delta i överläggningarna men ej i besluten, ha rätt att få sin mening antecknad till protokollet samt i fråga om möjlighet att framställa yrkande vara jämställda med styrelseledamot. Nämndens tidigare bedömning bör gälla även i nu ifrågavarande fall.”

Nämnden beslöt att medge bolaget undantag med följande villkor:

”Undantaget skall vara förenat med följande villkor. De anställda skall ha rätt att närvara vid bolagsstyrelsens sammanträden genom två företrädare. Dessa företrädare skall ha rätt att delta i överläggningarna men ej i besluten samt rätt att få sin mening antecknad till protokollet. I fråga om möjligheten att framställa yrkande skall de vara jämställda med styrelseledamot. För varje företrädare har de anställda rätt att utse en suppleant.

Bestämmelsen i 8–17 §§ lagen (1976:351) om styrelserepresentation för de anställda i aktiebolag och ekonomiska föreningar

skall äga motsvarande tillämpning på arbetstagarrepresentant som avses i detta beslut.”

Nämndens uttalande i detta ärende ger en bra bild av praxis i denna fråga. Ärendet ger också vid handen att även om de anställda vid ett företag haft fullvärdig representation i styrelse innebär det ej att bolaget har frånhävt sig möjligheten att ansöka om undantag om förhållandena ändras, exempelvis om de politiska styrkeförhållandena ändras i kommunen.

2.6.2 Förhållanden mellan olika intressenter eller intressentgrupper

Bestämmelsen har generell räckvidd för samtliga företag som omfattas av lagen men kommer troligtvis att få störst betydelse för aktiebolag och till viss del för ekonomiska föreningar. Det är enligt min mening mindre troligt att ägarförhållandena i de olika bankinstituten kan utveckla sig på ett sådan sätt att olika maktgrupper balanserar mot varandra så att maktbalansen rubbas om de anställda tar plats i bankernas styrelser. Redogörelsen av denna paragraf kommer främst att behandla aktiebolag och något ekonomiska föreningar. Naturligtvis kan resonemangen på aktiebolag och ekonomiska föreningar i princip användas på bankaktiebolag, försäkringsaktiebolag och föreningsbanker.

De aktiebolag som främst bestämmelsen kan komma att tillämpas på är bolag, där aktierna är fördelade på ett fåtal intressenter, dvs främst fåmansbolag. Större aktiebolag kan också bli aktuella om exempelvis bolaget har aktier av olika röstvärden och ett fåtal personer innehar de röststarka aktierna. Då det är ett fåtal intressenter som äger bolagets aktier har delägarna ofta slutit ett konsortialavtal, som närmare reglerar aktieägarnas agerande i förvaltningsfrågor som beslutas på bolagsstämman och frågor i samband med överlåtelse av aktierna. Ett viktigt syfte med detta konsortie är att aktierna ej skall komma i utomstående personers händer.

Det kan dels vara privatpersoner som är medlemmar i detta konsortium, dels juridiska personer. Ofta är ett av syftena med konsortiet att man skall bilda och driva ett aktiebolag för ett visst ändamål. Ett konsortie kan även uppkomma bland aktieägare i ett bolag som redan är bildat.

Det är inte bara konsortialavtal som medför att mera permanenta aktieägargrupper finns i ett aktiebolag. Dyliga grupper avspeglas i det förhållande, att det finns aktier av olika slag enligt 3 kap 1 § ABL. För att ett bolag skall kunna ge ut aktier av olika slag måste bestämmelse om detta tas in i bolagsordningen. Skillnaden kan bestå i ekonomiska olikheter mellan aktieslagen. Man talar då om stam- och preferensaktier. Skillnaden behöver dock ej vara av ekonomisk natur utan kan bestå i att ett slag av aktier har rätt att utse en eller flera styrelseledamöter.⁷⁹ Det är således möjligt att genom en konstruktion med olika aktieslag ge ägarna av olika serier rätt att utse ett visst antal styrelseledamöter. På detta sätt kan aktieägargruppernas möjligheter att påverka styrelsevalen permanentas.

Studerar vi nu möjligheten till undantag för de ovan angivna fallen kan följande sägas. När det gäller s k 50/50, dvs sådana bolag som ägs till hälften vardera av två andra bolag, kan anföras att dessa bolag ej omfattas av koncernbegreppet. De båda ägargruppernas interna förhållanden regleras vanligtvis av konsortialavtal och där anges normalt hur många styrelserepresentanter som vardera grupp har att utse. För att delägarna skall vara intresserade att skapa ett konsortium för att bilda och driva ett bolag krävs att balansen mellan grupperna även överförs på förhållandena i bolaget, där just utseende av styrelsens medlemmar har stor betydelse för maktbalansen mellan grupperna. I detta fall skulle inrättandet av styrelserepresentation för de anställda rubba maktbalansen mellan de båda grupperna och undantag bör kunna lämnas. Resonemanget kan även överföras på

⁷⁹ Kedner Roos I s 54

bolag, där flera än två grupper balanserar inflytande och makt över bolaget.⁸⁰

Att man i lagtexten har angivet att styrkeförhållandena skall framgå ur bolagordningen, avtal – konsortialavtal – eller annan omständighet mellan aktieägarna är att maktbalansen ej skall vara en tillfällighet utan av mera permanent karaktär. En maktbalans mellan två ägargrupper som endast kan ses som en parentes i bolagets utveckling kan ej medföra att undantagsregeln kan tillämpas. En uppdelning av aktier i ett familjeföretag som bl a har skett genom olika arvskiften kan knappast medföra att regeln blir tillämplig.⁸¹ Undantag kan erhållas då olika aktieserier ger rätt att utse ett visst antal styrelseledamöter och skillnaden mellan aktierna är angivna i bolagsordningen enligt 3 kap 1 § ABL. I detta fall är ju balansen mellan aktiegrupperna mera permanent.

Nyqvist/Svahn tar upp en situation där såväl majoriteten som minoriteten har ett visst antal platser i styrelsen. I ett dylikt fall skulle inrättande av styrelserepresentation för de anställda kunna rubba balansen mellan de båda grupperna, anser Nyqvist/Svahn.⁸² I detta bolag kan majoriteten öka antalet ledamöter i styrelsen och därmed undvika att arbetstagarledamöterna "blir tungan på vågen". Denna möjlighet omtalar även Nyqvist/Svahn. Denna utväg innebär enligt min mening att det ej finns någon möjlighet att tillämpa undantagsregeln i denna situation.

Normalt framgår balansen mellan de olika aktieägargrupperna i bolagets bolagsordning eller avtal mellan aktieägarna. Balansen kan enligt min mening även framgå på annat sätt genom att parterna kan visa hur ägarstrukturen har varit under en längre tid i bolaget, hur många ledamöter respektive grupp har och hur dessa har röstat under en längre tid. I denna situation bör man kunna tala om ett

⁸⁰ Nyqvist/Svahn s 71

⁸¹ Nyqvist/Svahn s 72

⁸² Nyqvist/Svahn s 72

förhållande mellan olika aktieägare som framgår av annan omständighet.

Styrelseplatserna i en ekonomisk förening kan även vara fördelade mellan olika intressegrupper. Detta gäller exempelvis virkesmättningsföreningar, vars styrelse är sammansatta av lika antal representanter för virkessäljare och virkesköpare.⁸³

Nämnden för styrelserepresentationsfrågor har behandlat två ärenden enligt denna punkt.

I det ena ärendet, ärende 1/1976, gällde det ett mindre bolag, där bolaget anhöll om undantag från lagens tillämplighet och åberopade till stöd att bolaget hade två ägare, vilkas inbördes förhållande reglerades i avtal. Några uppgifter om avtalets innehåll framkommer ej i ärendet. Styrelsen i bolaget bestod av tre ledamöter, nämligen de två ägarerna och bolagets kamrer. Skulle två representanter ta plats för de anställda skulle ägarerna komma i minoritet, anförde bolaget. Nämnden ansåg att de anförda argumenten från bolaget ej gav något stöd för antagandet att de anställda i styrelsen skulle rubba ägarnas inbördes inflytande i bolaget. Olägenheten med representanter för de anställda i nämnda situation skulle kunna undanröjas på annat sätt ansåg nämnden och avtog ansökan. Betydelse för ärendets utgång hade med all sannolikhet avtalets innebörd.

Det andra fallet, ärende 1/1977, gällde också främst en konsortialavtalssituation. Bolaget begärde undantag från lagens tillämplighet och anförde följande till stöd för sin ansökan:

"Bolagets huvudsakliga ändamål är att ordna långsiktig finansiering för de bostads-, kontors- och affärsfastigheter, för vilka aktieägarna ombesörjt krediter under byggnadstiden. Enligt det till grund för bolagets verksamhet liggande konsortialavtalet, dagtecknat den 21 juni 1972, skall bolagets aktier vara fördelade på två serier, varav den ena endast får tillhöra den statliga Post- och

⁸³ Prop 1975/76:166 s 169

Kreditbanken, (PK-banken) och den andra Götabanken, Jordbrukets bank, Skandinaviska Enskilda Banken, Skaraborgsban-
 ken, Skånska Banken, Sundsvallsbanken, Svenska Handelsban-
 ken, Uplandsbanken, Wermlandsbanken och Östergötlands En-
 skilda Bank, med viss angiven fördelning dessa banker emellan.
 Då avtalet träffades fogades därvid förslag till bolagsordning, som
 senare godkändes av Kungl. Maj:t. Bolagsordningen är sålunda
 från delägarnas synpunkt att betrakta som en integrerad del av
 konsortialavtalet. Att vissa delar av överenskommelsen återfinns i
 bolagsordningen och inte i avtalet är betingat av aktiebolagslagens
 formella krav på innehållet i en bolagsordning. Konsortialavtalet
 (med bolagsordningen) reglerar det inbördes förhållandet mellan
 A-aktieägaren (PK-banken) och B-aktieägarna (de privata ban-
 kerna) och är skrivet så att inflytande mellan de två aktieägar-
 grupperna balanseras. Denna balans har åstadkommit bl. a. ge-
 nom att vardera sidan har lika många aktier, lika många röster per
 aktie och lika många styrelseledamöter och suppleanter samt att
 överföring av aktier från A-sidan till B-sidan i princip inte är
 tillåten. Till följd av denna uppbyggnad av bolaget skulle styrelse-
 representation för de anställda ändra förutsättningarna för kon-
 sortialavtalet och förutsättningarna för bildandet av bolaget. Ar-
 betstagarledamöterna kan nämligen komma att bli "tungan på
 vågen" vid omröstningar i styrelsen och därmed rubba den jäm-
 vikt man velat åstadkomma mellan A- och B-sidan. Styrelseleda-
 möterna består uteslutande av anställda hos aktieägarna och vid
 omröstningar skall, utom i vissa i bolagsordningen angivna fall,
 aktiebolagslagens röstningsregler tillämpas. Det signifikativa för
 aktieägargruppernas samarbete inom bolaget är att deras för-
 hållanden till varandra regleras inom ramen för det enkla bolag
 som uppkommit i första hand genom konsortialavtalet. För att
 samarbetet skall fungera och bolaget bedriva sin verksamhet som
 hittills krävs därför att den jämvikt som föreligger i konsortiet
 också råder i bolaget. Utifrån de angivna utgångspunkterna måste
 styrelserepresentation för de anställda anses medföra väsentlig
 olägenhet för bolaget."

Nämnden anförde i sitt beslut:

"Såväl bestämmelsen i avtalet om krav på enhällighet vid utseende
 av styrelseordförande som bestämmelserna i bolagsordningen om
 kvalificerad majoritet i fråga om upp- och utlåning och om ut-
 seende av verkställande och vice verkställande direktör torde kun-

na ändras så att ifrågavarande krav relaterades endast till företrädarna för A- och B-aktieägarna. Kvar står emellertid det faktum att både statens och det privata näringslivets engagemang i bolagsbildningen är baserat på att en hälften-ägarbalans råder mellan statligt och privat inflytande på bolagets verksamhet. Det får anses vara ett samhällligt intresse att denna balans inte rubbas. Med hänsyn härtill får styrelsrepresentation för de anställda anses medföra väsentlig olägenhet för bolaget. Som framgår av vad tidigare sagts finner nämnden att olägenheten inte kan undanröjas på annat sätt än att bolaget medges det sökta undantaget.”

Nämnden beslöt således att medge bolaget undantag från lagens tillämplighet och meddelade följande villkor:

”De anställda skall äga närvara vid styrelsens sammanträden genom två företrädare. Dessa företrädare skall äga rätt att delta i överläggningarna men ej i besluten samt rätt att få sin mening antecknad till protokollet. För varje företrädare äger de anställda utse en suppleant.

Bestämmelserna i 11–13 §§, 14 § första stycket samt 15 – 17 §§ lagen (1976:351) om styrelsrepresentation för de anställda i aktiebolag och ekonomiska föreningar skall äga motsvarande tillämpning i fråga om företrädare, som avses i detta beslut, och suppleant för denne.”

Arbetstagsarsidan i nämnden reserverade sig och anmälde avvikande mening.⁸¹ Det är svårt att jämföra de båda fallen då uppgifterna i det första är knapphändiga. I det senare fallet framkommer ganska tydligt att inflytandet mellan aktieägargrupperna är mycket klart utstakat och balanserat i bolagsordningen och konsortialavtalet.

I villkoren har nämnden i detta ärende angivet att bestämmelserna i 11–13 §§, 14 § 1 första stycket samt 15–17 §§ LSA 76 skall äga motsvarande tillämpning i fråga om de företrädare som avses i beslutet. I ett senare avgörande, ärende 1/86 som redogjorts för ovan, beslutade nämnden

⁸¹ Se Laurén s 79 f

att 8 – 17 §§ LSA 76 skall äga motsvarande tillämpning på arbetstagarrepresentant som avses i detta beslut. Jag kan ej förstå denna skillnad. Dock är det ca 10 år mellan de båda olika ärendena och detta kan ha påverkat utformningen av villkoren.

2.6.3 Regler finns om särskild röstmajoritet vid styrelsebeslut

Enligt 8 kap 9 § ABL skall styrelsens beslut fattas med enkel majoritet om ej annat framgår av bolagsordningen. Vid lika röstetal har ordföranden utslagsröst. Är styrelsen ej fulltalig, måste minst en tredjedel av hela antalet styrelseledamöter enas för att styrelsen skall kunna fatta ett styrelsebeslut. Bolagsordningen kan dock föreskriva andra regler för hur styrelsen skall fatta styrelsebeslut. Exempelvis kan föreskrivas att i stället för enkel majoritet skall gälla 2/3 majoritet för att giltigt beslut skall anses föreligga. Arbetstagarledamöterna skall medräknas vid tillämpningen av reglerna om röstmajoritet och detta förhållande kan medföra praktiska svårigheter att upprätthålla den avvägning som reglerna om den särskilda röstmajoriteten vill uppnå. Denna olägenhet bör kunna lösas genom ändringar av bolagsordningens regler i detta avseende, men skulle det visa sig att dessa ändringar medför svårbemästrade problem kan undantagsregeln komma till användning.⁸⁵

2.6.4 Undantag med villkor

Meddelar nämnden för styrelserepresentationsfrågor undantag från lagens tillämplighet, dvs olägenheten har ej kunnat undanröjas på något annat sätt, skall nämnden förena undantaget med villkor om åtgärder som på annat sätt tillgodoser arbetstagarnas intresse av insyn och inflytande

⁸⁵ Nyqvist/Svahn s 74

på företagets verksamhet. Ett sådant villkor kan vara att arbetstagarledamöterna får delta i styrelsens arbete, dock ej som fullvärdiga ledamöter. De får således närvaro- och yttranderätt men ej rätt att delta i styrelsens beslut. Nämnden har också en skyldighet att verka för att undantaget gäller för en så kort tid som möjligt.

18 § I frågor om tillstånd enligt 9 § andra stycket eller undantag enligt 17 § beslutar nämnden för styrelserepresentationsfrågor.

Nämnden kan för tiden fram till det slutliga avgörandet besluta att en arbetstagarrepresentant inte får tillträda ett uppdrag som styrelseledamot eller suppleant.

Nämndens beslut får inte överklagas.

Bestämmelsens första stycke motsvarar 20 § LSA 76 och innebär att tillstånd enligt 17 § och 9 § 2 st LSA beslutas av nämnden för styrelserepresentationsfrågor. 17 § reglerar undantag från lagens tillämplighet om denna skulle medföra väsentlig olägenhet för ett företag på grund av vissa omständigheter, som närmare har redovisats ovan. 9 § 2 st avser tillstånd för arbetstagarrepresentant att som sådan sitta i mer än ett företags styrelse om företagen ej tillhör samma koncern eller arbetstagaren har tillstånd från företagen.

Enligt bestämmelsens andra stycke kan nämnden besluta att arbetstagarare ej får tillträda sitt uppdrag förrän nämnden har fattat slutgiltigt beslut i frågan vad gäller tillstånd enligt bestämmelsens första stycke.

Mot nämndens beslut kan ej talan föras. Detta föreskrivs i bestämmelsens tredje stycke.

Närmare bestämmelser om nämndens arbete finns i förordningen (1976:465) med instruktion för nämnden för styrelserepresentationsfrågor (Se SFS 1987:1261 angående omtryck av förordningen) och förordningen (1987:1260) om tillämpning av lagen (1987:1245) om styrelserepresentation för de privatanställda.

Totalt har nämnden avgjort 13 ärenden sedan den 1 april 1973.⁸⁶ (Beträffande en redogörelse för nämndens avgöranden under tiden 1973–1979, se Laurén, Staffan, Nämnden för styrelserepresentationsfrågor. Förvaltningsrättslig tidskrift 1980 s 70 ff) Elva ärenden har gällt undantag från lagens tillämplighet och två tillstånd för arbetstagarrepresentant att, som sådan, sitta i mer än ett företags styrelse. Ärenden som har gällt undantag har i nio fall rört aktiebolag och två ekonomiska föreningar. Av bolagen är sju kommunalt helägda. Nämnden har avgjort två undantagsärenden på grund av att styrelsens sammansättning är beroende av förhållanden mellan olika aktieägare eller aktieägargrupper. I övriga nio undantagsärenden har undantag åberopats på grund av att styrelsens sammansättning var beroende av politiska styrkeförhållanden. Endast ett ärende har avgjorts sedan 1980. Detta avgjordes 1987. Under de senaste åren har flera ärenden anmälts till nämnden för prövning. Genom diskussioner har parterna och representanter från nämnden lyckats komma fram till en lösning i frågan och ärendet har återkallats.

Flera av dessa ärenden har jag redogjort för ovan under respektive paragraf.

19 § I övrigt gäller i mål om tillämpning av denna lag, i den mån tvisten avser förhållandet mellan företaget och de anställda, lagen (1974:371) om rättegången i arbetstvister.

Fråga om tillstånd enligt 9 § 2 st att vara arbetstagarrepresentant i flera företags styrelser och fråga om undantag från lagens tillämplighet, 17 § LSA, avgörs av nämnden för styrelserepresentationsfrågor. Övriga frågor om tillämpningen av denna lag avgörs enligt lagen (1974:371) om rättegången i arbetstvister, av främst arbetsdomstolen, om tvis-

⁸⁶ Laurén, Staffan, Nämnden för styrelserepresentationsfrågor s 70. Nedan angivna statistiska uppgifter är delvis hämtade från denna artikel.

ten avser förhållandet mellan företagare och de anställda (Beträffande utförliga redogörelser om denna lag, se lagkommentaren Rättegången i arbetstvister).

En förutsättning för att en tvist skall kunna prövas av arbetsdomstolen är att tvisten avser förhållandet mellan företaget och de anställda. Tvister som rör arbetstagarorganisationernas interna förhållanden kan ej prövas enligt denna bestämmelse. Exempel på dylika tvister är de som 8 § och 13 § 3 st reglerar. 8 § anger hur de fackliga organisationerna skall utse arbetstagarrepresentanterna i företagets styrelse om de ej kan komma överens. Till denna kategori hör således även 13 § 3 st, som även den är en hjälpregel, om de fackliga organisationerna ej kan enas om vem som skall sitta i utskott till styrelsen. Tvist i dessa avseenden kan ej anses röra förhållandet mellan företaget och de anställda. Dessa bestämmelser riktar sig främst till arbetstagarorganisationernas interna förhållanden.

Huruvida ett företag, enligt 4 §, bedriver verksamhet inom skilda branscher, som är en förutsättning att de anställda skall ha rätt att utse tre ledamöter i företagets styrelse, är ett exempel på en tvist som berör förhållandet mellan företaget och de anställda.

Tvist huruvida en arbetstagar har rätt att delta i arbetet inom ett arbetsutskott eller fråga om jäv för en arbetstagarledamot anses också vara frågor som rör förhållandet mellan företaget och de anställda.⁸⁷ Till denna kategori av frågor hör också suppleanters närvarorätt vid styrelsens möten. Dessa frågor berör styrelsearbetets bedrivande. Merparten av dessa frågor regleras dock inom respektive huvudförfattning och faller således under allmän domstol.

Mål om tillämpningen av LSA skall handläggas enligt lagen om rättegång i arbetstvister. Detta innebär även att utdömmande av skadestånd enligt 15 § också handläggs enligt denna lag. Arbetsdomstolen kan, om denna domstol är

⁸⁷ Prop 1975/76:166 s 171 och Nyqvist/Svahn s 83

aktuell, även meddela en fullgörersedom med innebörd att arbetstagarledamot skall ha rätt att delta i exempelvis arbetsutskottets arbete. Denna dom kan förenas med vite.⁸⁸

2.7 *Ikraftträdande och övergångsbestämmelser*

1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 1988, då lagen (1976:351) om styrelserepresentation för de anställda i aktieföretag och ekonomiska föreningar och lagen (1976:355) om styrelserepresentation för de anställda i bankinstitut och försäkringsbolag skall upphöra att gälla.

2. Beslut som med stöd av äldre lag har fattats om att inrätta styrelserepresentation för de anställda samt om att utse arbetstagarrepresentanter i styrelsen gäller fortfarande. Motsvarande gäller beslut om undantag som avses i 17 §.

LSA trädde i kraft den 1 januari 1988, då LSA 76 och LSABF upphörde att gälla.

Enligt bestämmelsens andra punkt gäller beslut som har fattats av facklig organisation, enligt LSA 76 och LSABF, att inrätta styrelserepresentation även efter att den nya lagen har trätt i kraft. Detta innebär att de fackliga arbetstagarorganisationerna ej behöver ta upp frågan på nytt beträffande utseende av arbetstagarrepresentanter. Detta innebär att arbetstagarledamot som utsetts enligt LSA 76 eller LSABF får behålla sina uppdrag, såvida organisationerna ej bestämmer något annat. Detta gäller även arbetstagarledamöter som fått tillstånd enligt 13 § 2 st LSA 76. Övergångsbestämmelserna påverkar ej uppdragets giltighetstid. Motsvarande gäller undantag enligt 18 § LSA 76. Dessa gäller även efter ikraftträdandet av LSA.

Möjlighet att erhålla skadestånd enligt 15 § avser endast rättshandlingar som har företagits efter ikraftträdandet.⁸⁹

⁸⁸ Prop 1975/76:166 s 171

⁸⁹ Prop 1978/88:10 s 77

3 ÄNDRINGAR I ANDRA FÖRFATTNINGAR

I samband med införandet av LSA har vissa ändringar vidtagits i andra författningar. Det kan vara frågan om helt nya bestämmelser men också ändringar av redaktionell karaktär. I detta avsnitt kommer några av dessa ändringar att kortfattat beskrivas. Samtliga ändringar kommer dock att medtas i bilagan över författningstexter.

3.1 Aktiebolagslagen

I 2 kap 4 § föreskrivs vilka uppgifter som bolagsordningen måste innehålla. Enligt sjätte punkten skall bolagsordningen alltid innehålla antalet eller lägsta och högsta antalet ledamöter. I bestämmelsens andra stycke, vilken är en nyhet i samband med LSA, anges att sjätte punkten ej omfattar arbetstagarrepresentanterna som har utsetts enligt LSA.

8 kap 1 § innehåller bl a bestämmelser om storleken på styrelsen, val av styrelseledamöter och uppdragstiden. I bestämmelsens femte stycke, som tillkommit i samband med LSA, ges en hänvisning om att bestämmelser om arbetstagarrepresentanter finns i lagen om styrelserepresentation för de privatanställda.

Ändringar har också företagits i 8 kap 2 § 2 st. Bestämmelsen föreskriver bl a att om en styrelseledamots uppdrag upphör i förtid och det ej finns någon suppleant skall övriga ledamöter vidta åtgärder för att en ny ledamot tillsätts för den återstående mandattiden. Sådana åtgärder behöver ej vidtas om den förutvarande ledamoten var en arbetstagarrepresentant.

I 8 kap 9 § 1 st infördes i samband med LSA en bestämmelse, som föreskriver att suppleant för arbetstagarledamot alltid skall få underlag och ges tillfälle att delta i ärendets behandling på samma sätt som för en ordinarie styrelseledamot. Bestämmelsen kommenteras utförligt i avsnitt 4. Enligt 8 kap 15 § skall även bolaget ange i samband med anmälan om registrering av styrelseledamöter vem som utsetts till ledamot eller suppleant enligt LSA.

Aktiebolagslagens lånebestämmelser återfinns i 12 kap 7 §. Beträffande styrelseledamöter är huvudregeln att bolagets styrelseledamöter ej får låna av bolaget. Beträffande de som är arbetstagarrepresentanter gäller att de får låna av bolaget, 12 kap 7 § 4 st. I fjärde stycket har endast en redaktionell ändring gjorts beträffande hänvisning till LSA.

Styrelseledamöternas ansvar i samband med likvidation regleras i 13 kap 2 §. I samband med lagstiftningsarbetet med LSA diskuterade man huruvida arbetstagarrepresentanterna skulle ha samma ansvar som övriga ledamöter. I promemorian Styrelserrepresentation för de anställda, Ds A 1986:1, föreslogs att arbetstagarrepresentanterna ej skulle ha något ansvar för den händelse styrelsen ej vidtog de åtgärder som föreskrivs enligt 13 kap 2 §. Efter kraftig kritik från olika remissinstanser behöll man samma ansvar för alla kategorier av ledamöter i styrelsen, men man ändrade ansvaret till ett presumtionsansvar. Ändringen genomfördes i samband med införandet av LSA. Likvidationsansvaret behandlas utförligt i avsnittet 4.

3.2 Lagen om ekonomiska föreningar

Den nya lagen om ekonomiska föreningar trädde i kraft den 1 januari 1988, dvs samtidigt med LSA. LSA medförde att vissa ändringar måste genomföras i NFL. I 2 kap 2 §, som behandlar föreningens stadgar, anges i ett nytt andra stycke att bestämmelsen om antalet eller lägsta antalet styrelseleda-

möter, 1 st 6 p, ej gäller för arbetstagarrepresentanter som utsetts enligt LSA.

6 kap 1 § handlar om bl styrelsen och antalet ledamöter. I ett nytt femte stycke ges en hänvisning till att bestämmelser om arbetstagarrepresentanter finns i LSA.

Enligt 6 kap 2 § skall styrelsens ledamöter vidta åtgärder om bl a en styrelseledamots uppdrag upphör i förtid för att att en ny ledamot skall tillsättas. Sådana åtgärder behöver ej vidtas om ledamoten var arbetstagarledamot enligt LSA.

Styrelseledamöter i en ekonomisk förening skall, som huvudregel, vara medlem i föreningen. Undantag från denna regel kan föreskrivas i stadgarna. Detta föreskrivs i 6 kap 4 §. I ett nytt tredje stycke föreskriva att detta ej gäller arbetstagarrepresentanter enligt LSA.

I 6 kap 9 § föreskrivs i en ny mening till första stycket att suppleant för arbetstagarledamot, som har utsetts enligt LSA, alltid har rätt att få underlag och ges tillfälle att delta i ärendets behandling på samma sätt som en ordinarie ledamot.

Enligt 6 kap 15 § skall föreningen ange om en ledamot eller suppleant har utsetts enligt LSA i samband med anmälan om vem som bl a har utsetts till styrelseledamot.

Ett presumtionsansvar har införts för styrelsens ledamöter i samband med tvångslikvidation, enligt förebild från aktiebolagslagen, 11 kap 3 §.

3.3 Banklagstiftning och försäkringsrörelselagen

Ändringarna i bankaktiebolagslagen gäller 7 kap 1–3, 13 och 18 §§ samt 10 kap 3 § BAL.

I 7 kap 1 § 5 st BAL föreskrivs att bestämmelser om arbetstagarledamöter finns i LSA. Motsvarande ändring har vidtagits i 3 kap 1 § 5 st SPL, 6 kap 1 § 5 st FBL och 8 kap 1 § 7 st FRL.

Styrelsens ledamöter behöver ej vidta åtgärder om en arbetstagarrepresentants uppdrag upphört i förtid enligt 7

kap 2 § 2 st BAL. Motsvarande ändringar har vidtagits i 3 kap 2 § 2 st SPL, 6 kap 2 § 2 st FBL och 8 kap 2 § 2 st FRL.

I 7 kap 3 § 3 st BAL föreskrivs att av styrelseledamöterna får högst en för påbörjat femtal vara anställd i banken. I samma stycke anges att vid denna beräkning skall man ej ta hänsyn till bl a arbetstagarrepresentanter som har utsetts enligt LSA. Motsvarande ändringar har vidtagits i 3 kap 3 § 2 st SPL och 6 kap 3 § 4 st FBL.

I 7 kap 13 § 1 st BAL föreskrivs i en ny mening, att suppleant för arbetstagarledamot, enligt LSA, skall alltid få underlag och ges tillfälle att delta i ärendets behandling på samma sätt som en styrelseledamot. Motsvarande ändringar har vidtagits i 3 kap 12 § 1 st SPL, 6 kap 12 § 1 st FBL och 8 kap 11 § 1 st FRL.

Vid anmälan enligt 7 kap 18 § BAL om bl a vem som har utsetts till styrelseledamot i banken till PRV skall banken ange vem som har utsetts till arbetstagarrepresentant för de privatanställda enligt LSA. Motsvarande ändringar har vidtagits 3 kap 17 § 1 st SPL, 6 kap 17 § 1 st FBL och 8 kap 17 § 1 st FRL.

Ett presumtionsansvar har införts, enligt 10 kap 3 § BAL, för styrelsens ledamöter i samband med tvångslikvidation. Motsvarande ändring har vidtagits i 9 kap 3 § 1 st FBL och 14 kap 2 § 4 st FRL.

I 6 kap 3 § 3 st FBL stadgas att en arbetstagarledamot ej behöver vara medlem i föreningsbanken för att kunna sitta i styrelsen. (Jfr 6 kap 4 § 3 st NFL).

4 SPECIELLA FRÅGOR

I detta avsnitt kommer jag att ta upp till behandling några frågor som enligt min mening har stor betydelse för styrelsens ledamöter. De är skadeståndsansvaret och likvidationsansvaret, information och sekretess och frågor kring styrelsemötet. Jag kommer även att beröra styrelsens och styrelseledamöternas rättsliga ställning liksom deras skyldigheter och rättigheter. Framställningen avses främst förhållanden i aktiebolag men har även principiell betydelse för de andra associationsformer som LSA omfattar.

4.1 Styrelsens och styrelseledamöternas rättsliga ställning m m

Styrelsen är det ledande förvaltande organet enligt aktiebolagslagen. Finns VD handhar han den löpande förvaltningen. Detta föreskrivs i 8 kap 6 § ABL. Styrelsens rättigheter och skyldigheter regleras i lag och bolagsordningen. Styrelsen är en del i bolagets organisation och står således ej i något motsatsförhållande till bolaget.⁹⁰

Styrelsen väljs som huvudregel av bolagsstämman. Detta gäller bl a ej arbetstagarledamöter enligt LSA. Den enskilda styrelseledamotens rättigheter och skyldigheter regleras i lag, bolagsordning och avtal. Detta gäller även för arbetstagarledamöter enligt 11 § LSA. Dessutom anses styrelseledamöterna, inklusive arbetstagarledamöterna, inta en syssломannaställning i förhållande till bolaget. Detta innebär att styrelseledamoten skall visa omsorg om bolagets angelägen-

⁹⁰ Taxell, Styrelsens kompetens s 59

heter, dvs alltid tänka på bolagets bästa. Detta har stor betydelse för styrelseledamotens tillsynsfunktion.

Som omtalats ovan, är styrelsen bolagets högsta förvaltande organ. Detta gäller självfallet även om bolaget har en verkställande direktör. Styrelsen skall således utöva ledningen av bolagets verksamhet. Detta skall ske enligt de direktiv som bolagsstämman ger styrelsen eller vad som framkommer i styrelsen. Styrelsens ledningsfunktion skall utövas kollegialt. Någon enskild styrelseledamot kan ej själv, som huvudregel, utöva denna funktion. Ett undantag från denna regel är om det skett en arbetsfördelning i styrelsen. Den enskilda ledamoten är dock skyldig att verka aktivt i styrelsens ledningsfunktion genom att bidra med kunskaper och se till att styrelsen fattar de bästa förvaltningsbesluten, enligt ledamotens ställning som syssloman i förhållande till bolaget.

Styrelsens tillsyn regleras till viss del i 8 kap 6 § 2 st ABL, som avser kontrollen över bokföringen och medelsförvaltningen. Dessutom har styrelsen en tillsynsplikt över varje del av bolagets verksamhet.⁹¹ För att styrelsen skall kunna fullgöra sin tillsyn måste den ha tillgång till information om rörelsens gång, tillverkningens storlek och inläggande lagar osv. Det är speciellt viktigt att styrelsen tillser att VD fullgör sina åligganden. Tillsynen över bolagets anställda ankommer i första hand på VD.⁹² I och med att den dagliga ledningen av bolagets verksamhet främst åvilar VD har styrelsen tillsynsfunktion fått en alltmer självständig betydelse.

Under förutsättning att bolagsverksamheten är ändamålsenligt organiserad kan styrelseledamotens tillsynsplikt enligt ABL utföras med hjälp av tillgängliga uppgifter på styrelsemötet och där inhämtade upplysningar. Endast om särskilda skäl föreligger behöver den enskilda styrelseledamoten aktivt utöva tillsyn. I propositionen till nu gällande

⁹¹ Prop 1975:103 s 375

⁹² Kedner Roos I s 175, Prop 1975:103 s 375

aktiebolag uttalade departementschefen följande:⁹³

”Om organisationen av bolagets verksamhet har ordnats ändamålsenligt och den regelbundna rapporteringen till styrelsen från verkställande direktörens sida är väl ordnad, blir styrelseledamöterna skyldiga att ägna bolagsverksamheten personlig tillsyn endast om särskild anledning därtill föreligger.”

Inget framkommer om hur uttrycket ”särskild anledning” skall tolkas i förarbetena. En misstanke om att verksamheten ej bedrivs lagenligt är, enligt min mening, ett exempel på ”särskild anledning”.

4.2 Ansvar m m

Få styrelseledamöter har i praktiken klart för sig sin rättsliga ställning och sitt ansvar. Förklaringen till detta får sökas i den omständigheten, att få styrelseledamöter har ställts till ansvar inför domstol. En attitydförändring håller nu på att ske i Sverige. Aktieägare och borgenärer börjar alltmer undersöka möjligheten att väcka skadeståndstalan mot styrelseledamöter och VD, då man anser att nämnda personer varit oaktsamma. Detta visar bl a Fermentaaffären. Trogligtvis kommer trenden att hålla i sig. Kunskaper om styrelseledamöternas skyldigheter och vilket ansvar man har kommer att ha stor betydelse för framtidens styrelseledamöter. Att jag speciellt tar upp likvidationsansvaret får ses mot bakgrund av att viktiga ändringar har gjorts i 13 kap 2 § ABL i samband med tillkomsten av LSA.

Avsnittet berör således främst skadeståndsansvaret och likvidationsansvaret för styrelseledamöter i aktiebolag men bör även ha relevans för ledamöter i andra associationsformer som faller in under LSA, då det allmänna skadeståndsansvaret i dessa associationer i princip är uppbyggt

⁹³ Prop 1975:103 s 375

enligt samma mönster som i aktiebolagslagen, dvs vilar på en culpapregel. Först kommer jag dock i nästa avsnitt att ge en allmän introduktion i företagaransvaret.

4.2.1 Allmänt om ansvar

Aktiebolag är den dominerande associationsformen inom svensk näringsverksamhet. Skälet till detta får sökas bl a i att delägarna – aktieägarna – ej ansvarar för bolagets skulder utan endast svarar med insatt kapital. Aktiebolagens verksamhet är underkastad en utförlig lagstiftning och detta kan delvis förklaras mot bakgrunden av att delägarna ej ansvarar för bolagets skulder.

Ett allt större antal lagar och författningar omger aktiebolagen. En självklarhet är att bolagen skall verka inom rättsordningens ram och således följa de lagar och förordningar som gäller. I praktiken är det inte helt ovanligt att aktiebolag överträder givna föreskrifter. De straffrättsliga sanktioner som främst har stått till buds när brott har begåtts i bolagets verksamhet har dels varit brottspåföljd som kan ådömas den eller de fysiska personer som har det straffrättsliga ansvaret för gärningen, dels förverkande av vinster som brottet har inneburit för bolaget. Vanligtvis läggs då ansvaret på en eller flera medlemmar av företagsledningen. Skälet till detta är att dessa har det avgörande inflytandet på företagets verksamhet. Numera kan själva bolaget såsom juridisk person drabbas av en straffrättslig sanktion, företagsböter. Denna sanktionsform infördes 1986. En annan form av sanktion som kan drabba aktiebolaget är skadestånd dels som inomobligatoriskt, dels som utomobligatoriskt.

Det är inte bara författningar som omger aktiebolagens verksamhet som bolagets organ, dess medlemmar eller bolagets företrädare är skyldiga att följa, utan även själva aktiebolagslagen innehåller en mängd förskrifter som bolagsorganen måste följa. Överträdelse av dessa regler kan medföra sanktioner.

Aktiebolagslagen innehåller en mängd olika sanktionsformer. Här kan nämnas skadestånd för styrelsens ledamöter. En annan form av sanktion är straff. Bolagsstämman möjlighet att entlediga en försumlig styrelse eller en ledamot av denna kan ses som en sanktion.⁹⁴ Detsamma får gälla styrelsen entledigande av VD liksom bolagsstämman entledigande av bolagets revisor. Klander av bolagsstämman kan också ses som en sanktion. Revisorers och kontrollmyndighetens (PRV) verksamhet kan också till vissa delar ses som en sanktion. Ansvar i samband med tvångslikvidation är en annan form av aktiebolagsrättslig sanktion.

4.2.2 Styrelseledamöternas skadeståndsansvar enligt aktiebolagslagen

Bestämmelsen i 15 kap 1 § ABL har följande lydelse:

”Stiftare, styrelseledamot och verkställande direktör, som vid fullgörande av sitt uppdrag uppsåtligen eller av oaktsamhet skadar bolaget, skall ersätta skadan. Detsamma gäller när skadan vållas aktieägare eller annan genom överträdelse av denna lag eller bolagsordningen.”

Stadgandet föreskriver att styrelseledamot som vid fullgörande av sitt uppdrag uppsåtligen eller av oaktsamhet skadar bolaget är skyldig att ersätta skadan.

Ansvar enligt 15 kap 1 § ABL är av individuell karaktär. Något kollektivt ansvar föreligger ej. Begreppet skada enligt detta stadgande anses omfatta endast ekonomisk skada, dvs den förmögenhetsförlust som uppkommit.⁹⁵

Bestämmelsen skiljer mellan ansvar i förhållande till bolaget (interna ansvaret) och ansvar i förhållande mot aktieägare och tredjeman (externa ansvaret). Då det gäller ansvar

⁹⁴ Prop 1975:103 s 564

⁹⁵ Moberg s 96

mot bolaget (första meningen) räcker det att vissa styrelseledamöter varit oaktsamma för att de skall kunna dömas till skadeståndsansvar. Beträffande ansvar mot aktieägare och tredje man (andra meningen) måste man visa att oaktsamheten har uppstått på grund av överträdelse av denna lag, dvs främst aktiebolagslagen, eller bolagsordningen. Detta innebär att det är enklare att erhålla skadestånd till bolaget än för aktieägare eller annan i eget namn. Uppdelningen på dessa två former av skadestånd kommer jag att anknyta till i den fortsatta framställningen.

4.2.2.1 Internt ansvar

Culpa

I första meningen av paragrafen regleras alltså styrelseledamöternas ansvarighet för skada som tillfogas bolaget. Styrelseledamöten blir ersättningskyldig om skadan förorsakats genom åtgärd eller underlåtenhet som kan tillräknas honom som uppsåt eller oaktsamhet (culpa). Den enskilda styrelseledamöten är skyldig att iaktta den omsorg som krävs av en syssloman.⁹⁶ 15 kap 1 § ABL är uppbyggd kring culpapregeln vilket bl a betyder följande:⁹⁷

”Ansvaret bygger på en central princip i det allmänna skadeståndsrättsliga systemet och måste bedömas med utgångspunkt häri. Detta utesluter självfallet inte att man beaktar de speciella förhållanden som är för handen i aktiebolag i allmänhet eller i bolag där skadan uppkommit.

Ansvaret är inte objektivt (strikt) och inte ett principalansvar (ansvar för fel och försummelser av personer i bolagets tjänst). I den mån ett principalansvar aktualiseras vilar detta på bolaget och inte på personer inom bolagets ledning.

I culpa innefattas både uppsåt och vårdslöshet, både handlande och underlåtenhet (försummelse). För ansvar räcker lindrigt vållande (culpa levis, oaktsamhet).”

⁹⁶ Kedner Roos II s 301

⁹⁷ Taxell s 22–23

De allmänna skadeståndsrättsliga principerna har stor betydelse då det gäller att bedöma oaktsamhet och uppsåt liksom kravet på orsakssamband.⁹⁸

Då man avgör om en styrelseledamots agerande eller underlåtenhet kan anses som oaktsamt får man först avgöra vilken grad av omsorg och skicklighet som kan krävas av en styrelseledamot som är verksam i ett liknande bolag.⁹⁹ Man tar även hänsyn till skälig praxis inom det ifrågasvarande bolaget eller inom likartade bolag.¹⁰⁰ Jämförelsen i det konkreta fallet anses att ge svar på frågan: culpa eller ej?¹⁰¹ Bedömningen som görs är i princip objektiv på det sättet att man i första hand ser bort från faktorer som har anknytning till den enskilda styrelseledamoten vars ansvar man prövar.¹⁰² Man talar om en objektiv culpabedömning.¹⁰³ Allmänt anser man att det måste finnas utrymme för s k subjektiva faktorer som har anknytning till den aktuella styrelseledamoten.¹⁰⁴

Bristande sakkunskap eller avsaknad av andra kvalifikationer som krävs av en styrelseledamot anses ej utesluta eller minska ansvaret.¹⁰⁵ Accepterar man uppdraget att sitta i en styrelse får man se till att man har relevanta kunskaper för uppdraget, speciellt vad gäller för att klara av styrelsens elementära uppgifter.¹⁰⁶ Viss hänsyn kan tas om ansvarsfrågan gäller en "specialistfråga".¹⁰⁷ Resonemanget medför att en styrelseledamot som är expert i en fråga kan anses ha ett strängare ansvar.¹⁰⁸ Passivitet av en styrelseledamot, dvs han väljer att ej delta i styrelsens sammanträden eller un-

⁹⁸ Kedner Roos II s 301

⁹⁹ Taxell, s 23

¹⁰⁰ Taxell s 23

¹⁰¹ Taxell s 23

¹⁰² Taxell, s 23

¹⁰³ Taxell s 23

¹⁰⁴ Taxell s 23, Kedner Roos II s 302

¹⁰⁵ Kedner Roos II s 302

¹⁰⁶ Taxell s 24

¹⁰⁷ Taxell s 24

¹⁰⁸ Taxell s 24

derlåter att ta del av nödvändigt beslutsmaterial, påverkar i princip ej ansvaret.¹⁰⁹ Den enskilda ledamoten kan ej på detta sätt begränsa sitt uppdrag i styrelsen.¹¹⁰ Passiviteten innebär att han försummar att följa med och övervaka bolagsledningens beslut och åtgärder och detta kan nog anses som culpa. Däremot kan han slippa ifrån enskilda beslut som han inte är med om.¹¹¹

En genomförd arbetsfördelning inom styrelsen kan påverka ansvaret. De ledamöter som erhållit en arbetsuppgift genom arbetsfördelning i styrelsen har ett strängare ansvar med avseende på åtgärder eller försummelse som inträffar i samband med uppgiften.¹¹² De övriga ledamöterna får i denna situation ett övervakningsansvar, vars åsidosättande kan anses som culpa.¹¹³ Olika arvoden för styrelsens ledamöter kan vara ett tecken på att det finns en arbetsfördelning i styrelsen.

Styrelseledamöter utsedda av utomstående har normalt samma ansvar som övriga ledamöter.¹¹⁴ Finns det då någon anledning att ta hänsyn till den faktorn att vissa ledamöter är utsedda av exempelvis arbetstagarna vid bolaget vid en skadebedömning? Alla ledamöter skall verka för bolagets bästa. I vissa fall kan lojalitetskonflikter uppkomma på grund av intressekonflikt mellan bolaget och den utomstående "huvudmannen".¹¹⁵ Huruvida detta kan medföra någon lindring i ansvarsfrågan får anses som oklart.

En styrelseledamot som röstar för ett beslut vid styrelsens sammanträde ansvarar i princip för beslutets följder. Det samma gäller om han på förhand har givit till känna att han har anslutit sig till beslutet eller om han i efterhand har

¹⁰⁹ Taxell s 24

¹¹⁰ Taxell s 24

¹¹¹ Taxell s 25

¹¹² Taxell s 39

¹¹³ Taxell s 39

¹¹⁴ Prop 1975/76:166 s 167

¹¹⁵ Taxell s 26

godkänt ett beslut, uttryckligen eller konkludent.¹¹⁶ Befrielse från ansvar för ett styrelsebeslut som ledamoten medverkat till kan ske på grund av att materialet varit ofullständigt, felaktigt eller missvisande och när ledamoten ej insett eller bort inse att beslutet kunde medföra skada för bolaget. Röstas en ledamot mot ett förslag anses han ej stå för beslutets följder.¹¹⁷ Reservation till protokollet är ej nödvändig men är bra ur bevissynpunkt.¹¹⁸ En ledamot som är frånvarande kan ej anses ha medverkat till beslut vid styrelsemötet. (Se ovan beträffande passivitet) Ibland kan det dock hända att culpa ändå anses föreligga genom att styrelseledamoten underlåtit att i efterhand informerar sig om vilka beslut som fattats på styrelsemötet och vid behov underlåtit att reagera.¹¹⁹

Ansvarssituationer

För att underlätta förståelsen för hur culparegeln fungerar i olika situationer, skall jag redogöra för några typiska ansvarssituationer. Huruvida en styrelseledamot kan ådraga sig ansvar i nämnda situationer beror dock på omständigheterna i det enskilda fallet.

Styrelseledamots handlande står i strid mot en rättslig föreskrift

Med en rättslig föreskrift förstås i detta sammanhang lag, bolagsordning eller föreskrift av bolagsstämman. Åsidosättande av en lagregel medför i princip ansvar för skada som orsakats av styrelseledamot. Ett åsidosättande av en lagregel – trots bristande kännedom om regelns innebörd – medför således i de flesta fall att styrelseledamoten kan anses som

¹¹⁶ Taxell s 34

¹¹⁷ Taxell s 34

¹¹⁸ Taxell s 34

¹¹⁹ Taxell s 35

culpös. Svårigheter i att fastställa en lagregels innebörd i det konkreta fallet, då flera olika tolkningsalternativ är aktuella, kan medföra att styrelseledamotens personliga kvalifikationer kan påverka hans ansvarsbedömning i denna situation.

Överträdelse av bolagsordningens bestämmelser skall bedömas på samma sätt som när det gäller överträdelse av lag.¹²⁰ Varje styrelseledamot bör därför informera sig om innebörden i bolagets bolagsordning.

Styrelseledamot har varit vårdslös eller försumlig

För att avgöra, om en styrelseledamot utan att bryta mot någon särskild föreskrift har åsidosatt den vårdnadsplikt, som åvilar honom på grund av hans ställning som en sysselman, måste man ta hänsyn till den omsorgsplikt, som föreligger i den aktuella ansvarssituationen. Graden av omsorg bestäms i första hand av aktiebolagslagen, bolagsordning och bolagsstämans föreskrifter.

Ersättningstalan

Talan om skadestånd mot en styrelseledamot kan föras av bolaget genom dess styrelse. För att detta skall kunna ske krävs att frågan om skadestånd har underställts bolagsstämmans prövning och att förslaget om skadeståndstalan biträtts av stämmans majoritet eller av en minoritet bestående av ägare till minst en tiondel av samtliga aktier eller att de röstat mot förslag om ansvarsfrihet. En minoritet har en självständig rätt att föra talan enligt 15 kap 5 § 2 st ABL. Dessutom kan – även om styrelsens ledamöter beviljats ansvarsfrihet – talan föras av en styrelse eller en grupp aktieägare, som innehar minst en tiondel av samtliga aktier, om det enligt 15 kap 5 § 4 st ABL framkommit ny information. Bolagsstämman har då ej varit riktigt eller fullständig in-

¹²⁰ Taxell s 29

formerad angående den åtgärd, som skulle kunna medföra skadeståndsskyldighet. Här gäller dock en preskriptionstid om tre år från utgången av det räkenskapsår då beslut eller åtgärd varpå talan grundas fattades eller vidtogs, såvida det ej är frågan om brottslig gärning, 15 kap 6 § ABL.

4.2.2.2 Externt ansvar

Ansvaret mot aktieägare och annan, det vill säga styrelseledamotens externa ansvar, återfinns också i 15 kap 1 § 2 m ABL. Med annan avses i detta sammanhang exempelvis det allmänna och bolagets borgenärer. För att styrelseledamoten skall kunna drabbas av ett externt ansvar krävs, att han har överträtt aktiebolagslagen eller bolagsordningen. Det externa ansvaret avviker således från det interna ansvaret, som vilar på en culpabedömning med vanlig innebörd – uppsåt eller vållande – som grund för ansvar.

Externt ansvar föreligger enligt aktiebolagslagen, då "skada orsakats aktieägare eller annan genom överträdelse av denna lag eller bolagsordningen". Vad betyder formuleringen "överträdelse av denna lag", det vill säga aktiebolagslagen?

Tvekan kan uppstå om vad som menas med överträdelse av aktiebolagslagen. Det kan vara frågan dels om stadganden med konkret innebörd, dels stadganden med mera elastisk innebörd. Som exempel på en elastisk bestämmelse kan omnämnas generalklausulen 9 kap 16 § ABL.¹²¹ En mera extensiv tolkning skulle kunna innebära, att även stadganden som aktiebolagslagen hänvisar till omfattas.¹²² Den extensiva tolkningen skulle även komma att omfatta de allmänna aktiebolagsrättsliga principerna såsom styrelseledamotens vårdnadsplikt. Enligt Taxell bör man kunna använda sig av den extensiva tolkningen, då det gäller be-

¹²¹ Taxell s 55

¹²² Taxell s 55

stämmelser, som aktiebolagslagen hänvisar till.¹²³ Närstående författningar till de hänvisade lagarna bör även ingå i uttrycket.¹²⁴ Beträffande överträdelse av annan lag än aktiebolagslagen kan följande sägas. Taxell anser, vad gäller bolagsledningen, att om man tillämpar en sträng formell tolkning av 15 kap 1 § ABL medför detta att ansvaret är uteslutet.¹²⁵ Dock anser Taxell att det är tveksamt om en sådan tolkning är riktig.¹²⁶ Under vissa omständigheter bör dock enligt Taxell bolagsledningen kunna ådömas ansvar då man överträder annan lag än ABL om nödvändig culpa är för handen.¹²⁷ Hur långt man kan tänja uttrycket "överträdelse av denna lag" är dock inte avgjort i rättspraxis.

4.2.2.3 Något om styrelsesuppleanternas ansvar

Styrelsesuppleanternas ansvar bedöms i princip enligt samma regler som de ordinarie ledamöternas under förutsättning att de deltagit i styrelsens verksamhet såsom ordinarie ledamot. Har en suppleant endast tillfälligt inträtt i styrelsens verksamhet, t ex när en ordinarie ledamot varit sjuk, kommer troligtvis suppleantens ansvar att bedömas mildare på grund av att han ej förutsätts ha samma kännedom om bolagets förhållanden som de ordinarie ledamöterna.¹²⁸ Resonemanget gäller främst här suppleant till ordinarie bolagsstämموالد ledamot. En suppleant för arbetstagarledamot som kontinuerligt deltar i styrelsens arbete – en sådan rätt föreligger enligt 12 § LSA – kommer troligtvis att bedömas hårdare än en bolagsstämموالد suppleant som endast deltar sporadiskt.

¹²³ Taxell s 55

¹²⁴ Taxell s 55

¹²⁵ Taxell s 57

¹²⁶ Taxell s 57

¹²⁷ Taxell s 57

¹²⁸ Taxell s 20

4.2.3 Likvidationsansvaret, 13 kap 2 § ABL

I ett aktiebolag svarar ej aktieägarna personligen för bolagets skulder. Bolagets borgenärer kan endast vända sig mot bolagets förmögenhetsmassa för att erhålla betalning för vissa fordringar. För att tillse att bolagets eget kapital ej försvinner finns det i aktiebolagslagen kapitalskyddsregler som har till syfte att skydda bolagets borgenärer. Till dessa regler hör bestämmelsen om tvångslikvidation som återfinns i 13 kap 2 § ABL. Där stadgas, att om bolagets eget kapital understiger hälften av det registrerade aktiekapitalet, skall likvidationsförfarandet aktualiseras. Så snart styrelsen eller medlemmar finner skäl att anta att bolagets eget kapital understiger hälften av det registrerade aktiekapitalet, skall styrelsen ofördröjligen upprätta en särskild balansräkning. Visar balansräkningen att så är fallet skall styrelsen snarast möjligt till bolagsstämman hänskjuta frågan om bolaget skall träda i likvidation. Under åtta månader har bolagsledningen möjlighet att på olika sätt rekonstruera bolaget så att det egna kapitalet uppgår till det registrerade aktiekapitalet och att en balansräkning som utvisar detta förhållande skall godkännas av bolagsstämman.

Misslyckas bolagsledningen i sina försök att förbättra bolagets ekonomiska ställning skall styrelsen, om ej bolagsstämman beslutar att bolaget skall träda i likvidation, hos rätten ansöka att bolaget försetts i likvidation. Sådan ansökan kan även göras av styrelseledamot, VD och revisor eller aktieägare.

Underlåter styrelseledamöterna att fullgöra vad som åligger dem i samband med likvidationsförfarandet enligt 13 kap 2 § 1 st ABL, ansvarar de enligt 13 kap 2 § 4 st solidariskt för bolagets uppkommande förbindelser. Detta gäller bolagsstämموvalda ledamöter liksom arbetstagarrepresentanter enligt LSA.¹²⁹ Personligt ansvar för ledamöterna kan således uppkomma, om dessa underlåter att upprätta kon-

¹²⁹ Prop 1987/88:10 s 69

trollbalansräkning, inte hänskjuter likvidationsfrågan till bolagsstämman eller försummar att ansöka om likvidation.

Ledamöternas ansvar avser förbindelser som uppkommer efter den tidpunkt då en viss handling skulle ha vidtagits. Ansvaret för bolagets förpliktelser upphör när likvidationsfrågan har hänskjutits till domstols prövning eller när därefter en balansräkning, som har blivit granskad av revisorerna, har godkänts av bolagsstämman. Balansräkningen måste då utvisa att det egna kapitalet uppgår till det registrerade aktiekapitalet.

Ledamöternas ansvar är utformat som ett s k presumtionsansvar. Detta ansvar innebär att ledamoten går fri från ansvar om han kan visa att underlåtenheten att fullgöra vad som åligger honom i denna situation ej beror på egen försumlighet. Det åvilar den enskilda ledamoten att visa att han ej har varit försumlig, dvs han har bevisbördan. Ansvar enligt detta stadgande inträder endast om ledamoten själv har varit försumlig.¹³⁰ Någon möjlighet att jämka ansvaret finns ej.¹³¹ Ej heller krävs det någon form av orsakssamband mellan försummelsen och skadan för att ansvar skall vara vid handen.¹³² På dessa punkter skiljer sig ansvaret från ansvaret i 15 kap ABL.

Vad krävs det då för ansvarsbefrielse? Att ledamöter hänvisar till okunnighet på grund av självvald passivitet, kan ej medföra någon ansvarsbefrielse.¹³³ Har ledamoten erhållit felaktig eller missvisande information går han fri från ansvar om han kan visa att det ej funnits någon annan anledning att misstänka att bolaget befunnit sig i ekonomiska svårigheter. Detsamma skall gälla om han undanhållits information.¹³⁴ Skall man ta hänsyn till subjektiva faktorer då

¹³⁰ Prop 1987/88:10 s 71

¹³¹ Prop 1987/88:10 s 71

¹³² Prop 1987/88:10 s 71

¹³³ Prop 1987/88:10 s 71

¹³⁴ Prop 1987/88:10 s 71

man avgör presumtionsansvaret? Föredragande departementschefen uttalade följande:¹³⁵

”Som framhållits i promemorian utses till styrelseledamöter i aktiebolag inte sällan personer med sinsemellan helt olika slags kompetens och intresseinriktning. Det kan vara en fördel att styrelsen ges en allsidig sammansättning, så att den har ett inslag av personer som inte främst har erfarenhet av företagsledning utan exempelvis har anknytning till myndigheter eller vetenskaplig forskning. Inom en och samma styrelse kan ledamöterna också ha uppgifter av i viss mån olika slag och omfattning. Med den av mig föreslagna ansvarsregeln finns det i och för sig utrymme att beakta individuella faktorer av det slag som nu har nämnts. Enligt min mening kan det emellertid endast i undantagsfall vara skäl att beakta sådana individuella faktorer. Det får nämligen i princip förutsättas att varje styrelseledamot – vare sig ledamoten är vald av bolagsstämman eller är en arbetstagarrepresentant – har sådan kompetens och intresseinriktning att han eller hon kan bedöma om bolagets ekonomiska ställning har försämrats så mycket som anges i 13 kap. 2 §.”

Möjligheten att ta hänsyn till individuella faktorer är enligt min mening något mindre för detta ansvar än annars enligt 15 kap ABL.

För att ledamöterna skall kunna frigöra sig från ansvar enligt 13 kap 2 § ABL krävs det således att de kan visa att de ej varit försumliga. Ledamöterna bör således vara aktiva i sin tillsynsfunktion. Det är viktigt att de dokumenterar de åtgärder som vidtas för att kontrollera bolagets ekonomiska ställning. Detta gäller speciellt i styrelseprotokollen och egna minnesanteckningar och då det finns anledning att mistänka att bolaget är likvidationsskyldigt. I protokollen bör särskilt anges vilka ekonomiska rapporter som kommit styrelsen till handa, samt fall då ekonomiskt underlag ej har lämnats eller skall lämnas senare.

¹³⁵ Prop 1987/88:10 s 71–72

4.3 Styrelseledamöternas rätt till information

I allmänhet får en styrelseledamot den information han begär. En "förständig" ledamot begär dock inte information, som i ett eller annat avseende anses vara känslig, detta såvida det ej finns speciella skäl att kräva informationen. Styrelseledamöterna har exempelvis praktiskt taget aldrig reda på verkställande direktörens lön och förmåner. Detta kan förvåna många utomstående. Å andra sidan är uppgiften i sig ganska ointressant.

I praktiken begär i allmänhet en ledamot information endast som komplettering till ett ärende. Det förutsättes därvid, att samtliga ledamöter tillställs samma material.

Då en ledamot någon gång begär mera ingående information rörande den löpande rörelsen har detta ofta mötts med misstänksamhet inte bara från VD:s utan också från kollegernas sida. Det har t o m hänt, att verkställande direktören begärt att ledamoten skall förklara, vad han vill ha informationen till. En ledamot är icke skyldig att lämna en sådan förklaring. Om en VD tillämpar regeln om svampodling, d v s, han håller styrelsen i mörker och ger den en mängd gödning, bör styrelsen snarast reagera.¹³⁶

4.3.1 VD:s informationsplikt mot enskilda styrelseledamöter

I detta avsnitt skall jag närmare analysera, om det finns några möjligheter för styrelsens ledamöter att kräva information från verkställande direktören i enskilda fall.

Denna fråga har debatterats ganska sparsamt inom litteraturen. Detta kan ha sin grund i att styrelseledamöterna i de flesta fall har valts av samma intressegrupp, nämligen aktieägarna. Men i dag kan styrelsen även innehålla ledamöter, som inte är valda av ägarna. Jag tänker främst på de anställdas representanter i styrelsen. När styrelsens ledamö-

¹³⁶ Mueller s 6

ter har olika uppdragsgivare, blir det mera naturligt att inte bara ta emot information utan också kräva sådan. En avgörande faktor kan vara, att uppdragsgivarna har skilda uppfattningar beträffande företagets skötsel och mål, något som kan medföra att olika typer av information efterfrågas.

I motiven till ABL 95 och ABL 10 diskuterades över huvud taget ej den enskilda styrelseledamotens rätt till information. Detta får ses mot bakgrunden av att styrelsens ledamöter på den tiden skulle mera aktivt delta i företagets skötsel, än vad som är fallet i dag.¹³⁷ Genom sitt personliga engagemang i verksamheten kunde ledamöterna följa verksamhetens gång.

Det var först i förarbetena till ABL 44 som man behandlade frågan. Lagberedningen ansåg, att enskild styrelseledamot hade rätt att inhämta upplysningar av verkställande direktören rörande bolagets verksamhet.¹³⁸ Någon bestämmelse om detta kom dock inte att ingå i ABL 44. I motiven till ABL återfinns samma resonemang, men ej heller här innehåller lagen något uttryckligt stadgande.¹³⁹ I motiven till LSA 76 diskuteras också den enskilda styrelseledamotens rätt till information. Här anfördes följande:¹⁴⁰

”Under industriverkets utredningsarbete har krav på att arbetstagarledamöterna skall ha rätt till fullständig information aktualiserats dels som följd av att arbetstagarledamöterna är i minoritet i styrelsen, dels som följd av att de är att betrakta som 'insiders'. Information nekas ibland arbetstagarledamöterna med hänvisning till att övriga styrelseledamöter inte erhåller motsvarande information... Industriverket finner det dock inte motiverat att i en styrelserepresentationslag ta in bestämmelser, som i detta avseende ger de anställda en särställning.”

Enligt förarbetena till ABL skall en enskild styrelseledamot ha rätt att kräva upplysningar av verkställande direktören

¹³⁷ Enligt ABL 95 och ABL 10 var styrelsen det enda förvaltningsorganet.

¹³⁸ SOU 1941:9, s 326

¹³⁹ Prop 1975:103 s 375–376. Se även Kedner Roos 1 s 174 och Nial s 116.

¹⁴⁰ Prop 1975/76:166 s 93–94

och denne är också skyldig att lämna de begärda upplysningarna. Det saknas dock närmare motivering för denna ståndpunkt. Nedan skall jag ange, hur man kan motivera lagligheten i denna rättighet. Det kommer då även att visa sig, att det finns undantag från verkställande direktörens informationskyldighet gentemot styrelseledamoten.¹⁴¹

Såsom omtalats ovan, har den enskilda styrelseledamoten vissa skyldigheter i styrelsens förvaltnings- och tillsynsfunktion, som sammanhänger med styrelseledamotens ställning som syssloman i förhållande till bolaget. Skyldigheterna är främst sanktionerade i 15 kap ABL.

För att den enskilda styrelseledamoten skall kunna utföra sina skyldigheter krävs bl a, att han har tillgång till information om företagets verksamhet. Skulle sådan information saknas, måste han ha rätt att kräva den, annars skulle den enskilda styrelseledamoten ej på ett effektivt sätt kunna utföra sina uppgifter. Detta skulle enligt min mening kunna få allvarliga konsekvenser för styrelsens ställning. Styrelsens roll som ledande förvaltnings- och tillsynsorgan skulle undergrävas.

På grund av styrelseledamotens skyldighet att aktivt delta i styrelsens förvaltning och hans skyldighet att i vissa fall utöva personlig tillsyn, har han således rätt att kräva information direkt av bolagets verkställande direktör. Skulle han vara tvungen att hela tiden agera i den kollegiala styrelsen för att kunna erhålla information om bolagets verksamhet, skulle detta inkräkta på styrelsens ställning som förvaltningsorgan samtidigt som de enskilda styrelseledamöternas intresse för bolaget skulle avta.

4.3.2 VD:s rätt att undanhålla information för enskild styrelseledamot

Den enskilda styrelseledamoten har, som angivits ovan, rätt att erhålla information av företagets verkställande direktör.

¹⁴¹ Nial s 116

Denna rätt är ej utan undantag. Konfliktsituationer kan uppkomma mellan verkställande direktörens skyldighet gentemot den enskilda styrelseledamoten i detta avseende och hans skyldighet att främja bolagets bästa på grund av ställningen som syssloman för bolaget. Det kan tänkas situationer, då han genom utlämnande av information som rör företagets angelägenheter till enskild styrelseledamot motverkar bolagets intresse. Utlämnande av uppgifter skulle då strida mot verkställande direktörens omsorgsplikt. I ett sådant fall får informationen inte lämnas ut. Omsorgen om företaget kommer i första rummet.¹⁴² ABL innefattar tydligen ett undantag från verkställande direktörens skyldighet i den angivna situationen.

Vid vilka tillfällen kan bolagets verkställande direktör undanhålla information gentemot enskilda styrelseledamöter? I förarbetena till ABL framhålles, att det endast kan ske i "sällsynta fall" och det skall anses vara påkallat i bolagets intresse.¹⁴³ I förarbetena preciseras inte närmare, när verkställande direktören kan undanhålla information. Verkställande direktören måste enligt min mening använda sig av en riskkalkyl för att klara av situationen. Om överlämnandet av viss information till den enskilda styrelseledamoten skulle medföra stor risk för att bolaget skulle skadas, kan bolagets verkställande direktör vägra den enskilda styrelseledamoten information. Det räcker således ej att den enskilda styrelseledamoten har möjlighet att skada företaget, om han får tillgång till information. Verkställande direktören måste ha starka skäl för sitt antagande, att den enskilda styrelseledamoten kommer att missbruka informationen och därmed skada bolaget.

Departementschefens uttalanden i propositionen till ABL innehåller vidare det viktiga påpekandet, att information som är nödvändig för att en styrelseledamot skall kunna rätt

¹⁴² Prop 1975:103 s 375 Nial s 116

¹⁴³ Prop 1975:103 s 375

utöva sitt styrelseuppdrag ej får undanhållas honom.¹⁴⁴ Skulle dylik information undanhållas, får styrelseledamoten anses skyldig att använda de medel som står honom till buds och som redovisas i avsnitt 4.3.4.

Analysen visar således, att verkställande direktören har ytterst små möjligheter att undanhålla information för den enskilda styrelseledamoten.

Vad nu sagts torde också gälla verkställande direktörens möjlighet att undanhålla information, när styrelseledamoten kräver handlingars utlämnande, se avsnitt 4.3.7.

4.3.3 VD:s rätt att undanhålla information för kollegial styrelse

Analysen ovan visar, att verkställande direktören ytterst sällan har möjlighet att undanhålla information gentemot en enskild styrelseledamot. En möjlighet som den enskilda styrelseledamoten har i sådana fall är att vända sig till styrelsen och begära beslut i frågan. Om styrelsen beslutar, att informationen skall lämnas ut, är verkställande direktören skyldig att lyda styrelsens direktiv.¹⁴⁵ I så fall kan verkställande direktören ej åberopa hänsyn till bolagets bästa, något som han kan göra vid krav på information från enskilda styrelseledamöter. Förklaringen ligger i den funktionsfördelning, som finns mellan styrelsen och verkställande direktören. Verkställande direktören är ju underordnad styrelsen.¹⁴⁶ Lagstiftaren har således ansett, att den kollegiala styrelsen alltid måste anses kunna främja företagens intressen bättre än dess verkställande direktör. Slutsatsen blir, att verkställande direktören ej har någon möjlighet att undanhålla information gentemot den kollegiala styrelsen.

¹⁴⁴ Prop 1975:103 s 375 f

¹⁴⁵ Prop 1975:103 s 375

¹⁴⁶ Prop 1975:103 s 374

4.3.4 *Enskild styrelseledamot vägras information av VD*

Skulle begärd information undanhållas, får styrelseledamoten anses skyldig att använda de medel som står honom till buds för att få tillgång till nämnda information, exempelvis reservation till styrelseprotokoll eller förvaltningsberättelsen. Dessutom bör den enskilda styrelseledamoten kunna vända sig till allmän domstol för att kräva den begärda informationen. Ett sådant krav borde kunna ha framgång, om det rör sig om information som behövs för uppdraget som styrelseledamot. Man bör i sådana fall analogt kunna använda de medel, som står till aktieägarens förfogande, om styrelsen har beslutat att vägra lämna ut information som aktieägare krävt med stöd av sin frågerätt enligt 9 kap 12 § 75. En aktieägare har nämligen vid sådana tillfällen i rättspraxis ansetts ha rätt att vända sig till allmän domstol.¹⁴⁷

4.3.5 *Informationsområdet och gränserna för VD:s informationsplikt*

Analysen ovan visar att verkställande direktören har en informationsplikt gentemot styrelsen och även mot den enskilda styrelseledamoten. I detta avsnitt skall jag redogöra för vilka kategorier av informationer som ingår i verkställande direktörens informationsplikt och gränsen härför.

Funktionsfördelningen mellan de båda förvaltande organen styrelsen och verkställande direktören innebär att styrelsen är det överordnande organet. Verkställande direktören är således skyldig att rätt sig efter styrelsens föreskrifter.¹⁴⁸ Denna funktionsfördelning mellan de båda bolagsorganen har naturligtvis betydelse för omfattningen av verkställande direktörens informationsplikt. Detta måste innebära att verkställande direktörens informationsplikt gentemot den kollegiala styrelsen får anses total då det gäller bolagsrelevant information. Med uttrycket "bolags-

¹⁴⁷ Prop 1975:103 s 405

¹⁴⁸ Prop 1975:103 s 374

relevant information” menas all den information som har någon anknytning till företagets verksamhet. Naturligtvis kan det vara svårt att alltid kunna avgöra vad som hör till nämnda kategori.

Som framkommit ovan har den enskilda styrelseledamoten även en rätt att begära upplysningar av verkställande direktören. Mot bakgrund av styrelseledamotens roll i styrelsens förvaltning och tillsyn får man anse att verkställande direktörens informationsplikt gentemot den enskilda styrelseledamoten är i det närmast total, då det gäller bolagsrelevant information. Beträffande en kategori information kan enligt min mening verkställande direktören under vissa förutsättningar undanhålla information gentemot arbetstagarrepresentanterna i företagets styrelse. Denna kategori framkommer i 14 § LSA, som berör frågor om jäv, vilken har följande lydelse:

”Arbetstagarrepresentanterna får inte delta i behandlingen av frågor som rör kollektivavtal eller stridsåtgärder eller av andra frågor där en facklig organisation på arbetsplatsen har ett väsentligt intresse som kan strida mot företagets.

Om ett företags verksamhet är av sådan natur eller har ett sådant ändamål som avses i 2 § lagen (1976:580) om medbestämmande i arbetslivet, har arbetstagarrepresentanterna inte heller rätt att delta i ett beslut som gäller verksamhetens mål och inriktning.”

När styrelsen behandlar någon av dessa frågor, enligt 14 § 1 st LSA, får ej arbetstagarrepresentanterna delta i frågans behandling. Detta innebär bl a att arbetstagarrepresentanter ej får närvara på styrelsens möte, där frågan behandlas och får således ej tillgång till den information som berör frågan. På vilket sätt påverkar 14 § 1 st LSA verkställande direktörens informationsplikt gentemot arbetstagarrepresentanter i styrelsen utanför styrelsens ram?

När styrelsen behandlar någon av de i 14 § 1 st upp-

räknade frågorna får som huvudregel gälla att bolagets verkställande direktör kan innehålla relevant information för arbetstagarrepresentanterna. Skulle motsatsen råda, skulle detta kunna medföra att regeln skulle kunna kringås, genom att arbetstagarrepresentanterna skulle kunna erhålla information om exempelvis hur långt styrelsen är beredd att gå i löneförhandlingar. Detta kan ej vara lagstiftarens syfte. Det sagda får också anses gälla för arbetstagarrepresentanternas rätt att granska bolagets handlingar i denna fråga.

Någon möjlighet att undanhålla information beträffande bestämmelsens 2 st finns ej. Jävet träffar här endast arbetstagarrepresentanternas rätt att fatta beslut.

4.3.6 Information av bolagets revisor

Något stadgande om revisorns sekretess eller upplysningsplikt gentemot styrelse och VD finns ej i ABL. I aktiebolagsutredningens förslag till ABL omtalades att revisor har upplysningsplikt gentemot bolagsledningen.¹⁴⁹ Föredragande departementschefen uttalade samma synpunkt i propositionen till ABL.¹⁵⁰ Dessutom anförde departementschefen, att revisor är upplysningsskyldig gentemot medrevisor och s k särskild granskare.¹⁵¹ Genom främst BRÅ:s aktiviteter infördes ett tillägg till 10 kap 13 § 2 st ABL, enligt vilket upplysningsskyldigheten gentemot dessa fastslogs. Tillägget kom ej att innefatta något angående bolagsledningen. Detta förändrar enligt min mening ej något angående bolagsledningens rätt att erhålla information från bolagets revisor. Någon möjlighet för revisorn att använda sig av sekretess gentemot den kollektiva styrelsen föreligger ej. Detta får ses mot bakgrunden av att det är styrelsen som är bolagets förvaltande och kontrollerande organ.

¹⁴⁹ SOU 1971:15 s 272

¹⁵⁰ Prop 1975:103 s 437

¹⁵¹ Prop 1975:103 s 437

Har revisorn då någon upplysningsskyldighet gentemot enskild styrelseledamot? En lämplig utgångspunkt är att åter använda resonemanget om den enskilda styrelseledamotens rätt att erhålla information av företagets VD. Enligt detta resonemang anses styrelseledamoten ha rätt att erhålla upplysningar av bolagets VD. Tillämpar man detta resonemang på revisorns upplysningsskyldighet gentemot enskild styrelseledamot skulle detta få till resultat, att revisorn har upplysningsskyldighet gentemot enskild styrelseledamot och han kan endast undanhålla information vid de mycket speciella tillfällena då revisorn med stor sannolikhet anser att den enskilda styrelseledamoten kommer att missbruka informationen. Nial anser att i tveksamma fall, då enskild styrelseledamot begärt information av revisorn, bör revisorn hänskjuta frågan till styrelsens bedömning och ansvar.¹⁵²

4.3.7 Rätt att granska företagets handlingar

Kravet att få granska handlingar är från styrelseledamöternas sida i praktiken ovanligt. Det förekommer dock ibland att en styrelseledamot anser sig vara "specialist" på en fråga och därför vill sätta sig bättre in i ärendet eller lära sig något nytt.

Frågan om den enskilda styrelseledamotens rätt att granska företagets handlingar behandlas ej i aktiebolagslagen eller dess förarbeten. Det skulle emellertid vara mycket märkligt, om den enskilda styrelseledamoten blott hade rätt att erhålla muntlig information av verkställande direktören. För att kunna fullgöra sina förvaltande och kontrollerande insatser har han i lika stor utsträckning behov av tillgång till bolagets handlingar. Min uppfattning strider inte heller mot departementschefens uttalanden beträffande den enskilda styrelseledamotens rätt att erhålla upplysningar av verkställande direktören i förarbetena till ABL. Dessa uttalanden

¹⁵² Nial s 196

ger snarast visst stöd för den här förfäktade uppfattningen. Departementschefen anför sålunda i detta sammanhang:¹⁵³

”Självfallet får uppgifter som är nödvändiga för att en styrelseledamot skall kunna rätt utöva sitt styrelseuppdrag inte undanhållas honom.”

Den enskilda styrelseledamoten bör dock vara tvungen att granska handlingarna under verkställande direktörens överinseende. Under vissa förutsättningar kan den enskilda styrelseledamoten vägras att granska företagets dokumentation, jfr avsnittet 4.3.2. Den enskilda styrelseledamotens rätt att granska företagets handlingar är alltså ej utan undantag.

Styrelsen har såsom det ledande förvaltningsorganet rätt att granska företagets handlingar. Föreligger det ett förvaltningsbeslut kan en enskild styrelseledamot granska företagets handlingar utan medverkan av verkställande direktören. Detta följer av den funktionsfördelning, som finns mellan bolagsorganen. Praktiskt kan en sådan granskning gå till på det sättet, att en enskild styrelseledamot får i uppdrag att gå igenom handlingarna.

Exempel

En anställd styrelseledamot vill gå igenom lönestaten. Han anser sig vilja bedöma möjligheterna att spara genom omorganisation.

Kommentar

VD har ingen möjlighet att neka att lämna ut lönestaten. Endast i det fall VD har mycket starka skäl för antagandet, att informationen kommer att missbrukas till skada för bolaget, kan han undanhålla informationen.

¹⁵³ Prop 1975:103 s 375–376

4.3.8 Avslutande synpunkter

Motstånd eller ovilja från verkställande direktörens sida får inte avhålla en styrelseledamot från att skaffa sig all den information, som han anser sig behöva för att fullgöra sitt uppdrag. Detta är självklart. Jag har ovan redovisat, att varje styrelseledamot i princip har full rätt till all företagsrelaterad information. Han kan också kräva, att informationen presenteras på ett logiskt, överskådligt och begripligt sätt. I praktiken är detta dock svårt att tillämpa. En förständig styrelseledamot sätter sig därför tillsammans med någon eller några kolleger och diskuterar igenom de önskemål han har. Därefter gör man i försiktig form en gemensam framställning inom styrelsen. En sådan framställning möts mera sällan av motstånd. Ett argument från verkställande direktörens sida är ofta, att man inte vill belasta styrelseledamöterna med för mycket material. Ett lämpligt svar är, att styrelseledamoten själv kan sortera den information han anser sig behöva eller icke behöva. Det är för en styrelseledamot bättre att få för mycket av information än för litet.¹⁵⁴

4.4 Sekretess

Den som har arbetat praktiskt inom näringslivet några år vet, att sekretessproblemet är mycket stort och ofta besvärande. Beslutsprocessen föregås av utredningar och diskussioner på många nivåer. Under denna beredningsprocess förekommer förslag, som aldrig blir framförda till styrelsen. Sekretessblottor i detta stadium skapar mycken oro. Men också sedan beslutet mer eller mindre definitivt är fattat, kan sekretess vara nödvändig för ett lyckligt genomförande.

I associationsrättslig litteratur samt i förarbetena till de

¹⁵⁴ Trolle s 47 f

äldre och den nu gällande aktiebolagslagen behandlas sekretessen ganska sparsamt.¹⁵⁵ Frågan tycks ej ha ansetts som särskilt betydelsefull. Det var först i och med att man började diskutera arbetstagarledamöter i bolagets styrelser som frågan om sekretessen blev verkligt intressant. Detta får ses mot bakgrunden av att arbetstagarledamöternas representanter måste kunna informera övriga anställda om styrelsens arbete. Annars skulle reformen förlora sitt syfte. Detta medförde att sekretessen för styrelsens medlemmar kom att behandlas i förarbetena till LSA 72 och LSA 76.¹⁵⁶ Diskussionen avspeglas också delvis i förarbetena till ABL.¹⁵⁷

4.4.1 *Sekretess för arbetstagarrepresentanter*

I förslaget till lag om styrelserepresentation för de anställda som publicerades i Ds I 1972:3 behandlades sekretessfrågan. Utredningen ansåg att den gällande aktiebolagslagen ej innehöll någon uttrycklig sekretessregel.¹⁵⁸ Dock ansågs det, att den vårdnadsplikt som åvilade styrelseledamöterna på grund av hans ställning som syssloman i förhållande till bolaget bl a innefattade en skyldighet att iaktta tystlåtenhet beträffande sådant, vars yppande kunde skada företaget.¹⁵⁹ Följande uttalande beträffande sekretessen återfinns i departementsstencilen.¹⁶⁰

”Frågan är då vad sekretessplikten enligt nu gällande regler får anses innebära för arbetstagarledamöternas vidkommande. Eftersom styrelsens sammanträden inte är offentliga, måste arbetstagarledamöterna i likhet med övriga styrelseledamöter vara försiktiga med att lämna ut de informationer som ges under dessa sammanträden. Vid bedömandet av om en uppgift kan lämnas ut eller inte måste olika intressen vägas mot varandra, däribland intresset av att det fortsatta samarbetet i styrelsen inte försvåras.

¹⁵⁵ Beträffande ABL se prop 1975:103 s 375

¹⁵⁶ Prop 1972:116 s 134–135, Prop 1975/76:166 s 167

¹⁵⁷ Prop 1975:103 s 377

¹⁵⁸ Ds I 1972:3 s 39

¹⁵⁹ Ds I 1972:3 s 39

¹⁶⁰ Ds I 1972:3 s 40

Ytterst begränsas styrelseledamots möjligheter att lämna ut informationer om styrelsearbetet av att han kan åläggas skadeståndsskyldighet, om han genom utlämnandet skadar bolaget. När det gäller att bedöma om bolaget kan skadas genom utlämnande av information, är det givetvis av betydelse till vem informationen lämnas. Den som själv är underkastad tystnadsplikt, t.ex. ledamot av företagsnämnd, bör i större utsträckning än andra kunna få del av icke offentliga uppgifter utan att detta leder till skada för bolaget. I förhållande till revisor i bolaget förutsätter ABL full öppenhet från styrelsens sida. I tveksamma fall får det anses ankomma på styrelsen att avgöra om och i vad mån viss upplysning kan lämnas utan förfång för bolaget. (Jfr 127 § fjärde stycket aktiebolagslagen.) Arbetstagarledamöterna kan således själva i styrelsen verka för att upplysningar av intresse för de anställda inte hemlighålls i onödan. Redan förekomsten av arbetstagarledamöter i styrelsen torde medföra att frågan om utlämnande av information aktualiseras i större utsträckning än tidigare. Skulle de finna att vissa uppgifter hemlighålls utan fog, kan de reservera sig mot beslutet. Som yttersta utväg kan de också ställa sina platser till förfogande med den opinionsbildande effekt detta kan få.”

Remissyttrandena över utredningens förslag om styrelserepresentanter för de anställda innehöll beträffande sekretessen följande. LO konstaterade att den praxis, som råder beträffande styrelseledamöternas tystnadsplikt, ej kunde tillämpas på de anställdas representanter.¹⁶¹ De anställdas representanter var dock tvungna att iakttaga sekretess beträffande information, som kunde skada bolaget om den lämnades ut. Beträffande övrig information måste arbetstagarledamöterna däremot kunna informera övriga anställda.¹⁶²

TCO framhöll i sitt remissvar, att det var angeläget att sekretessen för styrelseledamöterna endast kom att brukas i undantagsfall och att det klargjordes, att det var den enskilda styrelseledamoten, som själv avgjorde vad som i det

¹⁶¹ Prop 1972:116 s 90

¹⁶² Prop 1972:116 s 90

enskilda fallet kunde vara till skada för företaget.¹⁶³

Sveriges företagares riksförbund ansåg i sitt remissvar, att samma regler och praxis borde gälla för samtliga styrelseledamöter. Arbetstagarledamöterna borde således ej ha någon särställning, då det gällde att föra sekret information till en trängre krets.¹⁶⁴ Dessutom framfördes i remissvaret från industriförbundet, att om samarbetet skulle fungera i styrelsen, var det nödvändigt att samförstånd rådde beträffande sekretessen.¹⁶⁵

Departementschefen uttalade följande om sekretessen:¹⁶⁶

”Enligt min mening är det av stor betydelse att företagsledningen eftersträvar största möjliga öppenhet gentemot de anställda rörande företagets förhållanden. Att de anställda överlag får tillräcklig information om företagsledningens beslut är redan i och för sig av värde från företagsdemokratisk synpunkt. I detta speciella sammanhang finns det anledning att ta fasta på att en sådan öppen attityd gentemot de anställda bör underlätta för arbetstagarledamöterna att fullgöra sitt uppdrag. Det är emellertid ofrånkomligt att även den interna informationen i viss utsträckning måste begränsas av hänsyn till företagets intressen. Frågan blir då om och i vad mån arbetstagarledamöterna bör ha möjlighet att samråda med ledamöter i företagsnämnden och andra förtroendevalda även om sådant som i princip bör hållas hemligt. För egen del anser jag mig varken kunna eller böra ange några riktlinjer för arbetstagarledamöternas handlande i sådana fall. Den avvägning som här måste göras mellan olika intressen förutsätter enligt min mening att frågan i varje fall tas upp till diskussion i styrelsen. På den vägen bör det vara möjligt att efter hand utveckla en praxis som tillgodoser såväl företagets som de anställdas intressen.”

Departementschefens uttalande innebär ej enligt min mening att arbetstagarledamöternas representanter skall särbehandlas vad gäller tystnadsplikten, utan att sekretess som framkommer i förarbetena till ABL för de bolagsstämmovalda leda-

¹⁶³ Prop 1972:116 s 90

¹⁶⁴ Prop 1972:116 s 91

¹⁶⁵ Prop 1972:116 s 91

¹⁶⁶ Prop 1972:116 s 135

möterna även i princip skall gälla för arbetstagarledamöterna.¹⁶⁷

I förhållande till andra förtroendevalda bör det dock finnas ett något större utrymme att informera dessa om förhållanden ”som i princip bör hållas hemligt”.¹⁶⁸ Detta gäller dock ej i alla situationer.

LSA 72 var av försökskaraktär och i industriverkets utredning beträffande tillämpligheten av LSA 72 framhölls, att sekretessen inte utgjort något problem i flertalet företag, medan svårigheter mött i några fall.¹⁶⁹ I remissvaren över industriverkets utredning reagerade de fackliga organisationerna på utredningens resultat i detta avseende. LO anförde, att en negativ sida hos reformen hade varit de sekretesskrav som ställts på de fackliga styrelseledamöterna.¹⁷⁰

På grundval av industriverkets utredning och remissvaren över denna permanentades de anställdas styrelserepresentation genom LSA 76.

I förarbetena till LSA 76 framkom det endast att uttalanden om sekretessen i förarbetena till LSA 72 skulle anses som vägledande även för tillämpligheten av LSA 76.¹⁷¹ Någon åtgärd beträffande sekretessen vidtogs således ej av departementschefen på grund av arbetstagarorganisationernas remissvar.

I samband med lagstiftningsarbetet med LSA diskuterade man införandet av en uttrycklig sekretessregel och en regel som gav arbetstagarrepresentanterna rätt att föra information beträffande vad som behandlats i styrelsen till fackföreningen. Föredragande departementschefen ansåg att någon uttrycklig sekretessregel ej borde införas.¹⁷² Arbetet i styrelsen måste bygga på ömsesidigt förtroende styrelsele-

¹⁶⁷ Nial s 122

¹⁶⁸ Prop 1972:116 s 135, Nial s 122

¹⁶⁹ SIND 1975:4 s 306

¹⁷⁰ Prop 1975/76:166 s 109

¹⁷¹ Prop 1975/76:166 s 167

¹⁷² Prop 1987/88:10 s 66

damöterna emellan.¹⁷³ Någon regel om vidare informationsrätt infördes ej heller.¹⁷⁴ Skälet till detta var att det förelåg en risk i "att frågor av denna art över huvud taget inte längre skulle komma att behandlas vid styrelsesammanträdena, utan i stället tas upp i sammanhang där arbetstagarrepresentanterna inte var närvarande".¹⁷⁵ Någon förändring beträffande arbetstagarrepresentanternas sekretess medförde ej införandet av LSA.

Sammanfattningsvis kan det sägas om sekretessen för arbetstagarrepresentanterna, att i princip skall samma regler gälla för arbetstagaridans representanter i styrelsen som för bolagsstämmovalda ledamöter. Detta innebär att framställningen i fortsättningen kommer att inriktas på sekretessen enligt ABL.

Man får dock komma ihåg styrelseuppdragets särdrag för arbetstagarrepresentanterna, vilket kan i vissa situationer medföra en rätt att exempelvis informera den egna klubbstyrelsen eller vissa fackliga förtroendemän vid företaget. Detta kan komma att påverka en eventuell ansvarsbedömning.

4.4.2 Styrelseledamotens tystnadsplikt enligt ABL

Enligt ABL finns det ej någon uttrycklig sekretessregel för styrelseledamöterna och bolagets verkställande direktör. För revisorerna finns det däremot en särskild sekretessregel, 10 kap 13 § ABL.

I förarbetena till ABL berör departementschefen styrelseledamöternas tystnadsplikt. Departementschefen anförde, att på grund av den vårdnadsplikt, som åvilar styrelseledamoten och verkställande direktören, är de skyldiga att iaktta tystlåtenhet beträffande information, vars yppande

¹⁷³ Ds A 1986:1 s 89

¹⁷⁴ Prop 1987/88:10 s 67

¹⁷⁵ Prop 1987/88:10 s 67

kan medföra skada för bolaget.¹⁷⁶

Departementschefens uttalande innebär, att det är själva överförandet av information som kan skada företaget, vilket är förbjudet.¹⁷⁷ Överföringen behöver således ej leda till skada för bolaget för att den enskilda styrelseledamoten skall ha brutit mot lagens intentioner. Det är tillräckligt att den givna informationen genom överföringen kan skada företaget enligt departementschefen.

Antag, att en enskild styrelseledamot har till en annan person överfört information, som kan skada bolaget. Detta strider mot lagens intentioner. Någon skada inträffar ej genom överföringen. Vilken sanktion kan då drabba den enskilda styrelseledamoten? I aktiebolagslagen finns ej någon direkt sanktionsregel för detta fall. Överträdelsen har ej straffsanktionerats enligt 19 kap ABL. Den typ av sanktion som ligger närmast är den enskilda styrelseledamotens skadeståndsansvar enligt 15 kap 1 § 1 m ABL.¹⁷⁸ Enligt detta stadgande är bl a styrelseledamot, som vid fullgörande av sitt uppdrag uppenbarligen eller av oaktsamhet skadar bolaget, ersättningsskyldig för skadan. Objektivt sett krävs det alltså, att bolaget har drabbats av en ekonomisk skada.¹⁷⁹ I det nämnda exemplet är stadgandets objektiva rekvisit ej uppfyllt.

Det finns alltså inte någon möjlighet att använda sig av ansvarsreglerna i ABL, då överföringen ej har medfört någon skada för bolaget. Detta får till följd, att det i praktiken ej existerar någon sekretessregel med den sekretessnivå som departementschefen anförde. Ej heller kan man som huvudregel tillämpa 10 kap 5 § BrB, trolöshet mot huvudman, då även detta stadgande uppställer ett skaderekvisit i förhållande till bolaget.¹⁸⁰ Skada skall i detta sammanhang ut-

¹⁷⁶ Prop 1975:103 s 377. Se även Fahlbeck s 156. Kedner Roos I s 175 och Holmström s 39.

¹⁷⁷ Se 56 § MBL och 1 kap 2 § sekretesslagen. Prop 1979/80:2 del A s 119 F

¹⁷⁸ Nial s 116–118

¹⁷⁹ Holmström s 38

¹⁸⁰ Beckman m fl Del I s 456

tolkas som en beaktansvärd risk för slutlig förlust.¹⁸¹ Kan åklagaren eller, vid enskilt åtal, bolaget ej visa detta finns det ej utrymme för att använda sig av detta stadgande. Någon kriminalisering av själva överförandet behöver således ej vara vid handen vid alla former av överföringar.

Med hjälp av skadeståndsregeln i 15 kap 15 § 1 p ABL kan man därför utforma en sekretessregel för styrelseledamöterna med följande innebörd: En styrelseledamot får ej överföra information, om han därigenom uppsåtligen eller av vårdslöshet orsakar bolaget en påvisbar ekonomisk skada. Detta innebär att styrelseledamoten själv under ansvar får bedöma skaderisken när han överför information till en utomstående. Rodhe uttrycker detta så, att "skaderisken måste vara avgörande för om rådslag med utomstående person skall kunna anses tillåtet. En första förutsättning måste vara, att skada inte uppstår redan genom att denna person får del av uppgifterna. En annan förutsättning måste vara, att styrelseledamoten med fog kan utgå ifrån att personen inte för uppgifter vidare till någon annan, som inte uppfyller båda de nu angivna förutsättningarna."¹⁸² Skillnaden gentemot departementschefens uttalande ovan beträffande sekretessen består i att överföringen måste ha medfört en påvisbar ekonomisk skada. Det är således ej tillräckligt att överföringen kan medföra skada, vilket departementschefen anförde.

Det sagda innebär, att den enskilda styrelseledamoten kan överföra "sekret" information till personer som han kan ha förtroende för, utan att överträda lagens bestämmelser. Således kan även arbetstagarrepresentanterna i styrelsen exempelvis överföra information, som kan skada bolaget, till andra förtroendevalda utan att drabbas av en sanktion. Skulle mottagaren missbruka information ansvarar styrelseledamöterna för eventuell skada om rekvisiten i 15 kap 1 § ABL är uppfyllda.

¹⁸¹ SOU 1940:20 s 48. NJA 1983 s 441

¹⁸² Rodhe s 188

4.4.2.1 Styrelsens möjlighet att besluta om styrelseledamotens sekretess

I aktiebolagsrättslig litteratur finns det uttalanden om att styrelsen som helhet kan besluta, att viss information ej får föras utanför styrelsens krets.¹⁸³ Bl a har aktieägarnas frågerätt enligt 9 kap 12 § ABL och styrelsens agerande därvidlag anförts såsom skäl för denna ståndpunkt.¹⁸⁴ Enligt detta stadgande skall styrelsen pröva om en begärd upplysning kan lämnas till aktieägarna utan skada för bolaget.

Inget hindrar naturligtvis styrelsen att fatta ett dylikt beslut. Men har beslutet någon egentlig rättslig relevans för styrelsens medlemmar. Det vill säga, innehåller ABL någon form av sanktion gentemot styrelseledamot som överträder styrelsens beslut. Enligt min mening innehåller ABL ej någon form av sanktion för denna typ av överträdelse, om skada för bolaget ej kan styrkas enligt 15 kap 1 § ABL. Någon form av ideellt skadestånd existerar ju ej enligt ABL.¹⁸⁵ Dock har bolagsstämman möjlighet att "avskeda" de bolagsstämموالدا ledamöterna. Denna möjlighet föreligger ej beträffande arbetstagarledamöterna, som utses och avsätts av de fackliga organisationerna.

Själva överträdandet av styrelsens beslut medför alltså ej någon sanktion för den enskilda styrelseledamoten. Har överföringen av information till obehöriga medfört, att bolaget har åsamkats en skada, kan man tillämpa 15 kap 1 § ABL. Detta stadgande kan tillämpas även utan att det föreligger ett beslut i frågan. Detta innebär realistiskt sett, att styrelsen endast kan ge rekommendationer om sekretessen. Styrelsen kan alltså ej – på grund av brist på sanktioner – fatta heltäckande och bindande beslut om styrelseledamöternas tystnadsplikt.

¹⁸³ Kedner Roos I s 175, Nial s 117

¹⁸⁴ Stenbeck m fl s 208, Nial s 117

¹⁸⁵ Se avsnittet 4.2.2

4.4.2.2 Styrelseledamotens sekretess i samband med aktieägarnas frågerätt enligt 9 kap 12 § ABL på bolagsstämman

9 kap 12 § ABL ger aktieägarna rätt att ställa frågor till bolagets verkställande direktör och styrelsen beträffande förhållanden, som kan inverka på bedömandet av bolagets årsredovisning och dess ställning i övrigt eller av ärenden på stämman. Innan den enskilda aktieägaren kan erhålla svar på sin fråga, måste styrelsen ta ställning till om den begärda informationen kan lämnas utan väsentligt förfång för bolaget. Även om frågan riktas till bolagets verkställande direktör, är det styrelsen som avgör om informationen kan lämnas utan väsentligt förfång.¹⁸⁶

Finner styrelsen, att den begärda informationen ej kan lämnas utan väsentligt förfång för bolaget, skall den överlämnas till bolagets revisor. Revisorn skall avge ett yttrande med besked om huruvida upplysningen skulle ha föranlett en ändring i revisionsberättelsen. De kategorier av information, som främst kan bli aktuella att undanhålla, är affärshemligheter, vars offentliggörande skulle kunna vara till väsentligt förfång för bolaget.¹⁸⁷

På grund av styrelsens möjlighet enligt 9 kap 12 § ABL att vägra att besvara aktieägarnas frågor, brukar man uttrycka aktieägarnas frågerätt på följande sätt: Aktieägarna har en frågerätt enligt ABL, men ej någon svarsrätt.¹⁸⁸

Analysen visar, att styrelsen under vissa förutsättningar kan undanhålla information i samband med att styrelsen eller verkställande direktören besvarar frågor från aktieägarna på bolagsstämman enligt 9 kap 12 § ABL. Bestämelsen, som ger styrelsen denna möjlighet, kan karaktäriseras som en sekretessregel för styrelsen. Stadgandet har, som jag omtalat ovan, av vissa författare ansetts ha betydelse för styrelsens möjlighet att besluta om sekretess för styrelsens

¹⁸⁶ Prop 1975:103 s 405

¹⁸⁷ Prop 1975:103 s 404

¹⁸⁸ Rodhe s 241

ledamöter. Har stadgandet den innebörden, att styrelsens beslut i denna fråga pålägger den enskilda styrelseledamoten en sekretess med avseende på den information som styrelsen har sekretessbelagt? Frågeställningen kan besvaras enligt de riktlinjer som framkommit ovan, vilket innebär att styrelsens beslut i denna fråga endast kan ses som en rekommendation till den enskilda styrelseledamoten att iaktta sekretess.

4.4.3 Sammanfattning

Analysen ovan visar, att den enskilda styrelseledamoten själv avgör, vad han kan föra vidare. Styrelsen kan ej begränsa vidareinformationen. Om däremot bolaget lider skada genom en styrelseledamots upplysningar till utomstående, uppstår skadeståndsansvar.

Det är dock tydligt, att en styrelseledamot som är vårdslös i sin informationsgivning, utsätter sig för risken av informell sanktion från styrelsen.

4.5 Styrelsemötet¹⁸⁹

En väsentlig del av ledamotens arbete sker vid det egna skrivbordet. Den avgörande verksamheten är dock förlagd till styrelsebordet. Där sker utbytet av åsikter och där fattas besluten.

4.5.1 Antal möten

Hur många styrelsemöten bör man hålla per år? Svaret på denna fråga varierar naturligtvis från företag till företag och i vilken situation företaget befinner sig. Den vägledande principen måste vara följande. Ett företag måste ha så

¹⁸⁹ Avsnittet är hämtat från boken *Nyckeln till styrelserummet* av Bo Dahlgren och Krister Moberg

många styrelsemöten, att medlemmarna får möjlighet att utföra sin del i styrelsens förvaltnings- och tillsynsfunktion. Eljest måste styrelseledamoten ägna bolagsverksamheten personlig tillsyn. Sker ej detta kan ledamoten drabbas av ansvar enligt 15 kap ABL.

Koncentrationsutredningen fann vid sin år 1967 genomförda undersökning att bolagen i genomsnitt höll sex styrelsesammanträden per år.

Resultatet av industriverkets utredning framgår av tabell I.

Tabell I Ägarform	Genomsnittligt antal sammanträden per år
1-börsnoterat	5,1
2-ägs av svenskt börsnoterat företag	3,9
3-ägs av svenskt icke börsnoterat företag	4,6
4-ägs av offentlig ägare	6,2
5-ägs av utländsk ägare	3,5
6-familjeföretag	3,8
7-konsumentförening	9,0
8-producentförening	8,1
9-övr. privatägda företag	4,9
Totalt	4,7

Således har bland bolagen de börsnoterade företagen och företagen med offentliga ägare flest antal sammanträden per år. En gruppering av material efter företagsstorlek visar ett positivt samband mellan högre sammanträdesfrekvens och företagets storlek, något som framgår av tabell II.

Tabell II

Företagsstorlek (antalet anställda)	Genomsnittligt antal sammanträden per år
0 – 99	5,7
100 – 199	4,2
200 – 499	4,5
500 – 999	4,8
1 000 – 4 999	5,3
5 000 –	6,6
Totalt	4,7

Industriverkets utredning visar, att i 56% av företagen pågick sammanträden i en till tre timmar. I 35% av företagen tog sammanträdena från tre timmar till en dag. Långa sammanträden förekom främst i de börsnoterade företagen. Sammanträdetes längd stod i direkt förhållande till företagets storlek.¹⁹⁰

4.5.2 Planering av möten

Primärt är ordföranden ansvarig för att mötena planeras på ett förnuftigt och rationellt sätt. VD är ansvarig för det praktiska genomförandet. Styrelseledamöterna bidrar genom att vara väl förberedda. De bör ha läst in styrelsehandlingarna och skaffat sig kompletterande information.¹⁹¹

Ordföranden uppgör tillsammans med VD föredragningslistan. Med denna som underlag utformar VD erforderligt informationsmaterial såsom PM, statistik och utredningar. Materialet skall vara styrelseledamöterna tillhanda minst en vecka i förväg. Ordföranden bör göra en beräkning över hur lång tid diskussionen får ta på varje punkt. Det finns en tendens, att oväsentliga punkter i början på sammanträdet tar onödigt lång tid. Man skall hinna med alla punkter utan att bli forcerad. Det är ej heller bra att förlänga sammanträdet eller föra över punkter till följande

¹⁹⁰ SIND 1975:4 S 122

¹⁹¹ Traberg Smidt s 124 f

möte. Ordföranden skall därför i första hand sortera bort sådana frågor, som skall skötas av ledningen. Styrelsen skall arbeta enligt principen "management by exception".

Styrelsen får ej förlora sig i detaljer. Den bör ägna sig åt framtiden och ej åt historik. Många styrelser arbetar till 90% med frågor som gäller det förflutna.

4.5.3 *Platser för styrelsemötena*

En speciell fråga gäller, var styrelsen ska ha sina sammanträden. Det lär finnas styrelser, som under många år aldrig sett bolagets driftsställen. Det är naturligtvis inte att rekommendera. Alla styrelsesammanträden bör i princip hållas inom företagets egna lokaler. Ibland ska sådana sammanträden hållas ute vid filialer och dotterbolag.¹⁹² Varje sammanträde bör då inkludera ett besök vid anläggningarna. Anställda har dessutom rekommenderat att vid besök ute på driftsenhet ska de anställda ges besked om besöket i förväg. Det beskedet ska innehålla en förteckning över styrelsemedlemmarna med fotografi. På det sättet vet de anställda, vad det är för "gubbar", som vandrar omkring i lokalerna. Därtill tror jag, att det innebär en prestigemässig uppbackning av de anställdas styrelserepresentanter att få gå runt i lokalerna tillsammans med styrelsen. Företag som har bolag utomlands, bör låta styrelsen göra ett besök vid dessa någon gång under en treårsperiod.¹⁹³ Det medför, att styrelsen får en klarare bild av rörelsen. Det kan också ställa ett ökat tryck på företagsledningen.

Själva sammanträdeslokalen kan förefalla oväsentlig. Många verkställande direktörer har i varje fall den uppfattningen. Styrelserummen kan vara utan ventilation, försedda med dåliga hjälpmedel etc. Trots allt bör i lokalen utföras det mest värdefulla arbetet inom företaget. En VD

¹⁹² Puckey s 193. Bergsten s 33 och Trolle s 21, 74

¹⁹³ Trolle s 47

bör därför ägna någon möda åt att skapa rimlig arbetsmiljö.¹⁹⁴

I undantagsfall kan det vara lämpligt att hålla ett telefonsammanträde.¹⁹⁵ Ärendet kan vara brådskande. Frågan kan vara förberedande behandlad vid ett sammanträde, men beslut kan ej fattas vid detta. Detta gäller bl a när MBL-förhandling först måste ske. Det kan också gälla en större affär, där villkoren ej slutförhandlats. I dessa fall är det tillrådigt, att protokollet justeras av samtliga, som deltagit i telefonkonferensen.

4.5.4 Kallelse till mötet

Dag för sammanträdena bör i princip fastställas för ett arbetsår. Därigenom ger man varje styrelseledamot tillfälle att medverka till att styrelsen blir fulltalig vid sammanträdena. Om styrelseordföranden respektive VD vill ändra datum för sammanträdet, hör det till god ton att samtliga ledamöter kontaktas innan ändring sker.

Den formella kallelsen bör utsändas i god tid före sammanträdet, allra minst en vecka.¹⁹⁶ Styrelsen skall således ges tid för samråd och möjlighet att infinna sig.

4.5.5 Föredragningslista

Alla väsentliga ärenden bör vara upptagna på föredragningslistan. Denna bör kompletteras med lämpligt underlag, såsom PM, statistik etc. Den första frågan på föredragningslistan bör vara genomgång av föregående sammanträdesprotokoll. Det är viktigt för styrelsen, att alla beslut följs upp och att man till följande sammanträde noterar ärenden, vilka ännu inte är slutförda.¹⁹⁷ En annan ordinarie fråga på sammanträdet bör vara genomgång och be-

¹⁹⁴ Puckey, s 197, 311

¹⁹⁵ Bergsten s 45

¹⁹⁶ Kedner Roos I s 180

¹⁹⁷ Puckey s 200 och 312

handling av all den statistik som är utsänd. Till varje sammanträde bör medlemmarna ha tagit del av denna. Därefter tar man upp enklare, mera rutinmässiga frågor innan man behandlar de stora frågorna.

Erfarenhetsmässigt bör sammanträdet börja med rutinärenden, därefter med några mindre ärenden, som leder till beslut. Styrelsen får då tid att "värma upp sig". Kontroversiella ärenden tas upp efter lunch. Inga viktiga ärenden skall tas upp, sedan styrelsen suttit i mer än två timmar. I så fall bör man göra en paus för kaffedrickning etc.

Rutinen att skicka ut styrelsehandlingar varierar mycket starkt från bolag till bolag. Det finns börsnoterade bolag, som lämnar ut en del av styrelsehandlingarna direkt vid sammanträdet och samlar in dem efter detta. Detta är naturligtvis oacceptabelt.¹⁹⁸ Styrelsehandlingarna ska vara utsända i god tid före sammanträdet.

Varje styrelsemedlem ska ha möjlighet att sätta sig väl in i de frågor, som ska avhandlas. Handlingarna ska ta upp alla de frågor som står på föredragningslistan. De skall vara ett koncentrat av information och skall, när de avses leda till ett beslut, följas av en rekommendation från VD. I USA är det vanligt, att styrelsen får en "faktabok" före sammanträdena.¹⁹⁹ Denna är individuell. Den innehåller all intressant statistik från företaget. Den utgör alltså ett slags uppslagsbok, som möjliggör för styrelsemedlemmen att hålla sig à jour med företagets utveckling.²⁰⁰

Punkten övriga frågor får endast innehålla information eller enkla rutinmässiga ärenden. Det är inte ovanligt, att VD samlat upp ett antal frågor, som är mindre väl förberedda under denna punkt. Styrelsen bör inte acceptera att bli överrumplad genom att tvingas ta ståndpunkt till ärenden, vilka kräver förberedelse, övervägande eller samråd. Lagen är på denna punkt entydig.²⁰¹

¹⁹⁸ 8 kap 9 § ABL

¹⁹⁹ Mueller s 8

²⁰⁰ Bergsten s 25 ff

²⁰¹ Kedner Roos I s 180

4.5.6 Föredragande

I princip ska alla ärenden föredras av VD. I vissa fall kan det vara tillrådligt med en tjänsteman som föredragande.²⁰² Det gäller t ex byggnadsfrågor, om VD inte själv är tekniker. Det är viktigt, att den föredragande i sådana fall har fått en klar tidsbegränsning för sitt uppdrag. Därefter skall han svara på direkta frågor och utgå. Själva beslutsdiskussionen bör ske internt inom styrelsen. Den föredragande lockas annars lätt till inlägg, som inte har objektiv karaktär.

När det gäller stora projekt, är det till fördel, om styrelsen kan höra den direkt ansvarige. Han ska då inställa sig i styrelsen och redogöra för sitt revir. Det ger styrelsen en möjlighet till större insyn. Det förhindrar naturligtvis också en mörkläggning. Därtill bör det vara en stimulans för den ansvarige.²⁰³

Användandet av underlydande som föredragande har nackdelar. Det kan leda till att verkställande direktören inte tillräckligt sätter sig in i ärendena. Å andra sidan minskar det trycket på VD. Det kan vara orimligt, att VD ska vara föredragande i alla ärenden under kanske ett fem till sex timmars sammanträde. Det underlättar därför arbetet för styrelsen, om föredragningen sker av den specifikt ansvarige. Således kan ekonomidirektören föredra bokslut och budget. Sedan styrelsen ställt sina frågor till ekonomidirektören, skall han utgå. Styrelsens vidare diskussion sker direkt med verkställande direktör.

För styrelsen kan det vara en direkt nackdel, att all information lämnas enbart av VD. Också informella kontakter med underlydande kan ge styrelsen en mera allsidig bild av bolagets förhållanden. Funktionschefer för betydande områden bör någon gång under året få tillfälle att lämna en egen redogörelse. VD skall kommentera denna, men han får ej censurera framställningen. Styrelsen bör lyssna på de

²⁰² Trolle s 76 ff

²⁰³ Bergsten s 33

underlydande en och en. Det får ej bli en större församling, som överbjuder varandra i detaljerade föreläsningar.²⁰⁴

Informella kontakter mellan styrelsemedlem och anställd bör tas med stor försiktighet. VD bör informeras. Den anställda kan utnyttja sin kontakt till att undergräva VD:s position.

4.5.7 Styrelsebeslut och beslutsunderlag

Enligt 8 kap 9 § ABL framgår det, att styrelsen är beslutsför, om mer än hälften av hela antalet styrelseledamöter eller ett högre antal som föreskrivs i bolagsordningen är närvarande. Som styrelsens beslut gäller, om ej bolagsordningen föreskriver särskild röstmajoritet, den mening för vilken vid sammanträdet mer än hälften av de närvarande röster eller vid lika röstetal den mening som biträds av ordföranden. En viktig punkt att beakta är, att om styrelsen ej är fulltalig krävs för ett beslut att mer än en tredjedel av hela antalet styrelseledamöter är eniga. Bolagsordningen kan föreskriva avvikelse från denna regel.²⁰⁵

I praktiken är det ovanligt, att styrelsen samlas, om ej fyra femtedelar är närvarande. Det är även sällsynt, att en ordförande låter ett ärende gå till votering.²⁰⁶ Han brukar försöka jämka meningarna till ett kompromissbeslut. Går ej detta, blir ärendet oftast bordlagt för ny utredning. Styrelsen vill ej gärna skapa en antagonistisk atmosfär. Försöken att nå enighet får dock ej leda till urvattnade beslut.²⁰⁷

Enligt denna bestämmelse får ej heller beslut fattas om ej samtliga ledamöter dels fått tillfälle att delta i ärendets behandling, dels erhållit tillfredsställande underlag för att avgöra ärendet. Suppleant för arbetstagarledamot skall också erhålla underlag till styrelsemötet och ges tillfälle att delta i ärendets behandling på samma sätt som en styrelseledamot.

²⁰⁴ Traberg Smidt s 201 f

²⁰⁵ Kedner Roos I s 180 f

²⁰⁶ Traberg Smidt s 133 f

²⁰⁷ Trolle s 37

I princip skall de handlingar som ligger till grund för ett beslut vara avfattade på svenska och fördragningar skall ske på det svenska språket.²⁰⁸ Är koncernspråket engelska och någon styrelseledamot eller suppleant för arbetstagarledamot ej talar engelska bör tolkning ske eller att någon sammanfattar det väsentligaste innehållet i en föredragning och handlingar måste översättas eller sammanfattas.²⁰⁹

Bestämmelsen är straffsanktionerad enligt 19 kap 1 § ABL och det är tillräckligt med oaktsamt handlande.

4.5.8 Reservation

Varje styrelseledamot har rätt att till protokollet få en avvikande mening antecknad enligt 8 kap 8 § 3 st ABL. Genom protokollet kan då styrelseledamoten visa, att han motsatt sig ett styrelsebeslut, som han anser vara skadligt för bolaget. Detta kan påverka ansvarsfrågan.²¹⁰

Det är således viktigt för styrelseledamöter, som har avvikande mening, att denna inte bara framkommer muntligen utan att den antecknas till protokollet.²¹¹ Har en styrelseledamot ej antecknat sin avvikande mening till protokollet, har han reellt sett stött beslutet. Man kan hur kraftigt som helst ha motsatt sig beslutet under diskussionen. För styrelseledamoten kan det därtill vara av värde, att reservationen lämnas skriftligen som bilaga till protokollet. Härigenom motiverar ledamoten sitt avståndstagande.

4.5.9 Protokollförare

Frågan om vem som för protokoll kan till en början synas oväsentlig. Så är naturligtvis inte fallet. I och för sig kräver protokollförandet en viss formell kunnighet, men det är också väsentligt, att det som återges i protokollet är sakligt

²⁰⁸ Prop 1975/76:166 s 174

²⁰⁹ Prop 1975/76:166 s 174

²¹⁰ SOU 1941:9 s 330

²¹¹ Trolle, s 22 och 37

riktigt.²¹² Den person som för protokollet bör därför inte vara involverad i diskussionen. Det är vanligt, att verkställande direktören själv för protokoll. Jag har t o m sett exempel, där verkställande direktören skrivit protokollet före sammanträdet. Om en jurist är ordförande, är det inte ovanligt, att han själv skriver protokollet. I en del styrelser finns en underlydande tjänsteman närvarande, som är protokollförare. Det finns alltså ett otal varianter från utomstående advokater till verkställande direktörens sekreterare.²¹³

Frågan om protokollförare är delvis en fråga om hur stort bolaget är. Det kan vara betungande för ett litet bolag att anlita en utomstående jurist för protokollskrivandet. Å andra sidan garanterar det naturligtvis ett protokoll, vars utformning är formellt strikt. Det är också klart, att en tjänsteman, åt vilken man uppdrar att skriva protokoll, inte får yttra sig under styrelsesammanträdet.

4.5.10 *Protokoll*

Protokoll skall föras vid varje sammanträde enligt 8 kap 8 § ABL. Det finns två helt skilda typer av protokoll, diskussionsprotokoll och beslutsprotokoll. Normalt sett behöver inte ett protokoll innehålla hela den diskussion, som styrelsen fört. Det räcker med att man citerar de för beslutet avgörande synpunkterna. Å andra sidan får inte ett protokoll vara så kortfattat, att det endast upptar de fattade besluten. Styrelsen och revisorerna kan ha stort intresse av att i efterhand konstatera, vad som låg till grund för ett visst beslut.²¹⁴ Det kan ha betydelse också för verkställandet av beslutet. Det är självklart, att åsikter som är avvikande bör noteras i protokollet. Protokollen ska föras i nummerföljd

²¹² Mueller, s 110 f

²¹³ Puckey, s 194

²¹⁴ Puckey s 186 ff och 194, Traberg Smidt s 17 och 141

och förvaras på ett betryggande sätt.²¹⁵

Styrelseledamoten bör observera, att protokollen är en konfidentiell handling underkastad den ovan angivna sekretessregeln.

Om en ledamot lämnar sammanträdet under dess gång, skall han antecknas som närvarande fram till den paragraf i protokollet, då han avvikit. Man har självklart inget ansvar för beslut, som fattats under ens frånvaro. En del styrelseledamöter upplever detta som en onödigt markering. Ett ytterligare problem uppstår, om flera ledamöter lämnar mötet, vilket icke är ovanligt. Det krävs ju för beslut en viss pluralitet. Skulle ett antal ledamöter ha gått, kan visserligen styrelsen vara beslutsför. Men enkel majoritet gäller icke längre.²¹⁶

4.5.11 Justeringsman

Justeringsmannens roll är ingalunda oviktig. Enligt 8 kap 8 § ABL 75 skall protokollet justeras av styrelsens ordförande och, om styrelsen består av flera ledamöter, den ledamot styrelsen utser. I många bolag justeras protokollet av VD och ordföranden. Om protokollet är skrivet av en tjänsteman är förfarandet olämpligt.

Jag rekommenderar, att protokollet förutom av ordföranden justeras av två personer, en av bolagsstämman vald ledamot och en av de anställdas representanter. Man bör kräva att justeringsmannen själv för anteckningar. Med förvåning har jag konstaterat, att det i bolag förekommer justeringsmän, som mer än en månad efter sammanträdet justerar ett protokoll, för vilket de inte har fört några anteckningar.

²¹⁵ Kedner Roos I s 179

²¹⁶ 8 kap 9 § ABL 75

4.5.12 Arbetsutskott

I såväl stora som små företag förekommer det, att styrelsen bildar ett arbetsutskott. Detta består vanligen av ordföranden, verkställande direktören och en tredje ledamot. Ytligt sett kan inrättandet av ett arbetsutskott underlätta styrelsens arbete. Tyvärr leder arbetsutskottet många gånger till att besluten fattas i utskottet. Styrelsen blir då närmast en informationsmottagare.²¹⁷ Detta är naturligtvis olämpligt.

I en del bolag kallas arbetsutskottet presidium. Det låter bättre men är i princip samma sak. Det innebär en koncentration av makten till ett fåtal personer. Övriga styrelsemedlemmars inflytande minskar radikalt.

Om ett företag är utsatt för en starkt strukturell omvandling, kan styrelsearbetet underlättas genom att ett arbetsutskott inrättas, vilket som enda uppgift har att leda och förbereda de utredningar, som styrelsen kräver. Ett sådant arbetsutskott tillvaratar de speciella kapaciteter som kan finnas inom styrelsen. Samtidigt kommer styrelsen att ha fullt inflytande över de beslut som skall fattas.

För att tillvarata speciellt kunnande inom styrelsen kan det alltså vara motiverat att tillsätta en kommitté. En sådan gäller revisionen. Dessa frågor kräver förhållandevis mycken tid och speciellt kunnande. Det kan därför rekommenderas, att en styrelseledamot deltar i revisionskommitténs arbete. Denne föredrar därefter i styrelsen omfattningen och utfallet av revisionen samt de rekommendationer man kommit fram till.²¹⁸

I ABL finns ej några regler rörande arbetsutskott. Dock kan styrelsen delegera beslut till ett arbetsutskott.²¹⁹

Om ett sådant inrättats, har arbetstagarna rätt att få representation genom en representant.²²⁰

²¹⁷ Moberg s 193 ff

²¹⁸ Puckey s 200 ff, Affärsvärlden nr 38/1982

²¹⁹ Moberg 113

²²⁰ 13 § LSA

Om styrelsen har svårt att fungera och detta tar sig uttryck i kravet på ett arbetsutskott, bör man reorganisera styrelsen. En handlingsförklaring inom styrelsen kan ha många orsaker. Det kan vara ordföranden, som inte aktivt kan leda diskussionen. Verkställande direktören är kanske handlingsförklarad. Bolagets organisation är för svag för att utreda olika projekt. Styrelsens sammansättning kan vara felaktig. Innan styrelsen accepterar att tillsätta ett arbetsutskott, bör den kritiskt granska sin egen verksamhet.

4.5.13 Arbetet mellan styrelsemötena

Styrelseledamotens väsentliga löpande arbete är att läsa de periodiska rapporterna. Ofta leder det till att han tar kontakt med VD eller någon av dennes närmaste män för att få kompletterande synpunkter.

Om något mera dramatiskt inträffar i företaget, tar VD kontakt med ledamöterna för information. En styrelseledamot skall alltid vara informerad före tidningar, TV och radio.

Ordföranden har alltid en fortlöpande kontakt med bolagets VD. Den senare behöver någon att rådgöra med utanför ledningskretsen, som kan vara mer eller mindre subjektivt inställd till en fråga. Många gånger förekommer också ett löpande samråd med huvudaktieägarens representant i styrelsen.

Det torde bli allt mer vanligt, att ett löpande samråd även sker mellan enskilda styrelsemedlemmar. VD kan uppleva detta som besvärande. Inte minst naturligt är det, att arbetstagarledamöterna, som lever nära företaget, samråder och diskuterar frågor löpande, såväl inbördes som med övriga ledamöter.

I en del företag vill ledningen ha igenom beslut mellan styrelsesammanträdena. Det kan vara nödvändigt, om en plötslig förändring inträtt, som motiverar ett snabbt beslut. Men det kan också vara ett uttryck för dåligt förutseende.

Det kan även vara ett sätt att slippa ifrån en mera ingående diskussion inför styrelsen. I alla viktiga frågor bör styrelsen sammankallas med kort varsel. Man upptäcker då till sin förvåning, att en klar majoritet av styrelsen kan närvara.

I brådskande fall kan VD besluta i frågor, som normalt tillhör styrelsens förvaltning. Han är då skyldig att snarast underrätta styrelsen.²²¹ Det bör även observeras, att styrelseledamöternas tillsynsplikt måste utövas fortlöpande. Detta innebär, att en ledamot skall ta kontakt med ordföranden och kolleger, då han finner anledning till ett ingripande.²²²

4.5.14 Styrelsesuppleanters roll i styrelsearbetet

I de flesta styrelser deltar suppleanten i styrelsens arbete, även när samtliga ordinarie ledamöter är närvarande. Han yttrar sig under diskussionerna och kan därför utöva samma inflytande som en ordinarie medlem. Endast då det blir votering, vilket är ovanligt, räknas enbart rösterna från ordinarie och suppleanter för frånvarande ledamöter.

Bolagsordningen anger det antal bolagsstämmovalda suppleanter som skall finnas. Om antalet ordinarie ledamöter är färre än tre, måste det finnas minst en suppleant.²²³ Suppleanter för arbetstagarledamöter har alltid rätt att delta och yttra sig på styrelsemötena, trots att ordinarie arbetstagarledamöter är närvarande, 12 § LSA. Antalet suppleanter för arbetstagarledamöter motsvarar alltid antalet ordinarie ledamöter, 4 § LSA.

Suppleant skall ha motsvarande kvalifikationer som krävs för en styrelseledamot. I övrigt ställs samma krav på suppleanten som på den ordinarie. Han skall exempelvis alltså lämna uppgift om sitt aktieinnehav i bolaget.²²⁴

²²¹ Kedner Roos I s 174

²²² Moberg s 106

²²³ Kedner Roos I s 35 och 167

²²⁴ Kedner Roos I s 168

I ett fall kan suppleanten ej utan vidare ersätta den ordinarie, nämligen som firmatecknare.²²⁵

4.5.15 Avslutande synpunkter

En idealstyrelse skall ledas av en ordförande som är dirigent och inte domptör. Han bör vara en stark personlighet utan att lockas till tyrannisk ledning. Han skall se till att diskussioner och utredningar sker på ett objektivt och förnuftigt sätt. Han ska medverka till att allas åsikter kommer till tals och att specialister utbalanseras. Framför allt skall han vara dynamisk och driva styrelsearbetet därhän, att ett beslut blir fattat och att man vid följande sammanträde kontrollerar verkställigheten. Han skall utöva en konstruktiv kritik över VD och dennes arbete.

Styrelsemedlemmarna bör vara självständiga personer, som inte är direkt specialister men ändå har ett djupt kunnande på ett eller flera områden. De skall vara oberoende av de eventuella arvoden, som delas ut. Styrelsemedlem skall vara beslutskraftig och ha tid för uppdraget. Han skall kunna kritisera utan att skapa antagonism.

Han skall också vara beredd att skaffa sig kunskap om företaget och väl förbereda sammanträdena genom hemarbete. Han måste vara beredd att öppet redovisa sina åsikter. Han får inte av personliga eller politiska skäl sitta och tiga. I styrelsearbetet bör han vara obunden av andra intressen.

Antalet styrelsemedlemmar bör inte gärna vara över sju och helst fem. Beslutsförmågan sjunker med ökat antal.

Verkställande direktören bör vara medlem av styrelsen. Det ger honom en naturlig status och minskar lockelsen för honom att splittra sig på styrelsearbeten i främmande företag. Man får vara ytterst försiktig med att välja in konkurrenter till bolaget i styrelsen. Invalet av en konkurrent kan

²²⁵ Kedner Roos I s 190

minska informationen till övriga styrelsemedlemmar.

Demokratiska principer tränger sakta men säkert igenom i styrelsearbetet. De anställdas roll har i det sammanhanget betytt mycket. Sannolikt går vi mot en period, där nya intressegrupper kommer att kräva plats i styrelsen.

5 LITTERATURFÖRTECKNING

Riksdagstryck

Regeringsdirektiv

In 1971:03 Arbetsrättskommittén.

Departementsstenciler

Ds I 1972:3 Förslag till lag om styrelserepresentation för de anställda i vissa aktiebolag.

Ds A 1984:4 Tryckfrihet och medbestämmande.

Ds A 1986:1 Styrelserepresentation för de anställda.

Utredningsbetänkanden

SOU 1940:20 Lagstiftning om förmögenhetsbrott.

SOU 1941:9 Lagberedningens förslag till lag om aktiebolag.

SOU 1971:15 Förslag till aktiebolag.

SOU 1985:40 Regeringen, myndigheterna och myndigheternas ledning.

SOU 1987:19 Varannan damernas.

SOU 1975:1 Demokrati på arbetsplatsen.

Propositioner

Prop 1972:116 Förslag till lag om styrelserepresentation för de anställda i aktiebolag och ekonomiska föreningar m.m.

Prop 1973:186 Förslag till lag om styrelserepresentation för de anställda i bankinstitut och försäkringsbolag.

Prop 1975:103 Förslag till aktiebolag.

Prop 1975/76:166 Förslag till lag om styrelserepresentation för de anställda i aktiebolag och ekonomiska föreningar m.m.

Prop 1975/76:169 Förslag till lag om styrelserepresentation för de anställda i bankinstitut och försäkringsbolag.

Prop 1986/87:99 Ledning av den statliga förvaltningen.
Prop 1987/88:10 Styrelserepresentation för de privatanställda.

Utskottsbetänkanden

NU 1972:162 Styrelserepresentation för anställda i aktieföretag och ekonomiska föreningar.

InU 1973:38 Styrelserepresentation för de anställda i bankinstitut och försäkringsföretag.

NU 1975/76:68 Styrelserepresentation för de anställda i aktieföretag och ekonomiska föreningar.

NU 1975/76:69 Styrelserepresentation för de anställda i bankinstitut och försäkringsföretag.

AU 1987/88:10 Styrelserepresentation för de privatanställda.

Övrig litteratur

Affärsvärlden, 1982 nr 38, Skall styrelsen sköta revisionen?
Andersson, Alf – Lindroth, Christer, Styrelserepresentation för anställda i företag med 25–99 anställda. Arbetslivscentrum 1979:6.

Beckman, Nils – Holmberg, Carl – Hult, Bengt – Strahl, Ivar, Brottsbalken jämte förklaringar. Del 1, 4 uppl. Stockholm 1974. Cit. Beckman m fl.

Berqvist, Olof – Lunning, Lars, Medbestämmandelagen. Helsingborg 1986.

Bergstrand, Lars-Erik, Aktiv styrelseledamot. Lund 1980.

Dahlgren, Bo – Moberg, Krister, Nyckeln till styrelserummet. Lund 1983.

Dahlgren, Bo – Moberg, Krister, Rösterna på stämman. Lund 1987.

Demokrati i företagen. Rapport till LO-kongressen 1971. Stockholm 1971.

Eklund, Ronnie, Anställningsförhållanden vid företagsöverlåtelser. Stockholm 1983.

- Fahlbeck, Reinhold, Praktisk arbetsrätt. 2 uppl. Lund 1981.
- Gullberg, Hans, Arbetsmiljölagen, Stockholm 1986.
- Henning, Ann, Tidsbegränsad anställning. Lund 1984.
- Hemström, Carl, Fackföreningarna och de anställda. Stockholm 1981.
- Holmström, Leif, Styrelserepresentation för de anställda. SvJT 1975 s 21.
- Kedner, Gösta – Roos, Carl Martin, Aktiebolagslagen. Del I. Lund 1982. Cit Kedner Roos I.
- Kedner, Gösta – Roos, Carl Martin, Aktiebolagslagen. Del II. Lund 1982. Cit Kedner Roos II.
- Laurén, Staffan, Nämnden för styrelserepresentationsfrågor. En redogörelse för nämndens avgöranden under tiden 1 april 1973–den 31 december 1979, Förvaltningsrättslig tidskrift 1980.
- Lavén, Håkan, Arbetstagare i styrelse. Stockholm 1988.
- Lindencrona, Gustaf, Arbetstagare och aktieägare i aktiebolagsstyrelser. Lund 1978.
- Lunning, Lars, Anställningsskydd. 6 uppl. Stockholm 1984. – Facklig förtroendeman. 4 uppl. Stockholm 1985.
- Moberg, Krister, Bolagsrevisorn. Stockholm 1986.
- Moberg, Krister, Företaget och sekretessen. Lund 1981. Cit. Moberg
- Mueller, Robert K, Board Life. New York 1974.
- Nial, Håkan, Svensk associationsrätt i huvuddrag. 3 uppl. Stockholm 1985.
- Nyqvist, Per – Svahn, Hans, Styrelserepresentation för anställda. Helsingborg 1976.
- Promoria justitiedepartementet, Personligt betalningsansvar enligt 13 kap. 2 § aktiebolagslagen.
- Puckey, Sir Walter. The Board Room. London, Hutchinson, 1969.
- Rodhe, Knut, Aktiebolagsrätt. 12 uppl. Stockholm 1985.
- Rättegången i arbetstvister. Lagkommentar och uppsatser utgivna av Arbetsrättsliga föreningen. Uddevalla 1979.
- Schiller, Bernt, I.O, paragraf 322 och företagsdemokratien. Stockholm 1974.

Stenbeck, Einar – Wijnbladh, Mauritz – Nial, Håkan, Aktiebolagslagen. 6 uppl. Stockholm 1970. Cit Stenbeck m fl. Styrelserepresentation för de anställda. Erfarenheter från försöksperioden. Sind 1975:4.

Taxell, Lars Erik, Aktiebolagsstyrelsens kompetens att rätts-handla. Helsingfors 1946. Cit. Styrelsen kompetens.

– Bolagsledningens ansvar. Åbo 1983.

Traberg Smidt, Lane, Den effektiva bestyrelsen, Svendborg 1982.

Trolle af Ulf, Effektivt styrelsearbete. Stockholm 1979.

Domstolsavgöranden m m

Arbetsdomstolen

AD 1976 nr 10, AD 1979 nr 129, AD 1981 nr 8, AD 1981 nr 22, AD 1984 nr 59, AD 1989 nr 143

Högsta domstolen

NJA 1975 s 45

Nämnden för styrelserepresentationsfrågor

Ärenden 8/73, 1/75, 1/76, 1/77 och 1/86.

6 BILAGOR

Bilaga 1

§ 12 Utvecklingsavtalet, Arbetstagar-konsult

Mom 1.

Erfarenheter och kompetens

Enligt detta avtal ges de anställdas fackliga företrädare i företaget möjlighet att medverka i bedömningar av företagets ekonomiska situation och framtid. Sådan medverkan förutsätter en utveckling av kompetens inom dessa områden och ansvar att göra egna bedömningar. Företaget medverkar till utbildning. I sådana situationer som nedan anges kan dock särskilda insatser behövas för att underlätta för de lokala fackliga organisationerna att behandla föreliggande problem.

Mom 2.

Arbetstagar- konsult

De lokala arbetstagarorganisationerna har rätt att anlita arbetstagar-konsult för särskilt uppdrag inför förestående förändringar som har väsentlig betydelse för företagets ekonomi och för de anställdas sysselsättning. Syftet med detta är att ge de fackliga organisationerna möjligheter att analysera föreliggande faktaunderlag och att ta ställning till de frågor som förändringen aktualiserar. Konsulter kan ej i denna egenskap

ges förhandlingsuppdrag.

Arbetslagarkonsult kan vara utomstående expert (extern konsult) eller anställd i företaget (intern konsult).

I andra fall än här avses kan arbetslagarkonsult utses om de lokala parterna är där- om ense. Uppnås ej överenskommelse kan part hänskjuta frågan till Rådet för utvecklingsfrågor för utlåtande.

Kommentar:

I de fall de fackliga organisationerna medverkar i projektarbete eller på annat sätt som anges i § 8 förutsetts de av företaget anlita experterna ge underlag för en allsidig belysning av frågorna i anslutning till vad som framförts från alla dem som är engagerade i projekt- arbetet.

Mom 3.

Beslut om konsult

Företaget svarar för skäligen kostnader för konsult. Beslut att utse konsult skall föregås av förhandlingar med arbetsgivaren. Uppdragets omfattning, innehåll och kostnad skall preciseras och förslag till personval framläggas. Överenskommelse skall eftersträvas.

Mom 4.

Kompetens

Extern konsult skall vara auktoriserad eller godkänd revisor eller enligt arbetslagaror- ganisationerna på annat sätt ha erforderlig teoretisk och praktisk kompetens.

- Mom 5.*
- Jäv* Person som har intressen som strider mot företagets affärsmässiga intressen får ej vara arbetstagarkonsult. Person som är arbetstagar-konsult i annat företag får ej utses utan godkännande av respektive arbetsgivar- och arbetstagarförbund. När förbunden bedömer frågan om jäv får onödiga hinder ej uppställas.
- Mom 6.*
- Information från företagsledningen* Arbetstagar-konsult skall genom företagsledningen erhålla biträde och information enligt medbestämmandelagen och detta avtal i den omfattning som erfordras för uppdraget.
- Mom 7.*
- Fackliga företrädare* De lokala arbetstagarorganisationerna utser förtroendevalda bland de anställda till vilka konsulten skall lämna biträde och information.
- Ovannämnda förtroendevalda kan med företagsledningen aktualisera information från konsulten till andra företrädare för de lokala arbetstagarorganisationerna.
- De lokala arbetstagarorganisationerna skall på begäran informera företagsledningen om konsultens arbete.
- Mom 8.*
- Sekretess* Företaget eller enskild person kan skadas om arbetstagar-konsult för vidare vad han fått kännedom om men hade bort hålla hemligt.

De lokala arbetstagarorganisationerna och arbetsgivaren skall tillsammans sluta avtal med extern arbetstagarkonsult, i vilket skall intas bestämmelser om sekretess och om påföljder för brott mot sekretessen.

Kommentar:

Denna paragraf avser företag med minst 50 anställda. Om de lokala parterna är ense föreligger dock inte hinder för att arbetstagarkonsult utses i företag med mellan 25 och 50 anställda. I sådant fall gäller reglerna i övrigt i denna paragraf.

De centrala parterna skall utforma riktlinjer för sekretessregler avseende arbetstagarkonsulter.

Bilaga 2 LO:s och PTK:s rekommendationer

LO-handläggning

Enskilda företag

Det organ som skall förrätta val av styrelseledamöter och suppleanter bör i första hand vara någon redan existerande församling som innehåller representanter för samtliga organisationer, t.ex. regelbundet återkommande sammanträden mellan organisationernas ordförande och styrelser. Om detta inte är möjligt får en särskild valmansgrupp utses. Den väljande gruppen bör också utgöra ett forum för kontinuerlig information från styrelseledamoten till de olika lokala organisationerna.

Om lokalorganisationerna beslutar förrätta val genom en särskild valmansgrupp, bör den inte vara alltför stor. Tio till femton ledamöter är lämpligt. En sådan grupp är tillräckligt stor för att alla organisationer ska kunna vara representerade.

Före valet bör varje organisation kunna nominera en person för varje uppdrag som ska besättas. De fackliga organisationerna vid den arbetsplats där företagets huvudcenter ligger bör som regel ta på sig uppgiften att samordna organisationernas beslut om valordning och genomföra valet.

Koncerner

Val av styrelserepresentant

Beslut att utse styrelserepresentant och val av styrelserepresentant sker i koncerngrupp, ordförandekonferens, referensgrupp eller motsvarande. Varje organisation som är representerad i organet skall se till att företrädaren har mandat att delta i valet, och att de beslut som enligt stadgarna för varje organisation är behövliga är fattade.

Nominering

Före valet ges varje organisation rätt att nominera en person för varje uppdrag som ska besättas. Nomineringen skall göras av de lokala fackliga organisationerna. Finns flera lokala organisationer inom samma förbund bör de enas om en kandidat för varje uppdrag.

Skulle ovannämnda förfarande inte vara möjligt att tillämpa inom ett förbundsområde, äger förbundet självt rätt att företa ett lämpligt nomineringsförfarande.

Valförfarande

Varje förbunds röster bestäms efter antalet medlemmar i koncernen. Beslut fattas med enkel majoritet. Rösterna kan läggas på vilken kandidat som helst av de nominerade.

Vid val av suppleant bör man eftersträva att denne utses ur annan organisation än den som har ordinarie ledamot.

Koncernförändringar

Vid företagsöverlåtelser eller försäljning av företag kan fördelningen av arbetstagare mellan förbunden komma att förändras. Om denna förändring är väsentlig och om den pågående mandatperiodens längd inte är alltför kort kan parterna ta upp en diskussion angående arbetstagarrepresentation i moderföretaget. Om förutsättning för ändrad representation föreligger bör samma nominerings- och valprocedur genomföras som vid ordinarie val.

Enligt 8 kap 2 § aktiebolagslagen upphör uppdrag i förtid om ledamot eller den som utsett honom, dvs för arbetstagarrepresentanten de fackliga organisationerna, begär det.

PTK-handläggning

A. Företag med geografiskt koncentrerad verksamhet

Steg 1

a) inom PTK-området finns ofta ett lokalt samverkansorgan kallat PTK-L. Detta organ har till uppgift att hantera frågor som förutsätter lokal samordning av tjänstemannaintressena. Till dessa frågor hör nominering av tjänstemännens representanter i företagets styrelse.

Inom industrin ingår normalt i PTK-L 3 ledamöter för den största tjänstemannaorganisationen, 2 för den näst största och 1 ledamot för den tjänstemannaorganisation som har lägsta antalet medlemmar.

Om PTK-L ej finns, bildar i stället en arbetsgrupp med motsvarande sammansättning. (I den följande texten används genomgående beteckningen "arbetsgrupp" för dessa båda organ).

Vid företag där klubb saknas ingår respektive organisations fackliga företrädare (kontaktman) i arbetsgruppen. Saknas facklig företrädare (kontaktman) bör arbetsgruppen till sig adjungera företrädare för respektive organisation.

Förbundsspecifika förhållanden inom vissa branschområden kan kräva särskild nomineringsordning. Respektive förbund kan informera om detta.

b) Företag i vilka tjänstemannaklubbar saknas.

I företag där tjänstemannaklubbar ej bildats tar respektive organisations fackliga företrädare/kontaktmän efter diskussioner med de berörda medlemmarna kontakt med LO-klubbens styrelse eller LO-medlemmarnas fackliga företrädare för att diskutera fördelningen av ledamot- och suppleantplatserna enligt bestämmelserna i 8 §.

Tjänstemännens fackliga företrädare kallar därefter medlemmarna till nomineringssammanträde. När tjänstemännens representant nominerats rapporterar de fackliga företrädarna till respektive lokala organisation – distriktstyrelse

eller avdelningsstyrelse – medlemmarnas förslag, vilket fastställs av respektive styrelse. Därefter meddelar styrelsen företaget skriftligt om beslutet.

Om man inte kan enas om nomineringen skall frågan handläggas enligt steg 4–6.

Steg 2

Arbetsgruppen diskuterar kandidater för ordinarie respektive suppleantplats i bolagsstyrelsen enligt reglerna i 8 § och alternativt 4 § första stycket efter de riktlinjer som utvecklas nedan. Därvid bör man beakta att suppleantplats så långt möjligt bör tilldelas organisation som inte blir representerad genom ordinarie plats.

I företag där andra stycket i 4 § är tillämpligt bör nomineringen föregås av kontakter med LO-klubb alternativt med LO-medlemmarnas fackliga företrädare under åberopande av första stycket i 8 §.

Steg 3

Om arbetsgruppen kan enas om en kandidat nomineras denna och nomineringen bekräftas av respektive klubbstyrelse eller om klubbstyrelse så beslutar, vid allmänt klubbmöte.

Steg 4

Om arbetsgruppen inte kan nå överenskommelse remitteras frågan till organisationernas centrala instans, PTKs ledningsgrupp för utvecklings- och medbestämmandefrågor (PTK-UM). Detta sker även i de fall då arbetsgruppens nominering inte bekräftas av samtliga tjänstemannaklubbar.

Steg 5

PTK-UM rådgör med arbetsgruppen för att enighet skall nås i nomineringsfrågan och därefter återremitteras ärendet till lokal handläggning.

Steg 6

Om det, trots den centrala medverkan, visar sig omöjligt att bryta dödläget i arbetsgruppen avgörs valet vid ett gemensamt klubbmöte.

B. Företag med geografiskt spridd verksamhet

Steg 1

En kontaktgrupp inrättas vid den centrala företagsenheten. Initiativ till det kan tas av PTK-L eller av vilken som helst av tjänstemannaklubbarna inom företaget. Gruppen består av representanter för de berörda tjänstemannaorganisationerna, enligt A steg 1 a).

Steg 2

Kontaktgruppen tillskriver övriga klubbar inom företaget för att de ska inrätta nomineringsgrupper med sammansättning enligt steg 1 ovan.

Steg 3

Kontaktgruppen inom den centrala företagsenheten medverkar till att arbetsgrupp bildas, efter samma principer som i A steg 1 a), men utsedd lokalt eller regionalt så att så många företagsenheter som möjligt blir representerade (central arbetsgrupp).

Steg 4

Om den centrala arbetsgruppen kan enas om en kandidat enligt reglerna i lagens 4 § tredje stycket och 8 § nomineras denne. Nomineringen bekräftas av respektive klubbstyrelse, eller om klubbstyrelsen så beslutar, vid allmänt klubbmöte.

Steg 5

Om den centrala arbetsgruppen inte kan enas, eller om man inte kan uppnå majoritet bland klubbarna hänskjuts frågan till PTK-UM enligt ovan.

Steg 6

Om det, trots central medverkan, visar sig omöjligt att bryta dödläget, avgörs valet vid gemensamma klubbmöten vid respektive företag. Samtliga avgivna röster ska då räknas samman.

Om lagens 13 § aktualiseras bör kontaktgruppen eller i förekommande fall fackliga företrädare underrättas och ta initiativ till diskussion med LO-sidans nomineringsgrupp om representation.

Kontinuerlig kontaktverksamhet

Den enligt ovan inrättade arbetsgruppen respektive centrala arbetsgruppen för val av styrelserepresentant görs permanent och blir den grupp som i första hand ansvarar för kommunikationen mellan styrelserepresentanten respektive suppleanten och de företrädade grupperna. Denna kontaktgrupp får därigenom en central funktion som referensforum för de anställdas företrädare i bolagsstyrelsen. Genom kontaktgruppen hålls kontakten med respektive klubbstyrelser eller fackliga företrädare och därigenom vidare till medlemmarna.

Styrelserepresentanten och suppleanten bör ingå i eller

adjungeras till de övergripande representativa samverkansorganen.

Samverkan

Det är angeläget att organisationerna lokalt tar initiativ till att inrätta ett med berört LO-förbund gemensamt lokalt fackligt samarbetsorgan för i första hand styrelserepresentationsfrågor. Genom den överenskommelse om samordning i medbestämmandefrågor, som träffats mellan PTK och LO 1977, har mera formella och fasta förutsättningar för ett sådant samarbete grundlagts. Ett lokalt medbestämmanderåd (MBR-L) är således det naturliga samverkansorganet för styrelserepresentations- och företagsledningsfrågor.

7. FÖRFATTNINGSTEXTER

F1 Lagen (1987:1245)

om styrelsepresentation för de privatanställda;

utfärdad den 17 december 1987.

Enligt riksdagens beslut¹ föreskrivs följande.

Inledande bestämmelser

1 § Denna lag syftar till att genom styrelsepresentation ge de anställda insyn i och inflytande på företagets verksamhet.

2 § Med företag avses i denna lag aktiebolag, bank, hypoteksinstitut, försäkringsbolag och ekonomisk förening.

Med koncern avses i denna lag svenska juridiska personer som enligt bestämmelserna i 1 kap. 2 § aktiebolagslagen (1975: 1385), 1 kap. 3 § bankaktiebolagslagen (1987: 618), 1 kap. 2 § sparbankslagen (1987: 619), 1 kap. 8 § föreningsbankslagen (1987: 620), 1 kap. 9 § försäkringsrörelselagen (1982: 713) eller 1 kap. 4 § lagen (1987: 667) om ekonomiska föreningar är moderföretag och dotterföretag i förhållande till varandra.

3 § En arbetstagare hos ett kommittent- eller moderföretag, som stadigvarande är verksam i ett kommissionärs- eller dotterföretag utan att vara anställd där, skall vid tillämpningen av denna lag betraktas som anställd även i kommissionärs- eller dotterföretaget.

Vid tillämpningen av denna lag skall ett kollektivavtal som gäller mellan en lokal arbetstagarorganisation och kommittent- eller moderföretaget betraktas som ett kollektivavtal även i förhållande till kommissionärs- eller dotterföretaget.

Rätten till styrelsepresentation

4 § I ett företag som under det senast förflutna räkenskapsåret här i landet har sysselsatt i genomsnitt minst 25 arbetstagare har de anställda rätt till två ledamöter i styrelsen (arbetstagarledamöter) och en suppleant för varje sådan ledamot. Bedriver företaget verksamhet inom skilda branscher och har det under det senast förflutna räkenskapsåret här i landet sysselsatt i genomsnitt minst 1 000 arbetstagare, har de anställda rätt till tre

¹ Prop. 1987/88: 10, AU 10, rskr. 103.

ledamöter i styrelsen och en suppleant för varje sådan ledamot.

De anställdas rätt till styrelserepresentation enligt första stycket får dock inte leda till att antalet arbetstagarledamöter överstiger antalet övriga styrelseledamöter.

Om företaget är ett moderföretag, skall vad som sägs i första och andra styckena om företag avse koncernen i dess helhet och rätten till styrelserepresentation tillkomma samtliga anställda inom koncernen.

5 § När arbetstagarledamöterna har utsetts förändras inte de anställdas rätt till styrelserepresentation under mandatperioden, om antalet anställda eller antalet övriga styrelseledamöter minskar.

Inrättande av styrelserepresentation

6 § Beslut att inrätta styrelserepresentation för de anställda fattas av en lokal arbetstagarorganisation som är bunden av kollektivavtal i förhållande till företaget.

Om beslutet rör moderföretag, fattas det av en lokal arbetstagarorganisation som är bunden av kollektivavtal i förhållande till ett företag inom koncernen.

Företagets styrelse skall skriftligen underrättas om beslut att inrätta styrelserepresentation för de anställda. I 10 § andra stycket finns bestämmelser om när arbetstagarledamöter eller suppleanter (arbetstagarrepresentanter) får tillträda sina uppdrag.

7 § Arbetstagarrepresentanterna utses av de lokala arbetstagarorganisationer som är bundna av kollektivavtal i förhållande till företaget eller, i moderföretag, av de lokala arbetstagarorganisationer som är bundna av kollektivavtal i förhållande till ett företag inom koncernen.

8 § Om organisationerna inte enas om annat, gäller följande ordning för att utse arbetstagarrepresentanterna.

Om mer än fyra femtedelar av de kollektivavtalsbundna arbetstagarna vid företaget eller koncernen tillhör samma lokala arbetstagarorganisation, får denna utse samtliga arbetstagarrepresentanter. Om en annan sådan organisation företräder minst en tjugondel av de kollektivavtalsbundna arbetstagarna, får dock denna organisation utse en av suppleanterna.

Om ingen organisation företräder mer än fyra femtedelar av de kollektivavtalsbundna arbetstagarna vid företaget eller koncernen, får de två lokala arbetstagarorganisationer som företräder det största antalet sådana arbetstagare utse vardera en ledamot och en suppleant. Om de anställda

har rätt till tre ledamöter och tre suppleanter, får den större av organisationerna utse två ledamöter och två suppleanter.

Om man, på grund av bestämmelsen i 4 § andra stycket, skall utse endast en arbetstagarrepresentant och en suppleant, görs det av den lokala arbetstagarorganisation som företräder det största antalet kollektivavtalsbundna arbetstagare vid företaget eller koncernen.

Vid tillämpningen av bestämmelserna i denna paragraf skall lokala arbetstagarorganisationer som tillhör samma huvudorganisation anses som en organisation.

9 § Arbetstagarrepresentanterna bör utses bland de anställda vid företaget eller, i fråga om moderföretag, inom koncernen.

Till arbetstagarrepresentant får inte utan särskilt tillstånd av nämnden för styrelserepresentationsfrågor utses den som är arbetstagarrepresentant i ett annat företags styrelse. Detta gäller inte, om företagen går med på något annat eller om de ingår i samma koncern.

10 § Tiden för en arbetstagarrepresentants uppdrag bestäms av den som utser honom. Mandatperioden får dock inte vara längre än fyra räkenskapsår. Den skall bestämmas så att uppdraget upphör vid slutet av en ordinarie stämma på vilken styrelseval förrättas.

Den som utser arbetstagarrepresentanterna bestämmer när de skall tillträda uppdraget. Om inte företagets styrelse medger annat, får de dock inte tillträda förrän tre månader efter det att styrelsen har fått underrättelse enligt 6 § tredje stycket.

Av 18 § andra stycket framgår att en annan tidpunkt för tillträdet kan gälla.

Arbetstagarrepresentanternas arbete m. m.

11 § Om inte annat följer av denna lag, skall vad som är föreskrivet i annan lag eller författning om styrelseledamot och styrelsesuppleant i ett företags styrelse tillämpas på arbetstagarledamöter och suppleanter för sådana ledamöter.

12 § Den som är suppleant för en arbetstagarledamot har rätt att närvara och yttra sig vid styrelsens sammanträden och vid företagets stämma, även om ledamoten är närvarande.

13 § En av arbetstagarrepresentanterna får närvara och delta i överläggningarna när ett ärende, som senare skall avgöras av styrelsen, förbereds av därtill särskilt utsedda styrelseledamöter eller befattningshavare i företaget.

Om ett beslut enligt 7 kap. 6 § andra stycket bankaktiebolagslagen (1987: 618), 3 kap. 6 § andra stycket sparbankslagen (1987: 619) eller 6 kap. 6 § andra stycket föreningsbankslagen (1987: 620) innebär att ett uppdrag ges åt en regionstyrelse eller ett motsvarande organ i en region, har de anställda inom regionen rätt att bestämma att en representant för dem och en suppleant skall omfattas av uppdraget. En sådan representant har motsvarande rätt som avses i första stycket.

Om arbetstagarorganisationerna inte enas om annat, utses den representant som avses i första och andra styckena av den organisation som företräder det största antalet kollektivavtalsbundna arbetstagare vid företaget eller, i fråga om moderföretag, inom koncernen.

14 § Arbetstagarrepresentanterna får inte delta i behandlingen av frågor som rör kollektivavtal eller stridsåtgärder eller av andra frågor där en facklig organisation på arbetsplatsen har ett väsentligt intresse som kan strida mot företagets.

Om ett företags verksamhet är av sådan natur eller har ett sådant ändamål som avses i 2 § lagen (1976: 580) om medbestämmande i arbetslivet, har arbetstagarrepresentanterna inte heller rätt att delta i ett beslut som gäller verksamhetens mål eller inriktning.

Skadestånd m. m.

15 § En arbetsgivare eller en arbetstagarorganisation som bryter mot denna lag skall betala ersättning för den skada som uppkommer. Skadeståndet kan avse både ersättning för den förlust som uppkommer och ersättning för den kränkning som lagbrottet innebär. Om det är skäligt, kan skadeståndet sättas ned eller helt falla bort.

En arbetstagarorganisation kan dock inte med stöd av denna lag kräva skadestånd av en annan arbetstagarorganisation.

16 § Den som vill kräva skadestånd enligt denna lag skall underrätta motparten om sitt anspråk inom fyra månader från det skadan inträffade. Om det inom den tiden har begärts förhandling om anspråket enligt lagen (1976: 580) om medbestämmande i arbetslivet eller med stöd av kollektivavtal, skall talan väckas inom fyra månader efter det att förhandlingen avslutades. I annat fall skall talan väckas inom åtta månader från det skadan inträffade.

Om underrättelse inte lämnas eller talan inte väcks inom den tid som anges i första stycket, har parten förlorat sin rätt till talan.

Övriga bestämmelser

17 § Undantag kan medges från denna lag, om styrelserepresentation för de anställda skulle medföra väsentlig olägenhet för ett företag på grund av att

1. styrelsens sammansättning beror på politiska styrkeförhållanden eller på förhållande mellan olika intressenter eller intressentgrupper, som framgår av bolagsordningen, stadgarna, avtal eller annan omständighet, eller

2. bolagsordningen eller motsvarande föreskriver särskild röstmajoritet för styrelsens beslut.

Ett undantag enligt första stycket får endast medges, om olägenheten inte kan undanröjas på annat sätt. Undantag skall förenas med villkor om åtgärder som på annat sätt tillgodoser arbetstagarnas intresse av insyn i och inflytande på företagets verksamhet.

18 § I frågor om tillstånd enligt 9 § andra stycket eller undantag enligt 17 § beslutar nämnden för styrelserepresentationsfrågor.

Nämnden kan för tiden fram till det slutliga avgörandet besluta att en arbetstagarrepresentant inte får tillträda ett uppdrag som styrelseledamot eller suppleant.

Nämndens beslut får inte överklagas.

19 § I övrigt gäller i mål om tillämpning av denna lag, i den mån tvisten avser förhållandet mellan företaget och de anställda, lagen (1974: 371) om rättegången i arbetstvister.

1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 1988, då lagen (1976: 351) om styrelserepresentation för de anställda i aktiebolag och ekonomiska föreningar och lagen (1976: 355) om styrelserepresentation för de anställda i bankinstitut och försäkringsbolag skall upphöra att gälla.

2. Beslut som med stöd av äldre lag har fattats om att inrätta styrelserepresentation för de anställda samt om att utse arbetstagarrepresentanter i styrelsen gäller fortfarande. Motsvarande gäller beslut om undantag som avses i 17 §.

F2 Förordning om tillämpning av lagen (1987:1245) om styrelsepresentation för de privatanställda;

utfärdad den 17 december 1987.

Regeringen föreskriver följande.

1 § Ansökningar till nämnden för styrelserepresentationsfrågor om tillstånd enligt 9 § andra stycket lagen (1987:1245) om styrelsepresentation för de privatanställda eller om undantag enligt 17 § samma lag skall vara skriftliga.

2 § En ansökan om tillstånd enligt 1 § skall innehålla uppgifter om

1. sökanden,
2. den som avses bli utsedd till arbetstagarrepresentant,
3. företaget,
4. det företag vars styrelse den som skall utses redan tillhör,
5. de omständigheter som sökanden vill åberopa till stöd för sin ansökan.

3 § En ansökan om undantag enligt 1 § skall innehålla uppgifter om

1. det ansökande företaget,
2. den eller de arbetstagarorganisationer som har beslutat om inrättande av styrelsepresentation i företaget,
3. de förhandlingar som har hållits mellan företaget och berörda arbetstagarorganisationer,
4. de åtgärder som sökanden har vidtagit eller är beredd att vidta för att på annat sätt än genom styrelsepresentation tillgodose arbetstagarnas intresse av insyn i och inflytande på företagets verksamhet,
5. de omständigheter som sökanden vill åberopa till stöd för sin ansökan.

4 § De handlingar som sökanden åberopar skall bifogas ansökningen.

5 § Om en ansökan är så ofullständig att den inte kan läggas till grund för prövning i sak och om det inte går att få den kompletterad på annat sätt, får nämnden förelägga sökanden att inom viss tid komplettera den.

Om sökanden inte följer föreläggandet, skall ansökan avvisas. En upplysning om detta skall tas in i föreläggandet.

Denna förordning träder i kraft den 1 januari 1988.

Genom förordningen upphävs förordningen (1976:464) om tillämpning av lagen (1976:351) om styrelsepresentation för de anställda i aktiebolag och ekonomiska föreningar.

F3 Förordning om ändring i förordningen (1976:465) med instruktion för nämnden för styrelserepresentationsfrågor;

utfärdad den 17 december 1987.

Regeringen föreskriver i fråga om förordningen (1976: 465) med instruktion för nämnden för styrelserepresentationsfrågor

dels att 11, 17 och 18 §§ skall upphöra att gälla,

dels att 1–10, 12–14, 16 och 19 §§ skall ha följande lydelse.

Förordningen kommer därför att ha följande lydelse från och med den dag då denna förordning träder i kraft.

Uppgifter

1 § Nämnden för styrelserepresentationsfrågor prövar frågor om tillstånd enligt 9 § andra stycket lagen (1987: 1245) om styrelserepresentation för de privatanställda och om undantag enligt 17 § samma lag. *Förordning (1987: 1261)*.

2 §¹ Nämnden skall varje år före den 1 september avge en berättelse till chefen för arbetsmarknadsdepartementet om verksamheten under det senaste budgetåret. *Förordning (1987: 1261)*.

Organisation

3 §² Nämnden består av en ordförande och åtta andra ledamöter. Ledamöterna utses av regeringen. Ordföranden, som skall vara eller ha varit ordinarie domare, utses bland personer som inte kan anses företräda arbetsgivar- eller arbetstagarintressen. De övriga ledamöterna utses efter förslag av Svenska arbetsgivareföreningen, Svenska kommunförbundet, Landstingsförbundet, Arbetsgivarföreningen SFO, Kooperationens förhandlingsorganisation, Landsorganisationen i Sverige och Tjänstemännens centralorganisation. Svenska arbetsgivareföreningen föreslår två ledamöter och de övriga vardera en ledamot. För ordföranden och varje annan ledamot utses i samma ordning en ersättare. *Förordning (1987: 1261)*.

4 §³ Hos nämnden finns en sekreterare. *Förordning (1987: 1261)*.

¹ Senaste lydelse 1977:242.

² Senaste lydelse 1979:389.

Ärendenas handläggning

5 § Sekreteraren utses av nämnden i plenum. Andra ärenden avgörs av nämnden i plenum, om deras beskaffenhet kräver det. *Förordning (1987:1261)*.

6 §⁴ I prövningen av ärenden som avses i 1 § deltar ordföranden och fyra andra ledamöter. Två av dessa skall vara utsedda på förslag av arbetstagarorganisationerna och två av Svenska arbetsgivareföreningen. I stället för den ene av de två sistnämnda ledamöterna inträder

– när ärendet gäller ett företag där en kommun har ett bestämmande inflytande, den ledamot som har utsetts på förslag av Svenska kommunförbundet,

– när ärendet gäller ett företag där en landstingskommun har ett bestämmande inflytande, den ledamot som har utsetts på förslag av Landstingsförbundet,

– när ärendet gäller ett företag som är anslutet till Arbetsgivarföreningen SFO, den ledamot som har utsetts på förslag av denna organisation,

– när ärendet gäller ett företag som är anslutet till Kooperationens förhandlingsorganisation, den ledamot som har utsetts på förslag av denna organisation. *Förordning (1987:1261)*.

7 § Bestämmelserna i 6 § om nämndens sammansättning skall också tillämpas vid avgörande av andra ärenden än som där sägs, om ett ärende inte är sådant att det bör avgöras av nämnden i plenum. *Förordning (1987:1261)*.

8 § Ordföranden prövar fråga om avvisning eller avskrivning i ett ärende som avses i 1 §.

Administrativa ärenden avgörs av ordföranden. Nämnden får överlåta åt ordföranden att avgöra även andra ärenden, dock inte avgörande i sak av ett ärende som avses i 1 §. *Förordning (1987:1261)*.

9 §⁵ Om det framkommer skiljaktiga meningar vid en överläggning, tillämpas föreskrifterna i 16 kap. rättegångsbalken om omröstning i tvistemål. *Förordning (1987:1261)*.

10 §⁶ Ordföranden leder beredningen av ärende. Om det behövs, hålls muntlig förberedelse. *Förordning (1987:1261)*.

³ Senaste lydelse 1977:242.

⁴ Senaste lydelse 1979:389.

⁵ Senaste lydelse 1986:840.

⁶ Ändringen innebär bl. a. att andra stycket upphävs.

| 11 § har upphävts genom förordning (1987: 1261).

| 12 § Ett ärende avgörs efter muntlig förhandling, om det inte finns särskilda skäl till något annat. *Förordning (1987: 1261)*.

| 13 § Skall muntlig förhandling inte hållas, avgörs ärendet efter föredragning. Föredragningen ankommer på sekreteraren eller en särskilt förordnad föredragande.

Ordföranden får överta föredragningen av ett ärende. *Förordning (1987: 1261)*.

| 14 § Vid nämndens sammanträden förs protokoll. Protokollet justeras av ordföranden. *Förordning (1987: 1261)*.

15 § I 19 § förvaltningslagen (1986: 223) finns bestämmelser om rätt att få en avvikande mening antecknad. *Förordning (1986: 840)*.

| 16 § Sekreteraren får utfärda föreläggande att avhjälpa brist i en ansökan samt infordra förklaring, upplysning eller yttrande i ärende hos nämnden. *Förordning (1987: 1261)*.

Övriga bestämmelser

| 17 § har upphävts genom förordning (1987: 1261).

| 18 § har upphävts genom förordning (1987: 1261).

| 19 § Av 18 § lagen (1987: 1245) om styrelserepresentation för de privatanställda framgår att nämndens beslut i fråga som avses i 1 § inte får överklagas. Andra beslut av nämnden får överklagas enligt bestämmelserna i 25 § verksförordningen (1987: 1100). *Förordning (1987: 1261)*.

Denna förordning träder i kraft den 1 januari 1988.

F4 8 och 15 kap. aktiebolagslagen (1975:1385);

Jfr Lag (1976:351) om styrelserepresentation för de anställda i aktiebolag och ekonomiska föreningar, inf. här nedan.

8 kap.

1 § Aktiebolag skall ha en styrelse med minst tre ledamöter. Uppgår aktiekapitalet eller maximikapitalet ej till en miljon kronor, kan dock styrelsen bestå av en eller två ledamöter, om minst en suppleant finnes.

Styrelsen väljes av bolagsstämman, om ej i bolagsordningen föreskrives att en eller flera styrelseledamöter skall utses på annat sätt.

Styrelseledamots uppdrag gäller för tid som anges i bolagsordningen. Uppdragstiden får icke omfatta mer än fyra räkenskapsår och skall bestämmas så att uppdraget upphör vid slutet av ordinarie bolagsstämma på vilken styrelseval förrättas.

Vad i denna lag sägs om styrelseledamot skall i tillämpliga delar gälla om suppleant.

Bestämmelser om arbetstagarrepresentanter finns i lagen (1987:1245) om styrelserepresentation för de privatanställda.

2 § Uppdrag som styrelseledamot upphör i förtid, om ledamoten eller den som utsett honom begär det. Anmälan härom skall göras hos styrelsen och, om ledamot som ej är vald på bolagsstämma vill avgå, hos den som tillsatt honom.

Om en styrelseledamots uppdrag upphör i förtid eller hinder enligt 4 § uppkommer för honom att vara styrelseledamot och det inte finns någon suppleant, som kan inträda i hans ställe, skall övriga styrelseledamöter vidta åtgärder för att en ny styrelseledamot tillsätts för den återstående mandattiden. Sådana åtgärder behöver dock inte vidtas, om den förutvarande ledamoten var en arbetstagarrepresentant som avses i lagen (1987:1245) om styrelserepresentation för de privatanställda. Skall ledamoten väljas på bolagsstämma, kan utan hinder av 1 § första stycket valet anstå till nästa ordinarie stämma på vilken styrelseval förrättas, om styrelsen är beslutför med kvarstående ledamöter och suppleanter.

Om styrelseledamot, som enligt bolagsordningen skall tillsättas i annan ordning än genom val av bolagsstämma, ej utsetts, skall rätten förordna ersättare på ansökan av styrelseledamot, aktieägare, borgenär eller annan vars rätt kan vara beroende av att det finns någon som kan företräda bolaget.

3 § I bolag, vars aktiekapital eller maximikapital uppgår till minst en miljon kronor, skall styrelsen utse en verkställande direktör. I andra bolag kan styrelsen utse verkställande direktör.

Vad i denna lag sägs om verkställande direktör skall i tillämpliga delar gälla om suppleant för honom (vice verkställande direktör).

4 § Styrelseledamot och verkställande direktör skall vara svenska medborgare och bosatta i Sverige, om ej regeringen eller myndighet som regeringen bestämmer för särskilt fall tillåter annat. Med svenskt medborgarskap jämställs medborgarskap i Danmark, Finland, Island eller Norge. Nordiska medborgare som är bosatta i något av nu angivna länder kan vara styrelseledamöter, om minst halva antalet styrelseledamöter är bosatta i Sverige. Den som är omyndig eller i konkurs kan ej vara styrelseledamot eller verkställande direktör. **Lag 1984:943.**

Jfr ABF 53 §.

5 § Styrelseledamot och verkställande direktör skall när de tillträder för införing i aktieboken anmäla sitt innehav av aktier i bolaget och i bolag inom samma koncern, om det ej skett dessförinnan. Förändringar i aktieinnehavet skall anmälas inom en månad.

Första stycket gäller inte om anmälningsskyldighet föreligger enligt lagen (1985:571) om värdepappersmarknaden. **Lag 1985:577.**

Lagen 1985:571 inf. i Bih.

6 § Styrelsen svarar för bolagets organisation och förvaltningen av bolagets angelägenheter. Finnes verkställande direktör, skall han handha den löpande förvaltningen enligt riktlinjer och anvisningar som styrelsen meddelar. Verkställande direktör får därjämte utan styrelsens bemyndigande vidtagna åtgärd som med hänsyn till omfattningen och arten av bolagets verksamhet är av osedvanlig beskaffenhet eller stor betydelse, om styrelsens beslut ej kan avvaktas utan väsentlig olägenhet för bolagets verksamhet. I sådant fall skall styrelsen så snart som möjligt underrättas om åtgärden.

Styrelsen skall tillse att organisationen beträffande bokföringen och medelsförvaltningen även innefattar en tillfredsställande kontroll. Verkställande direktör skall sörja för att bolagets bokföring fullgöres i överensstämmelse med lag och att medelsförvaltningen skötes på ett betryggande sätt.

Aldre rättsfall ang. frågan om åtgärd ingick i löpande förvaltningen **H 1958:186; 1968:375.**

7 § Om aktiebolag har blivit moderbolag, skall styrelsen meddela detta till dotterföretagets ledning. Dotterföretagets ledning skall lämna styrelsen för moderbolaget de upplysningar, som fordras för beräkningen av koncernens ställning och resultatet av koncernens verksamhet.

8 § Inom styrelsen skall en ledamot vara ordförande. Om ej annat föreskrives i bolagsordningen eller beslutats av bolagsstämman, väljer styrelsen ordförande. Vid lika röstetal avgöres valet genom lottnig. Uppgår aktiekapitalet eller maximikapitalet till minst en miljon kronor, får verkställande direktör ej vara ordförande.

Ordföranden skall tillse att sammanträden hålles när det behövs. Om styrelseledamot eller verkställande direktör fordrar att styrelsen sammankallas, skall en sådan begäran efterkommas. Verkställande direktör har, även om han ej är styrelseledamot, rätt att närvara och yttra sig vid styrelsens sammanträden, om ej styrelsen för visst fall bestämmer annat.

Vid styrelsens sammanträden skall föras protokoll, som undertecknas eller justeras av ordföranden och, om styrelsen består av flera ledamöter, den ledamot styrelsen därtill utser. Styrelseledamot och verkställande direktör är berättigade att få avvikande mening antecknad till protokollet. Protokollen skall föras i nummerföljd och förvaras på betryggande sätt.

9 § Styrelsen är beslutför, om mer än hälften av hela antalet styrelseledamöter eller det högre antal som föreskrivs i bolagsordningen är närvarande. Beslut i ärende får dock inte fattas, om inte såvitt möjligt samtliga styrelseledamöter dels fått tillfälle att delta i ärendets behandling, dels fått tillfredsställande underlag för att avgöra ärendet. Om en styrelseledamot inte kan komma och det finns en suppleant som skall träda in i hans ställe, skall denne ges tillfälle till det. Suppleant för arbetstagarledamot, som har utsetts enligt lagen (1987:1245) om styrelserepresentation för de privatanställda, skall dock alltid få underlag och ges tillfälle att delta i ärendets behandling på samma sätt som en styrelseledamot.

Som styrelsens beslut gäller, om bolagsordningen ej föreskriver särskild röstmajoritet, den mening för vilken vid sammanträde mer än hälften av de närvarande röstar eller vid lika röstetal den mening som biträdades av ordföranden. Är styrelsen icke fulltalig, skall de som röstar för beslutet dock utgöra mer än en tredjedel av hela antalet styrelseledamöter, om ej annat föreskrives i bolagsordningen.

Handling som enligt denna lag skall undertecknas av styrelsen skall underskrivas av minst hälften av hela antalet styrelseledamöter.

10 § Ledamot av styrelsen eller verkställande direktör får ej handlägga fråga rörande avtal mellan honom och bolaget. Ej heller får han handlägga fråga om avtal mellan bolaget och tredje man, om han i frågan har ett väsentligt intresse, som kan vara stridande mot bolagets. Med avtal jämställs rättgång eller annan talan.

Äldre lags jävsbestämmelser ansågs inte tillämpliga på styrelseledamot som ensam ägde alla aktierna **H 1981:1117** – Skuldebrev, som styrelseledamot – firmatecknare för bolagets räkning utfärdat till sin hustru, ansågs i visst fall ej bindande för bolaget (äldre lag) **H 1982:1**.

11 § Styrelsen företräder bolaget och tecknar dess firma.

Bemyndigande för styrelseledamot, verkställande direktör eller annan att företräda bolaget och teckna dess firma kan meddelas av styrelsen, om ej förbud däremot intagits i bolagsordningen. I fråga om den, som ej är styrelseledamot eller verkställande direktör, gäller vad i 4 och 10 §§ sägs om verkställande direktör.

Styrelsen kan föreskriva att rätten att företräda bolaget och teckna dess firma får utövas endast av två eller flera personer i förening. Annan inskränkning får ej registreras.

Styrelsen kan när som helst återkalla bemyndigande som avses i andra stycket.

Jfr 16:1.

12 § Verkställande direktör äger alltid företräda bolaget och teckna dess firma beträffande åtgärd, som enligt 6 § ankommer på honom.

13 § Styrelsen eller annan ställföreträdare för bolaget får ej företaga rättshandling eller annan åtgärd som är ägnad att bereda otillbörlig fördel åt aktieägare eller annan till nackdel för bolaget eller annan aktieägare.

Ställföreträdare får ej efterkomma föreskrift av bolagsstämman eller annat bolagsorgan, om föreskriften icke är gällande därför att den står i strid mot denna lag eller bolagsordningen.

14 § Har ställföreträdare, som företagit rättshandling för bolaget, överskridit sin befogenhet, är rättshandlingen ej gällande mot bolaget, om den mot vilken rättshandlingen företogs insåg eller bort inse att befogenheten överskreds. Detsamma gäller om verkställande direktör vid företagande av rättshandling överskrider den honom enligt 6 § tillkommande behörigheten att vidtaga åtgärd på bolagets vägnar.

Äldre rättsfall **H 1968:375** samt **1982:1** anm. vid 10 §.

15 § För registrering skall bolaget anmäla vem som har utsetts till styrelseledamot, verkställande direktör, suppleant och firmatecknare samt deras postadress och personnummer. Om en ledamot eller suppleant har utsetts enligt lagen (1987:1245) om styrelserepresentation för de privatanställda, skall detta anges. För registrering skall bolaget även anmäla av vilka och hur bolagets firma tecknas.

Anmälan göres första gången när bolaget enligt 2 kap. 9 § anmäles för registrering och därefter genast efter det att ändring inträffat i förhållande som anmäls eller skall anmälas för registrering enligt första stycket. Rätt att göra anmälan tillkommer även den som anmälningen gäller.

Ändras bolagets postadress, skall bolaget genast anmäla det för registrering.

Varje år efter den ordinarie bolagstämman skall bolaget till registreringsmyndigheten sända in en aktuell förteckning över bolagets styrelseledamöter, verkställande direktör, suppleanter och firmatecknare med uppgift om deras postadress och personnummer. Förteckningen skall sändas in samtidigt med att en avskrift av årsredovisningen och revisionsberättelsen sänds in enligt 11 kap. 3 § andra stycket.

Lag (1983:454) om viss uppgiftsskyldighet för aktiebolag

Aktiebolag skall före utgången av juni 1984 till registreringsmyndigheten för registrering anmäla postadress och personnummer för styrelseledamot, verkställande direktör och suppleant samt firmatecknare, om anmälan för registrering av dessa uppgifter inte har skett tidigare.

Registreringsmyndigheten kan vid vite förelägga verkställande direktören eller styrelseledamot att fullgöra skyldigheten enligt första stycket.

Följs inte förelagandet kan registreringsmyndigheten döma ut vitet.

Registreringar enligt denna lag behöver inte kungöras.

15 KAP. Skadestånd m.m.

1 § Stiftare, styrelseledamot och verkställande direktör, som vid fullgörande av sitt uppdrag uppsåtligen eller av oaktsamhet skadar bolaget, skall ersätta skadan. Detsamma gäller när skadan vållas aktieägare eller annan genom överträdelse av denna lag eller bolagsordningen.

Talan av borgenär mot styrelseledamot och revisor enl. 209 § i 1944 års ABL H 1979:157 – När förvaltaren i bolags konkurs överlåtit boets fordran på skadestånd kunde förvärvare av fordringen föra skadeståndstalan för egen räkning H 1985:376.

2 § Revisor är ersättningsskyldig enligt i 1 § angivna grunder. Han ansvarar även för skada som uppsåtligen eller av oaktsamhet vållas av hans medhjälpare.

Ar revisionsbolag revisor, åligger ersättningsskyldigheten detta bolag och den för revisionen huvudansvarige.

Se anm. vid 1 §.

3 § Aktieägare är skyldig att ersätta skada som han genom att medverka till överträdelse av denna lag eller bolagsordningen uppsåtligen eller av grov oaktsamhet tillfogar bolaget, aktieägare eller annan. Om det med hänsyn till faran för fortsatt missbruk och förhållandena i övrigt är påkallat, är han även skyldig att inlösa skadelidande aktieägars aktier. Lösenbeloppet bestäms till belopp som är skäligt med hänsyn till bolagets ställning och övriga omständigheter.

4 § Om någon är ersättningsskyldig enligt 1–3 §§, kan skadeståndet jämkas efter vad som är skäligt med hänsyn till handlingens beskaffenhet, skadans storlek och omständigheterna i övrigt.

Skall flera ersätta samma skada, svarar de solidariskt för skadeståndet i den mån ej skadeståndsskyldigheten jämkats för någon av dem enligt första stycket. Vad någon utgivit i skadestånd får sökas åter av de andra efter vad som är skäligt med hänsyn till omständigheterna.

5 § Talan om skadestånd till bolaget enligt 1–3 §§ kan väckas, om vid bolagsstämma majoriteten eller en minoritet bestående av ägare till minst en tiondel av samtliga aktier biträtt förslag om anställande av skadeståndstalan eller, såvitt gäller styrelseledamot eller verkställande direktör, röstat mot förslag om ansvarsfrihet. Uppgörelse beträffande skadeståndsskyldigheten kan träffas endast av bolagsstämman och blott under förutsättning att ej ägare till en tiondel av samtliga aktier röstar mot förslag härom. Föres skadeståndstalan av aktieägare för bolagets räkning, kan uppgörelse ej träffas utan hans samtycke.

Talan om skadestånd till bolaget får föras av ägare till minst en tiondel av samtliga aktier. Om aktieägare sedan talan väckts avstår från talan, kan likväl de övriga fullfölja denna. Den som anställt talan svarar för rättegångskostnaderna men har rätt till ersättning av bolaget för kostnad som täckes av vad som kommit bolaget till godo genom rättegången.

Talan för bolagets räkning mot styrelseledamot och verkställande direktör om skadestånd på grund av beslut eller åtgärd under ett räkenskapsår skall väckas sist ett år från det årsredovisning och revisionsberättelse för räkenskapsåret lades fram på bolagsstämma.

Har beslut fattats att bevilja ansvarsfrihet eller att icke föra skadeståndstalan utan att aktieägare som avses i första stycket röstat däremot eller har tiden för talan försuttits enligt tredje stycket, kan likväl talan enligt första eller andra stycket väckas, om i årsredovisningen eller i revisionsberättelsen eller eljest till bolagsstämman ej lämnats i väsentliga hänseenden riktiga och fullständiga uppgifter angående beslut eller åtgärd varpå talan grundas.

Utän hinder av vad som sagts ovan i denna paragraf kan skadeståndstalan som grundas på brott föras av styrelsen.

6 § Talan för bolagets räkning enligt 1–3 §§, som icke grundas på brott, kan ej väckas mot

1. stiftare sedan tre år förflutit från det beslut om bolagets bildande fattades på konstituerande stämma,

2. styrelseledamot eller verkställande direktör sedan tre år förflutit från utgången av det räkenskapsår då beslut eller åtgärd, varpå talan grundas, fattades eller vidtogs,

3. revisor sedan tre år förflutit från det revisionsberättelse framlades på bolagsstämma eller ytt-
rande som avses i denna lag avgavs,

4. aktieägare sedan två år förflutit från beslut eller åtgärd, varpå talan grundas.

Försättes bolaget i konkurs på ansökan som gjorts innan den i första stycket angivna tiden gått ut, kan konkursboet föra talan enligt 1–3 §§ utan hinder av att frihet från skadeståndsansvar in-
trätt enligt 5 §. Efter utgången av nämnda tid kan sådan talan dock ej väckas senare än sex måna-
der från edgångssammanträdet. Lag 1987:686, som trätt i kraft 1 jan. 1988 och tillika innehåller:

Äldre bestämmelser i 15 kap. 6 § gäller fortfarande i fråga om en konkurs, i vilken konkursbeslutet har medde-
lats före ikraftträdandet.

Ang. preskription av talerätt enl. äldre lag H 1981:577.

F5 Lag om ändring i aktiebolagslagen (1975:1385);

utfärdad den 17 december 1987.

Enligt riksdagens beslut¹ föreskrivs att 2 kap. 4 §, 8 kap. 1, 2, 9 och 15 §§, 12 kap. 7 § samt 13 kap 2 § aktiebolagslagen (1975: 1385)² skall ha följande lydelse.

2 kap.

4 § Bolagsordningen skall ange

1. bolagets firma,
2. den ort i Sverige där bolagets styrelse skall ha sitt säte,
3. föremålet för bolagets verksamhet, angivet till sin art,
4. aktiekapitalet eller, om detta skall kunna utan ändring av bolagsordningen bestämmas till lägre eller högre belopp, minimikapitalet och maximikapitalet, varvid minimikapitalet ej får vara mindre än en fjärdedel av maximikapitalet,
5. aktiernas nominella belopp,
6. antalet eller lägsta och högsta antalet styrelseledamöter och revisorer samt styrelsesuppleanter, om sådana skall finnas, samt tiden för styrelseledamots och revisors uppdrag,
7. sättet för sammankallande av bolagsstämma,
8. vilka ärenden som skall förekomma på ordinarie stämma,
9. vilken tid bolagets räkenskapsår skall omfatta.

Bestämmelserna i första stycket 6 gäller inte arbetstagarrepresentanter som har utsetts enligt lagen (1987: 1245) om styrelserepresentation för de privatanställda.

8 kap.

1 § Aktiebolag skall ha en styrelse med minst tre ledamöter. Uppgår aktiekapitalet eller maximikapitalet ej till en miljon kronor, kan dock styrelsen bestå av en eller två ledamöter, om minst en suppleant finnes.

Styrelsen väljes av bolagsstämman, om ej i bolagsordningen föreskrives att en eller flera styrelseledamöter skall utses på annat sätt.

Styrelseledamots uppdrag gäller för tid som anges i bolagsordningen. Uppdragstiden får icke omfatta mer än fyra räkenskapsår och skall be-

¹ Prop. 1987/88: 10, AU 10, rskr. 103.

² Lagen omtryckt 1982: 739.

stämmas så att uppdraget upphör vid slutet av ordinarie bolagsstämma på vilken styrelseval förrättas.

Vad i denna lag sägs om styrelseledamot skall i tillämpliga delar gälla om suppleant.

Bestämmelser om arbetstagarrepresentanter finns i lagen (1987: 1245) om styrelserepresentation för de privatanställda.

2 § Uppdrag som styrelseledamot upphör i förtid, om ledamoten eller den som utsett honom begär det. Anmälan härom skall göras hos styrelsen och, om ledamot som ej är vald på bolagsstämma vill avgå, hos den som tillsatt honom.

Om en styrelseledamots uppdrag upphör i förtid eller hinder enligt 4 § uppkommer för honom att vara styrelseledamot och det inte finns någon suppleant, som kan inträda i hans ställe, skall övriga styrelseledamöter vidta åtgärder för att en ny styrelseledamot tillsätts för den återstående mandattiden. Sådana åtgärder behöver dock inte vidtas, om den förutvarande ledamoten var en arbetstagarrepresentant som avses i lagen (1987: 1245) om styrelserepresentation för de privatanställda. Skall ledamoten väljas på bolagsstämma, kan utan hinder av 1 § första stycket valet anstå till nästa ordinarie stämma på vilken styrelseval förrättas, om styrelsen är beslutför med kvarstående ledamöter och suppleanter.

Om styrelseledamot, som enligt bolagsordningen skall tillsättas i annan ordning än genom val av bolagsstämma, ej utsetts, skall rätten förordna ersättare på ansökan av styrelseledamot, aktieägare, borgenär eller annan vars rätt kan vara beroende av att det finns någon som kan företräda bolaget.

9 § Styrelsen är beslutför, om mer än hälften av hela antalet styrelseledamöter eller det högre antal som föreskrivs i bolagsordningen är närvarande. Beslut i ärende får dock inte fattas, om inte såvitt möjligt samtliga styrelseledamöter dels fått tillfälle att delta i ärendets behandling, dels fått tillfredsställande underlag för att avgöra ärendet. Om en styrelseledamot inte kan komma och det finns en suppleant som skall träda in i hans ställe, skall denne ges tillfälle till det. Suppleant för arbetstagarledamot, som har utsetts enligt lagen (1987: 1245) om styrelserepresentation för de privatanställda, skall dock alltid få underlag och ges tillfälle att delta i ärendets behandling på samma sätt som en styrelseledamot.

Som styrelsens beslut gäller, om bolagsordningen ej föreskriver särskild röstmajoritet, den mening för vilken vid sammanträde mer än hälften av de närvarande röstar eller vid lika röstetal den mening som biträdes av ordföranden. Är styrelsen icke fulltalig, skall de som röstar för beslutet dock utgöra mer än en tredjedel av hela antalet styrelseledamöter, om ej annat föreskrives i bolagsordningen.

Handling som enligt denna lag skall undertecknas av styrelsen skall underskrivas av minst hälften av hela antalet styrelseledamöter.

15 § För registrering skall bolaget anmäla vem som har utsetts till styrelseledamot, verkställande direktör, suppleant och firmatecknare samt deras postadress och personnummer. Om en ledamot eller suppleant har utsetts enligt lagen (1987:1245) om styrelserepresentation för de privatanställda, skall detta anges. För registrering skall bolaget även anmäla av vilka och hur bolagets firma tecknas.

Anmälan göres första gången när bolaget enligt 2 kap. 9 § anmäles för registrering och därefter genast efter det att ändring inträffat i förhållande som anmälts eller skall anmälas för registrering enligt första stycket. Rätt att göra anmälan tillkommer även den som anmälningen gäller.

Ändras bolagets postadress, skall bolaget genast anmäla det för registrering.

Varje år efter den ordinarie bolagstämman skall bolaget till registreringsmyndigheten sända in en aktuell förteckning över bolagets styrelseledamöter, verkställande direktör, suppleanter och firmatecknare med uppgift om deras postadress och personnummer. Förteckningen skall sändas in samtidigt med att en avskrift av årsredovisningen och revisionsberättelsen sänds in enligt 11 kap. 3 § andra stycket.

12 kap.

7 §³ Aktiebolag får ej lämna penninglån till den som äger aktier i eller är styrelseledamot eller verkställande direktör i bolaget eller annat bolag i samma koncern. Detsamma gäller i fråga om penninglån till

1. den som är gift med eller är syskon eller släkting i rätt upp- eller nedstigande led till aktieägare, styrelseledamot eller verkställande direktör,

2. den som är besvägrad med sådan person i rätt upp- eller nedstigande led eller så att den ene är gift med den andres syskon, eller

3. juridisk person över vars verksamhet person som nämnts ovan har ett bestämmande inflytande.

Bestämmelserna i första stycket gäller ej om

1. gäldenären är kommun eller landstingskommun,

2. gäldenären är företag i koncern i vilken det långivande bolaget ingår,

3. gäldenären driver rörelse och lånet betingas av affärsmässiga skäl samt är avsett uteslutande för gäldenärens rörelse, eller

4. gäldenären eller honom närstående fysisk eller juridisk person som avses i första stycket 1–3 är aktieägare samt det sammanlagda aktieinne-

³ Senaste lydelse 1984:194.

havet ej uppgår till en procent av aktiekapitalet i bolaget och ej heller, om bolaget ingår i koncern, till en procent av de sammanlagda aktiekapitalen i koncernbolagen. Första stycket tillämpas dock, om gäldenären eller juridisk person över vars verksamhet han har ett bestämmande inflytande eller båda tillsammans äger mer än 500 aktier i bolaget eller, om bolaget ingår i koncern, i koncernbolagen.

Aktiebolag får icke lämna penninglån i syfte att gäldenären eller honom närstående fysisk eller juridisk person som avses i första stycket 1–3 skall förvärva aktier i bolaget eller annat bolag i samma koncern.

Är gäldenären anställd i bolaget eller i ett annat bolag i samma koncern gäller inte förbudet mot penninglån i tredje stycket, om

1. lånebeloppet jämte tidigare lån enligt detta stycke från bolaget eller annat bolag i samma koncern inte överstiger ett belopp som motsvarar två gånger gällande basbelopp enligt lagen (1962: 381) om allmän försäkring,

2. låneerbjudandet riktar sig till minst hälften av de anställda i bolaget och lånet skall återbetalas inom fem år genom regelbundna amorteringar samt

3. hinder mot lån inte föreligger vid en tillämpning av första och andra styckena, även om de aktier som skall förvärvas räknas med. Därvid skall dock det i första stycket angivna förbudet mot att lämna lån till styrelseledamot inte gälla i fråga om den som är styrelseledamot enligt bestämmelserna i lagen (1987: 1245) om styrelserepresentation för de privatanställda.

Bestämmelserna i denna paragraf om förbud mot penninglån äger motsvarande tillämpning i fråga om ställande av säkerhet.

Vid tillämpningen av denna paragraf likställs äktenskapsliknande samlevnad med äktenskap, om de sammanlevande tidigare har varit gifta med varandra eller har eller har haft barn gemensamt.

Som aktieinnehav eller aktieförvärv enligt bestämmelserna i denna paragraf räknas inte innehav eller förvärv av andelar i en aktiefond eller i en aktiesparfond eller kapitalsparfond som inte är företagsanknuten.

13 kap.

2 §⁴ Det åligger styrelsen att ofördröjligen upprätta en särskild balansräkning så snart det finns skäl att anta att bolagets eget kapital understiger hälften av det registrerade aktiekapitalet. Visar balansräkningen att så är fallet, skall styrelsen snarast möjligt till bolagsstämma hänskjuta fråga om bolaget skall träda i likvidation. Godkänns ej på bolagsstämma inom åtta månader efter hänskjutandet balansräkning avseende ställningen vid tiden för stämman som utvisar att det egna kapitalet uppgår till det registrerade

⁴ Senaste lydelse 1983: 453.

aktiekapitalet, skall styrelsen, om ej bolagsstämman beslutar att bolaget skall träda i likvidation, hos rätten ansöka att bolaget försätts i likvidation. Sådan ansökan kan även göras av styrelseledamot, verkställande direktör, revisor eller aktieägare.

Görs ansökan enligt första stycket, förordnar rätten att bolaget skall träda i likvidation, om det ej under ärendets handläggning i tingsrätten styrks att balansräkning utvisande att bolagets eget kapital uppgår till det registrerade aktiekapitalet blivit granskad av revisorerna och godkänd av bolagsstämman.

Vid beräkningen av det egna kapitalets storlek skall inom linjen tilläggas en post utvisande den ökning av tillgångarnas sammanlagda värde som skulle följa, om de redovisades till försäljningsvärdet med avdrag för försäljningskostnaderna. Beträffande sådana anläggningstillgångar som undergår fortlöpande värdeminskning gäller dock att de tas upp till anskaffningsvärdet minskat med erforderliga avskrivningar och nedskrivningar, om därigenom erhålls ett högre värde. Vidare skall vid beräkningen hänsyn inte tas till skuld på grund av statligt stöd för vilket återbetalningskyldigheten är beroende av bolagets ekonomiska ställning, om stödet – för det fall att bolaget försätts i konkurs eller träder i likvidation – skall återbetalas först sedan övriga skulder till fullo betalats.

Om styrelseledamöterna underlåter att fullgöra vad som åligger dem enligt första stycket, svarar de och andra som med vetskap om denna underlåtenhet handlar på bolagets vägnar solidariskt för de förpliktelser som uppkommer för bolaget. En styrelseledamot undgår dock ansvar, om han visar att underlåtenheten inte beror på försummelse av honom. Solidariskt ansvar för de förpliktelser som uppkommer för bolaget inträder även för aktieägare som, när likvidationsplikt föreligger enligt första stycket tredje meningen, med vetskap om likvidationsplikten deltar i beslut att fortsätta bolagets verksamhet. Ansvarighet enligt detta stycke gäller dock inte för förpliktelser som uppkommer sedan likvidationsfrågan har hänskjutits till rättens prövning eller sedan en balansräkning, som utvisar att bolagets eget kapital uppgår till det registrerade aktiekapitalet, blivit granskad av revisorerna och godkänd av bolagsstämman.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1988.

F6 Lag**om ändring i lagen (1987:667) om ekonomiska föreningar;**

utfärdad den 17 december 1987.

Enligt riksdagens beslut¹ föreskrivs att 2 kap. 2 §, 6 kap. 1, 2, 4, 9 och 15 §§ samt 11 kap. 3 § lagen (1987: 667) om ekonomiska föreningar skall ha följande lydelse.

2 kap.**2 § Föreningens stadgar skall ange**

1. föreningens firma,
2. den ort i Sverige där föreningens styrelse skall ha sitt säte,
3. ändamålet med föreningens verksamhet och verksamhetens art,
4. den insats med vilken varje medlem skall delta i föreningen, hur insatserna skall fullgöras samt i vad mån en medlem får delta i föreningen med insats utöver vad han är skyldig att delta med,
5. för det fall att regelbundna eller på särskilt beslut om uttaxering beroende avgifter till föreningen skall förekomma, avgifternas belopp eller de högsta belopp till vilka de får bestämmas,
6. antalet eller lägsta och högsta antalet styrelseledamöter och revisorer samt eventuella suppleanter, tiden för deras uppdrag samt, om någon av dem skall utses på annat sätt än som anges i denna lag, hur det i så fall skall ske,
7. för det fall att fullmäktige enligt 7 kap. 12 § skall finnas, deras befogenhet, hur de skall utses och tiden för deras uppdrag,
8. inom vilken tid och hur föreningsstämma skall sammankallas samt hur andra meddelanden skall bringas till medlemmarnas eller fullmäktiges kännedom,
9. vilka ärenden som skall förekomma på ordinarie stämma,
10. vilken tid föreningens räkenskapsår skall omfatta,
11. grunderna för fördelning av föreningens vinst samt hur man skall förfara med föreningens behållna tillgångar när föreningen upplöses, samt
12. för det fall att förlagsinsatser som avses i 5 kap. skall förekomma, vad som skall gälla därom.

Bestämmelserna i första stycket 6 gäller inte arbetstagarrepresentanter som har utsetts enligt lagen (1987: 1245) om styrelserepresentation för de privatanställda.

¹ Prop. 1987/88: 10, AU 10, rskr. 103.

6 kap.

1 § En ekonomisk förening skall ha en styrelse med minst tre ledamöter.

Styrelsen väljs av föreningsstämman, om det inte föreskrivs i stadgarna att en eller flera styrelseledamöter skall utses på annat sätt.

En styrelseledamots uppdrag gäller för den tid som anges i stadgarna. Uppdragstiden får inte omfatta mer än fyra räkenskapsår och skall bestämmas så att uppdraget upphör vid slutet av den ordinarie föreningsstämma på vilken styrelseval förrättas.

Vad som sägs i denna lag om styrelseledamöter skall i tillämpliga delar gälla även suppleanter.

Bestämmelser om arbetstagarrepresentanter finns i lagen (1987: 1245) om styrelserepresentation för de privatanställda.

2 § Ett uppdrag som styrelseledamot upphör i förtid, om ledamoten eller den som har utsett honom begär det. Anmälan om avgång skall göras hos styrelsen och, om en ledamot som inte är vald på föreningsstämma vill avgå, även hos den som har tillsatt honom.

Om en styrelseledamots uppdrag upphör i förtid eller hinder enligt 4 § uppkommer för honom att vara styrelseledamot och det inte finns någon suppleant som kan inträda i hans ställe, skall övriga styrelseledamöter vidta åtgärder för att en ny styrelseledamot tillsätts för den återstående mandattiden. Sådana åtgärder behöver dock inte vidtas, om den förutvarande ledamoten var arbetstagarrepresentant som avses i lagen (1987: 1245) om styrelserepresentation för de privatanställda. Skall ledamoten väljas på föreningsstämma, kan utan hinder av 1 § första stycket valet anstå till nästa ordinarie stämma på vilken styrelseval förrättas, om styrelsen är beslutför med kvarstående ledamöter och suppleanter.

Om en styrelseledamot som enligt stadgarna skall tillsättas i annan ordning än genom val av föreningsstämman inte har utsetts, skall rätten förordna en ersättare på ansökan av en styrelseledamot, medlem, borgenär eller någon annan vars rätt kan vara beroende av att det finns någon som kan företräda föreningen.

4 § Styrelseledamöterna och verkställande direktören skall vara svenska medborgare och bosatta i Sverige, om inte regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer i särskilda fall tillåter annat. Med svenskt medborgarskap jämställs medborgarskap i Danmark, Finland, Island eller Norge. Nordiska medborgare som är bosatta i något av dessa länder kan vara styrelseledamöter, om minst halva antalet styrelseledamöter är bosatta i Sverige. Den som är omyndig eller i konkurs kan inte vara styrelseledamot eller verkställande direktör.

Styrelseledamöterna skall vara medlemmar i föreningen, om inte stad-

garna i särskilt angivna fall tillåter annat. Den som enligt lag är ställföreträdare för en medlem eller, om en juridisk person är medlem, den som är ledamot av styrelsen för den juridiska personen eller delägare i denna får dock vara styrelseledamot utan att vara medlem i föreningen, även om stadgarna saknar föreskrift om det.

Bestämmelserna i andra stycket gäller inte arbetstagarrepresentanter som har utsetts enligt lagen (1987: 1245) om styrelserepresentation för de privatanställda.

9 § Styrelsen är beslutförför, om mer än hälften av hela antalet styrelseledamöter eller det högre antal som föreskrivs i stadgarna är närvarande. Beslut i ett ärende får dock inte fattas, om inte såvitt möjligt samtliga styrelseledamöter har fått tillfälle att delta i ärendets behandling och erhållit tillfredsställande underlag för att avgöra ärendet. Om en styrelseledamot inte kan komma och det finns en suppleant som skall träda in i hans ställe, skall suppleanten ges tillfälle till det. Suppleant för arbetstagarledamot, som har utsetts enligt lagen (1987: 1245) om styrelserepresentation för de privatanställda, skall dock alltid få underlag och ges tillfälle att delta i ärendets behandling på samma sätt som en styrelseledamot.

Om inte stadgarna föreskriver en särskild röstmajoritet, gäller som styrelsens beslut den mening för vilken mer än hälften av de närvarande röstar eller, vid lika röstetal, den mening som ordföranden biträder. Är styrelsen inte fulltalig, skall de som röstar för beslutet dock utgöra mer än en tredjedel av hela antalet styrelseledamöter, om inte annat föreskrivs i stadgarna.

Handlingar som enligt denna lag skall undertecknas av styrelsen skall skrivas under av minst hälften av hela antalet styrelseledamöter.

15 § För registrering skall föreningen anmäla vem som har utsetts till styrelseledamot, verkställande direktör, suppleant och firmatecknare samt deras postadress och personnummer. Om en ledamot eller suppleant har utsetts enligt lagen (1987: 1245) om styrelserepresentation för de privatanställda, skall detta anges. För registrering skall föreningen även anmäla av vilka och hur föreningens firma tecknas.

Anmälan görs första gången när föreningen enligt 2 kap. 3 § anmäls för registrering och därefter genast efter det att ändring har inträffat i ett förhållande som har anmälts eller skall anmälas för registrering enligt första stycket. Rätt att göra anmälan tillkommer även den som anmälningen gäller.

Om föreningens postadress ändras, skall föreningen genast anmäla det för registrering.

11 kap.

3 § Om antalet föreningsmedlemmar går ned under det lägsta antal som föreskrivs i 2 kap. 1 §, skall styrelsen snarast möjligt till föreningsstämman hänskjuta frågan huruvida föreningen skall träda i likvidation. Inträder inte ett tillräckligt antal medlemmar i föreningen inom tre månader efter det att antalet har gått ned under det föreskrivna lägsta antalet, skall styrelsen, om inte stämman beslutar att föreningen skall träda i likvidation, hos rätten ansöka att föreningen försätts i likvidation. En sådan ansökan kan även göras av en styrelseledamot, verkställande direktören, en revisor, en föreningsmedlem eller en innehavare av förlagsandel.

Görs ansökan enligt första stycket, förordnar rätten att föreningen skall träda i likvidation, om det inte under ärendets handläggning i första instans styrks att det föreskrivna lägsta medlemsantalet har uppnåtts.

Om styrelseledamöterna underlåter att fullgöra vad som åligger dem enligt första stycket, svarar de och andra som med vetskap om denna underlåtenhet handlar på föreningens vägnar solidariskt för de förpliktelser som uppkommer för föreningen. En styrelseledamot undgår dock ansvar, om han visar att underlåtenheten inte beror på försummelse av honom. Solidariskt ansvar för de förpliktelser som uppkommer för föreningen inträder även för sådana medlemmar som, när likvidationsplikt föreligger enligt första stycket, med vetskap om likvidationsplikten deltar i beslut att fortsätta föreningens verksamhet. Ansvarighet enligt denna paragraf gäller dock inte för förpliktelser som uppkommer sedan likvidationsfrågan har hänskjutits till rättens prövning eller sedan ett tillräckligt antal medlemmar har inträtt efter den tid som anges i första stycket.

F7 Lag om ändring i bankaktiebolagslagen (1987:618);

utfärdad den 17 december 1987.

Enligt riksdagens beslut¹ föreskrivs att 7 kap. 1–3, 13 och 18 §§ samt 10 kap. 3 § bankaktiebolagslagen (1987: 618) skall ha följande lydelse.

7 kap.

1 § Ett bankaktiebolag skall ha en styrelse med minst fem ledamöter. Styrelsen skall förvalta bolagets angelägenheter i enlighet med vad som föreskrivs i denna lag och bankrörelselagen (1987: 617).

Styrelsen väljs av bolagsstämman. Regeringen får dock utse högst fem ledamöter i styrelsen (offentliga styrelseledamöter) med uppgift att särskilt verka för att samhällets intressen beaktas i bolagets verksamhet. Även annan styrelseledamot får, om så föreskrivs i bolagsordningen, tillsättas i annan ordning än genom val av bolagsstämman.

En styrelseledamots uppdrag gäller för den tid som anges i bolagsordningen. Uppdragstiden får inte omfatta mer än fyra räkenskapsår och skall bestämmas så att uppdraget upphör vid slutet av den ordinarie bolagsstämma på vilken styrelseval förrättas.

Vad som sägs i denna lag och bankrörelselagen om styrelseledamöter skall i tillämpliga delar gälla även suppleanter.

Bestämmelser om arbetstagarrepresentanter finns i lagen (1987: 1245) om styrelserepresentation för de privatanställda.

2 § Ett uppdrag som styrelseledamot upphör i förtid, om ledamoten eller den som har utsett honom begär det. Anmälan om avgång skall göras hos styrelsen och, om en ledamot som inte är vald på bolagsstämma vill avgå, hos den som har tillsatt honom.

Om en styrelseledamots uppdrag upphör i förtid eller hinder enligt 3 § uppkommer för honom att vara styrelseledamot och det inte finns någon suppleant, som kan inträda i hans ställe, skall övriga styrelseledamöter vidta åtgärder för att en ny styrelseledamot tillsätts för den återstående mandattiden. Sådana åtgärder behöver dock inte vidtas, om den förutvarande ledamoten var offentlig styrelseledamot eller arbetstagarrepresentant som avses i lagen (1987: 1245) om styrelserepresentation för de privatanställda. Skall ledamoten väljas på bolagsstämma, kan valet anstå till den nästa ordinarie stämma på vilken styrelseval förrättas, om styrelsen är

¹ Prop. 1987/88: 10, AU 10, rskr. 103.

beslutför med kvarstående ledamöter och suppleanter och deras antal inte understiger fem.

Om en styrelseledamot som enligt bolagsordningen skall tillsättas i annan ordning än genom val av bolagsstämma inte har utsetts, skall bankinspektionen förordna en ersättare på ansökan av en styrelseledamot, aktieägare, borgenär eller någon annan vars rätt kan vara beroende av att det finns någon som kan företräda bolaget.

3 § Styrelseledamöterna skall vara svenska medborgare och, om inte regeringen eller efter regeringens bemyndigande bankinspektionen i särskilda fall tillåter något annat, bosatta i Sverige. Den som är omyndig eller i konkurs kan inte vara styrelseledamot. Att detsamma gäller den som är underkastad näringsförbud följer av 6 § lagen (1986: 436) om näringsförbud.

Utan hinder av första stycket får i ett bankaktiebolag som är bildat av utländskt bankföretag högst en tredjedel av hela antalet styrelseledamöter vara svenska medborgare bosatta utomlands eller utländska medborgare. Styrelseordföranden skall dock vara svensk medborgare och bosatt här i landet. Regeringen eller, efter regeringens bemyndigande, bankinspektionen får medge undantag från vad som föreskrivs i detta stycke.

Av styrelseledamöterna får högst en för varje påbörjat femtal vara anställd i banken. Vid denna beräkning skall hänsyn inte tas till de offentliga styrelseledamöterna eller arbetstagarrepresentanter som har utsetts enligt lagen (1987: 1245) om styrelserepresentation för de privatanställda.

13 § Styrelsen är beslutför, om mer än hälften av hela antalet styrelseledamöter eller det högre antal som föreskrivs i bolagsordningen är närvarande. Beslut i ett ärende får dock inte fattas, om inte såvitt möjligt samtliga styrelseledamöter fått tillfälle att delta i ärendets behandling och erhållit tillfredsställande underlag för att avgöra ärendet. Om en styrelseledamot inte kan komma och det finns en suppleant, som skall träda in i hans ställe, skall suppleanten ges tillfälle till det. Suppleant för arbetstagarledamot, som har utsetts enligt lagen (1987: 1245) om styrelserepresentation för de privatanställda, skall dock alltid få underlag och ges tillfälle att delta i ärendets behandling på samma sätt som en styrelseledamot.

Om inte bolagsordningen föreskriver särskild röstmajoritet, gäller som styrelsens beslut den mening för vilken mer än hälften av de närvarande röstar eller, vid lika röstetal, den mening som ordföranden biträder. Är styrelsen inte fulltalig, skall de som röstar för beslutet dock utgöra mer än en tredjedel av hela antalet styrelseledamöter, om inte annat föreskrivs i bolagsordningen.

Handlingar som enligt denna lag eller bankrörelselagen (1987: 617) skall undertecknas av styrelsen skall skrivas under av minst hälften av hela antalet styrelseledamöter.

18 § För registrering skall bankaktiebolaget anmäla vem som har utsetts till styrelseledamot, suppleant och firmatecknare samt deras postadress, personnummer och medborgarskap. Om en ledamot eller suppleant har utsetts enligt lagen (1987: 1245) om styrelserepresentation för de privatanställda, skall detta anges. För registrering skall bolaget även anmäla av vilka och hur bolagets firma tecknas.

Anmälan görs första gången när bankaktiebolaget enligt 2 kap. 12 § anmäls för registrering och därefter genast efter det att ändring har inträffat i ett förhållande som har anmälts eller skall anmälas för registrering enligt första stycket. Rätt att göra anmälan tillkommer även den som anmälningen gäller.

Om bolagets postadress ändras, skall bolaget genast anmäla det för registrering.

10 kap.

3 § Om styrelseledamöterna underlåter att fullgöra vad som åligger dem enligt 2 § första stycket, svarar de och andra som med vetskap om denna underlåtenhet handlar på bankaktiebolagets vägnar solidariskt för de förpliktelser som uppkommer för bolaget. En styrelseledamot undgår dock ansvar, om han visar att underlåtenheten inte beror på försummelse av honom. Solidariskt ansvar för de förpliktelser som uppkommer för bolaget inträder även för de aktieägare som, när likvidationsplikt föreligger enligt 2 § första stycket, med vetskap om likvidationsplikten deltar i beslut att fortsätta bolagets verksamhet. Ansvarighet enligt denna paragraf gäller dock inte för förpliktelser som uppkommer sedan likvidationsfrågan har hänskjutits till rättens prövning eller sedan en balansräkning, som utvisar att bolagets eget kapital uppgår till det registrerade aktiekapitalet, har blivit granskad av revisorerna och godkänd av bolagsstämman.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1988.

F8 Lag om ändring i sparbankslagen (1987:619);

utfärdad den 17 december 1987.

Enligt riksdagens beslut¹ föreskrivs att 3 kap. 1–3, 12 och 17 §§ sparbankslagen (1987: 619) skall ha följande lydelse.

3 kap.

1 § En sparbank skall ha en styrelse med minst fem ledamöter. Styrelsen skall förvalta sparbankens angelägenheter i enlighet med vad som föreskrivs i denna lag och bankrörelselagen (1987: 617).

Styrelsen väljs av sparbanksstämman. Särskilda bestämmelser om att styrelseledamot kan utses av annan än stämman finns i 4 §.

En styrelseledamots uppdrag gäller för den tid som anges i reglementet. Uppdragstiden får inte omfatta mer än fyra räkenskapsår och skall bestämmas så att uppdraget upphör vid slutet av den ordinarie sparbanksstämma på vilken styrelseval förrättas.

Vad som sägs i denna lag och bankrörelselagen om styrelseledamöter skall i tillämpliga delar gälla även suppleanter.

Bestämmelser om arbetstagarrepresentanter finns i lagen (1987: 1245) om styrelserepresentation för de privatanställda.

2 § Ett uppdrag som styrelseledamot upphör i förtid, om ledamoten eller den som har utsett honom begär det. Anmälan om avgång skall göras hos styrelsen och, om en ledamot som inte är vald på sparbanksstämman vill avgå, hos den som har tillsatt honom.

Om en styrelseledamots uppdrag upphör i förtid eller hinder enligt 3 § uppkommer för honom att vara styrelseledamot och det inte finns någon suppleant, som kan inträda i hans ställe, skall övriga styrelseledamöter vidta åtgärder för att en ny styrelseledamot tillsätts för den återstående mandattiden. Sådana åtgärder behöver dock inte vidtas, om den förutvarande ledamoten var arbetstagarrepresentant som avses i lagen (1987: 1245) om styrelserepresentation för de privatanställda. Skall ledamoten väljas på sparbanksstämma, kan valet anstå till den nästa ordinarie stämma på vilken styrelseval förrättas, om styrelsen är beslutför med kvarstående ledamöter och suppleanter och deras antal inte understiger fem.

3 § Styrelseledamöterna skall vara svenska medborgare och, om inte regeringen eller efter regeringens bemyndigande bankinspektionen i särskilda fall tillåter något annat, bosatta inom sparbankens verksamhetsområde. Den som är omyndig eller i konkurs kan inte vara styrelseledamot.

¹ Prop. 1987/88: 10, AU 10, rskr. 103.

Att detsamma gäller den som är underkastad näringsförbud följer av 6 § lagen (1986: 436) om näringsförbud.

Av styrelseledamöterna får högst en för varje påbörjat femtal vara anställd i sparbanken. Vid denna beräkning skall hänsyn inte tas till arbetstagarrepresentanter som har utsetts enligt lagen (1987: 1245) om styrelserepresentation för de privatanställda.

12 § Styrelsen är beslutför, om mer än hälften av hela antalet styrelseledamöter eller det högre antal som föreskrivs i reglementet är närvarande. Beslut i ett ärende får dock inte fattas, om inte såvitt möjligt samtliga styrelseledamöter fått tillfälle att delta i ärendets behandling och erhållit tillfredsställande underlag för att avgöra ärendet. Om en styrelseledamot inte kan komma och det finns en suppleant, som skall träda in i hans ställe, skall suppleanten ges tillfälle till det. Suppleant för arbetstagarledamot, som har utsetts enligt lagen (1987: 1245) om styrelserepresentation för de privatanställda, skall dock alltid få underlag och ges tillfälle att delta i ärendets behandling på samma sätt som en styrelseledamot.

Om inte reglementet föreskriver särskild röstmajoritet, gäller som styrelsens beslut den mening för vilken mer än hälften av de närvarande röstar eller, vid lika röstetal, den mening som ordföranden biträder. Är styrelsen inte fulltalig, skall de som röstar för beslutet dock utgöra mer än en tredjedel av hela antalet styrelseledamöter, om inte annat föreskrivs i reglementet.

Handlingar som enligt denna lag eller bankrörelselagen (1987: 617) skall undertecknas av styrelsen skall skrivas under av minst hälften av hela antalet styrelseledamöter.

17 § För registrering skall sparbanken anmäla vem som har utsetts till styrelseledamot, suppleant och firmatecknare samt deras postadress och personnummer. Om en ledamot eller suppleant har utsetts enligt lagen (1987: 1245) om styrelserepresentation för de privatanställda, skall detta anges. För registrering skall sparbanken även anmäla av vilka och hur bankens firma tecknas.

Anmälan görs första gången när sparbanken enligt 2 kap. 11 § anmäls för registrering och därefter genast efter det att ändring har inträffat i ett förhållande som har anmälts eller skall anmälas för registrering enligt första stycket. Rätt att göra anmälan tillkommer även den som anmälning-
en gäller.

Om sparbankens postadress ändras, skall sparbanken genast anmäla det för registrering.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1988.

F9 Lag om ändring i föreningsbankslagen (1987:620);

utfärdad den 17 december 1987.

Enligt riksdagens beslut¹ föreskrivs att 6 kap. 1–3, 12 och 17 §§ samt 9 kap. 3 § föreningsbankslagen (1987: 620) skall ha följande lydelse.

6 kap.

1 § En föreningsbank skall ha en styrelse med minst fem ledamöter. Styrelsen skall förvalta föreningsbankens angelägenheter i enlighet med vad som föreskrivs i denna lag och bankrörelselagen (1987: 617).

Styrelsen väljs av föreningsbanksstämman, om det inte föreskrivs i stadgarna att en eller flera styrelseledamöter skall utses på annat sätt. Särskilda bestämmelser om att styrelseledamot kan utses av annan än stämman finns i 4 §.

En styrelseledamots uppdrag gäller för den tid som anges i stadgarna. Uppdragstiden får inte omfatta mer än fyra räkenskapsår och skall bestämmas så att uppdraget upphör vid slutet av den ordinarie föreningsbanksstämma på vilken styrelseval förrättas.

Vad som sägs i denna lag och bankrörelselagen om styrelseledamöter skall i tillämpliga delar gälla även suppleanter.

Bestämmelser om arbetstagarrepresentanter finns i lagen (1987: 1245) om styrelserepresentation för de privatanställda.

2 § Ett uppdrag som styrelseledamot upphör i förtid, om ledamoten eller den som har utsett honom begär det. Anmälan om avgång skall göras hos styrelsen och, om en ledamot som inte är vald på föreningsbanksstämma vill avgå, även hos den som har tillsatt honom.

Om en styrelseledamots uppdrag upphör i förtid eller hinder enligt 3 § uppkommer för honom att vara styrelseledamot och det inte finns någon suppleant som kan inträda i hans ställe, skall övriga styrelseledamöter vidta åtgärder för att en ny styrelseledamot tillsätts för den återstående mandattiden. Sådana åtgärder behöver dock inte vidtas, om den förutvarande ledamoten var arbetstagarrepresentant som avses i lagen (1987: 1245) om styrelserepresentation för de privatanställda. Skall ledamoten väljas på föreningsbanksstämma, kan valet anstå till nästa ordinarie stämma på vilken styrelseval förrättas, om styrelsen är beslutför med kvarstående ledamöter och suppleanter och deras antal inte understiger fem.

¹ Prop. 1987/88: 10, AU 10, rskr. 103.

Om en styrelseledamot som enligt stadgarna skall tillsättas i annan ordning än genom val av föreningsbanksstämman inte har utsetts, skall bankinspektionen förordna en ersättare på ansökan av en styrelseledamot, medlem, borgenär eller någon annan vars rätt kan vara beroende av att det finns någon som kan företräda banken.

3 § Styrelseledamöterna skall vara svenska medborgare och bosatta i Sverige, om inte regeringen eller, efter regeringens bemyndigande, bankinspektionen i särskilda fall tillåter annat. Den som är omyndig eller i konkurs kan inte vara styrelseledamot. Att detsamma gäller den som är underkastad näringsförbud följer av 6 § lagen (1986:436) om näringsförbud.

Styrelseledamöterna skall vara medlemmar i föreningsbanken, om inte stadgarna i särskilt angivna fall tillåter annat. Den som enligt lag är ställföreträdare för en medlem eller, om en juridisk person är medlem, den som är ledamot av styrelsen för den juridiska personen eller delägare i denna får dock vara styrelseledamot utan att vara medlem i föreningsbanken, även om stadgarna saknar föreskrift om det. Om det till en central föreningsbank finns anslutna lokala föreningsbanker, får den som är medlem i en av dessa vara styrelseledamot också i den centrala föreningsbanken.

Bestämmelserna i andra stycket gäller inte arbetstagarrepresentanter som har utsetts enligt lagen (1987:1245) om styrelserepresentation för de privatanställda.

Av styrelseledamöterna får högst en för varje påbörjat femtal vara anställd i en föreningsbank. Vid denna beräkning skall hänsyn inte tas till arbetstagarrepresentanter som har utsetts enligt lagen om styrelserepresentation för de privatanställda.

12 § Styrelsen är beslutför, om mer än hälften av hela antalet styrelseledamöter eller det högre antal som föreskrivs i stadgarna är närvarande. Beslut i ett ärende får dock inte fattas, om inte såvitt möjligt samtliga styrelseledamöter fått tillfälle att delta i ärendets behandling och erhållit tillfredsställande underlag för att avgöra ärendet. Om en styrelseledamot inte kan komma och det finns en suppleant, som skall träda in i hans ställe, skall suppleanten ges tillfälle till det. Suppleant för arbetstagarledamot, som har utsetts enligt lagen (1987:1245) om styrelserepresentation för de privatanställda, skall dock alltid få underlag och ges tillfälle att delta i ärendets behandling på samma sätt som en styrelseledamot.

Om inte stadgarna föreskriver särskild röstmajoritet, gäller som styrelsens beslut den mening för vilken mer än hälften av de närvarande röstar eller, vid lika röstetal, den mening som ordföranden biträder. Är styrelsen inte fulltalig, skall de som röstar för beslutet dock utgöra mer än en

tredjedel av hela antalet styrelseledamöter, om inte annat föreskrivs i stadgarna.

Handlingar som enligt denna lag eller bankrörelselagen (1987: 617) skall undertecknas av styrelsen skall skrivas under av minst hälften av hela antalet styrelseledamöter.

17 § För registrering skall föreningsbanken anmäla vem som har utsetts till styrelseledamot, suppleant och firmatecknare samt deras postadress och personnummer. Om en ledamot eller suppleant har utsetts enligt lagen (1987: 1245) om styrelserepresentation för de privatanställda, skall detta anges. För registrering skall föreningsbanken även anmäla av vilka och hur bankens firma tecknas.

Anmälan görs första gången när föreningsbanken enligt 2 kap. 5 § anmäls för registrering och därefter genast efter det att en ändring har inträffat i ett förhållande som har anmälts eller skall anmälas för registrering enligt första stycket. Rätt att göra anmälan tillkommer även den som anmälningen gäller.

Om föreningsbankens postadress ändras, skall föreningsbanken genast anmäla det för registrering.

9 kap.

3 § Om styrelseledamöterna underlåter att fullgöra vad som åligger dem enligt 2 § första stycket, svarar de och andra som med vetskap om denna underlåtenhet handlar på föreningsbankens vägnar solidariskt för de förpliktelser som uppkommer för föreningsbanken. En styrelseledamot undgår dock ansvar, om han visar att underlåtenheten inte beror på försummelse av honom. Solidariskt ansvar för de förpliktelser som uppkommer för föreningsbanken inträder även för sådana medlemmar som, när likvidationsplikt föreligger enligt 2 § första stycket, med vetskap om likvidationsplikten deltar i beslut att fortsätta föreningsbankens verksamhet. Ansvarighet enligt denna paragraf gäller dock inte för förpliktelser som uppkommer sedan likvidationsfrågan har hänskjutits till rättens prövning eller sedan ett tillräckligt antal medlemmar har inträtt efter den i 2 § första stycket angivna tiden.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1988.

F10 Lag om ändring i försäkringsrörelselagen (1982:713);

utfärdad den 17 december 1987.

Enligt riksdagens beslut¹ föreskrivs att 8 kap. 1, 2, 11 och 17 §§ samt 14 kap 2 § försäkringsrörelselagen (1982: 713) skall ha följande lydelse.

8 kap.

1 §² Ett försäkringsbolag skall ha en styrelse med minst tre ledamöter.

I försäkringsaktiebolag som inte uteslutande driver återförsäkring, skall minst en av styrelseledamöterna utses med uppgift att särskilt vaka över att försäkringstagarnas intresse beaktas. Sådan styrelseledamot får inte vara aktieägare eller befattningshavare i bolaget.

Styrelsen väljs av bolagsstämman. Styrelseledamot som avses i andra stycket skall dock enligt bestämmelse, som skall vara intagen i bolagsordningen, utses av försäkringstagarna eller av någon intressegrupp som har anknytning till dem eller förordnas av regeringen eller av myndighet som regeringen bestämmer. Även annan styrelseledamot får enligt bestämmelse i bolagsordningen tillsättas i annan ordning än genom val av bolagsstämman.

Styrelseledamöternas uppdrag gäller för den tid som anges i bolagsordningen. Uppdragstiden får inte omfatta mer än fyra räkenskapsår och skall bestämmas så att uppdraget upphör vid slutet av den ordinarie bolagsstämma på vilken styrelseval förrättas.

Vad som sägs i denna lag om styrelseledamöter skall i tillämpliga delar gälla även suppleanter.

Bestämmelser om arbetstagarrepresentanter finns i lagen (1987: 1245) om styrelserepresentation för de privatanställda.

2 § Ett uppdrag som styrelseledamot upphör i förtid, om ledamoten eller den som utsett honom begär det. En anmälan om detta skall göras hos styrelsen och, i de fall då en ledamot som inte är vald på bolagsstämman vill avgå, hos den som tillsatt honom.

Om en styrelseledamots uppdrag upphör i förtid eller det uppkommer hinder för denne enligt 4 § att vara styrelseledamot och om det inte finns någon suppleant, skall övriga styrelseledamöter vidta åtgärder för att en ny ledamot för den återstående mandattiden tillsätts, om inte den förutvarande ledamoten har varit en sådan ledamot som avses i 1 § andra stycket eller

¹ Prop. 1987/88: 10, AU 10, rskr. 103..

² Ändringen innebär bl. a. att fjärde stycket upphävs.

en sådan arbetstagarledamot som avses i lagen (1987: 1245) om styrelserrepresentation för de privatanställda. Skall ledamoten väljas på bolagsstämman, kan utan hinder av vad som föreskrivs i 1 § första stycket valet anstå till den nästa ordinarie stämma på vilken styrelseval förrättas, om styrelsen är beslutför med kvarstående ledamöter och suppleanter.

Om en styrelseledamot, som enligt bolagsordningen skall tillsättas på något annat sätt än genom val av bolagsstämman, inte har utsetts, skall rätten förordna ersättare på ansökan av styrelseledamot, aktieägare, delägare, delegerad, garant, borgenär eller annan vars rätt kan vara beroende av att det finns någon som kan företräda bolaget.

11 § Styrelsen är beslutför, om mer än hälften av hela antalet styrelseledamöter eller det högre antal som föreskrivs i bolagsordningen är närvarande. Beslut i ett ärende får dock inte fattas, om inte såvitt möjligt samtliga styrelseledamöter dels fått tillfälle att delta i ärendets behandling, dels fått tillfredsställande underlag för att avgöra ärendet. Om en styrelseledamot har förfall och om det finns en suppleant, som skall träda in i hans ställe, skall denne ges tillfälle till detta. Suppleant för arbetstagarledamot, som har utsetts enligt lagen (1987: 1245) om styrelserrepresentation för de privatanställda, skall dock alltid få underlag och ges tillfälle att delta i ärendets behandling på samma sätt som en styrelseledamot.

Som styrelsens beslut gäller, om bolagsordningen inte föreskriver särskild röstmajoritet, den mening för vilken vid sammanträdet mer än hälften av de närvarande röstar eller vid lika röstetal den mening som ordföranden ansluter sig till. Är styrelsen inte fulltalig, skall de som röstar för beslutet dock utgöra mer än en tredjedel av hela antalet styrelseledamöter, om inte något annat föreskrivs i bolagsordningen.

Handlingar som enligt denna lag skall undertecknas av styrelsen skall skrivas under av minst hälften av hela antalet styrelseledamöter.

17 § För registrering skall bolaget anmäla vem som har utsetts till styrelseledamot, verkställande direktör, suppleant och firmatecknare samt deras postadress och personnummer. Om en ledamot eller suppleant har utsetts enligt lagen (1987: 1245) om styrelserrepresentation för de privatanställda, skall detta anges. För registrering skall bolaget även anmäla av vilka och hur bolagets firma tecknas.

Anmälan görs första gången när bolaget enligt 2 kap. 13 § anmäls för registrering och därefter genast efter det att en ändring inträffat i de förhållanden som anmälts eller skall anmälas för registrering enligt första stycket. Rätt att göra anmälan har även den som anmälningen gäller.

Ändras bolagets postadress, skall bolaget genast anmäla det för registrering.

14 kap.

2 § Det åligger styrelsen i ett försäkringsaktiebolag att ofördröjligen upprätta en särskild balansräkning så snart det finns skäl att anta att bolagets eget kapital understiger en tredjedel av det registrerade aktiekapitalet. Visar balansräkningen att så är fallet, skall styrelsen snarast möjligt till bolagsstämman hänskjuta frågan om bolaget skall träda i likvidation. Godkänns inte på den ordinarie bolagsstämman under det nästföljande räkenskapsåret en balansräkning avseende ställningen vid tiden för stämman som utvisar att det egna kapitalet uppgår till hälften av det registrerade aktiekapitalet, skall styrelsen, om inte bolagsstämman beslutar att bolaget skall träda i likvidation, hos rätten ansöka att bolaget försätts i likvidation. En sådan ansökan kan även göras av en styrelseledamot, verkställande direktören, en revisor eller av en aktieägare. Anmälan till rätten om samma förhållanden kan göras av försäkringsinspektionen.

Om en ansökan eller en anmälan enligt första stycket görs, förordnar rätten att bolaget skall träda i likvidation, om det inte under ärendets handläggning i tingsrätten styrks att en balansräkning, som utvisar att bolagets eget kapital uppgår till hälften av det registrerade aktiekapitalet, har blivit granskad av revisorerna och godkänd av bolagsstämman.

Vid beräkningen av det egna kapitalets storlek skall inom linjen en post tilläggas som utvisar den ökning av tillgångarnas sammanlagda värde som skulle följa, om de redovisades till försäljningsvärdet med avdrag för de förväntade försäljningskostnaderna. Sådana värdehandlingar som avses i 11 kap. 7 § andra stycket skall dock värderas enligt de särskilda bestämmelserna i nämnda paragraf. Beträffande sådana anläggningstillgångar, som undergår en fortlöpande värdeminskning, gäller att de tas upp till anskaffningsvärdet minskat med erforderliga avskrivningar och nedskrivningar, om ett högre värde erhålls genom detta.

Om styrelseledamöterna underlåter att fullgöra vad som åligger dem enligt första stycket, svarar de och andra som med vetskap om denna underlåtenhet handlar på bolagets vägnar solidariskt för de förpliktelser som uppkommer för bolaget. En styrelseledamot undgår dock ansvar, om han visar att underlåtenheten inte beror på försummelse av honom. Solidariskt ansvar för de förpliktelser som uppkommer för bolaget inträder även för de aktieägare som, när likvidationsplikt föreligger enligt första stycket tredje meningen, med vetskap om likvidationsplikten deltar i beslut att fortsätta bolagets verksamhet. Ansvarighet enligt detta stycke gäller dock inte för förpliktelser som uppkommer sedan likvidationsfrågan hänskjutits till rättens prövning eller sedan en balansräkning, som utvisar att bolagets eget kapital uppgår till hälften av det registrerade aktiekapitalet, har blivit granskad av revisorerna och godkänd av bolagsstämman.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1988.

F11 Lag om ändring i bostadsrättslagen (1971:479);

utfärdad den 17 december 1987.

Enligt riksdagens beslut¹ föreskrivs att 44 § bostadsrättslagen (1971:479)² skall ha följande lydelse.

44 § Bostadsrättsförenings stadgar skall ange

1. föreningens firma,
2. ändamålet med föreningens verksamhet och verksamhetens art,
3. den ort inom riket där föreningens styrelse skall ha sitt säte,
4. om avgift för inträde i föreningen skall förekomma, det belopp, högst 100 kronor, vartill inträdesavgiften för varje medlem skall bestämmas,
5. huruvida upplåtelseavgift kan uttagas,
6. de grunder enligt vilka årsavgift skall beräknas,
7. om andra regelbundna eller på särskilt beslut om uttaxering beroende avgifter till föreningen än grundavgift, upplåtelseavgift och årsavgift skall förekomma, avgifternas belopp eller de högsta belopp, sammanlagt dock ej mer än 100 kronor för år och medlem, vartill de får bestämmas,
8. om rätten att bestämma ersättning för bostadsrätt vid överlåtelse skall vara inskränkt, de grunder enligt vilka ersättningen skall beräknas,
9. antalet styrelseledamöter och revisorer eller det högsta och lägsta antal till vilket de skall uppgå och, om för styrelseledamöter eller revisorer skall finnas suppleanter, samma uppgifter beträffande dem, tiden för styrelseledamots, revisors och suppleants uppdrag samt, om styrelseledamot, revisor eller suppleant skall utses på annat än i denna lag angivet sätt, hur tillsättning skall ske,
10. föreningens räkenskapsår,
11. de grunder enligt vilka medel skall avsättas för säkerställande av underhållet av föreningens hus,
12. det sätt på vilket kallelse till föreningsstämma skall ske och andra meddelanden bringas till medlemmarnas kännedom samt den tid före stämma när föreskrivna kallelseåtgärder senast skall vara vidtagna,
13. de grunder enligt vilka föreningen skall förfoga över uppkommen vinst och hur det skall förfaras med föreningens behållna tillgångar vid dess upplösning.

Bestämmelserna i första stycket 9 gäller inte arbetstagarrepresentanter som har utsetts enligt lagen (1987: 1245) om styrelserepresentation för de privatanställda.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1988.

¹ Prop. 1987/88: 10, AU 10, rskr. 103.

² Lagen omtryckt 1982: 353.

F12 Lag om ändring i lagen (1975:417) om sambruksföreningar;

utfärdad den 17 december 1987.

Enligt riksdagens beslut¹ föreskrivs att 4 och 12 §§ lagen (1975: 417) om sambruksföreningar² skall ha följande lydelse.

4 § Sambruksförenings stadgar skall ange

1. föreningens firma,
2. ändamålet med föreningens verksamhet och verksamhetens art,
3. den ort inom riket där föreningens styrelse skall ha sitt säte,
4. den insats med vilken varje medlem skall delta i föreningen och hur insatserna skall göras,
5. om regelbundna eller på särskilt beslut om uttaxering beroende avgifter till föreningen skall förekomma, avgifternas belopp eller det högsta belopp vartill de får bestämmas,
6. antalet styrelseledamöter och revisorer, tiden för deras uppdrag och, om suppleanter skall finnas, motsvarande uppgifter beträffande dem,
7. föreningens räkenskapsår,
8. hur ofta ordinarie föreningsstämma skall hållas och tiden för sådan stämma,
9. det sätt på vilket kallelse till föreningsstämma skall ske och andra meddelanden till medlemmarna skall tillställas dem samt den tid före stämma då föreskrivna kallelseåtgärder senast skall vara vidtagna,
10. de värderingsgrunder som skall tillämpas när förening skall inlösa medlems andel,
11. de grunder enligt vilka föreningen skall förfoga över uppkommen vinst och hur det skall förfaras med föreningens behållna tillgångar vid dess upplösning.

Bestämmelserna i första stycket 6 gäller inte arbetstagarrepresentanter som har utsetts enligt lagen (1987: 1245) om styrelserepresentation för de privatanställda.

12 §³ Bestämmelserna i 6 kap. lagen (1987: 667) om ekonomiska föreningar gäller i fråga om sambruksföreningar med följande undantag.

¹ Prop. 1987/88: 10, AU 10, rskr. 103.

² Lagen omtryckt 1987: 671.

³ Senaste lydelse 1987: 671.

1. Styrelsen består av en eller flera ledamöter.
2. Styrelsen får ej tillsättas i annan ordning än genom val på föreningsstämma.
3. Bestämmelserna om verkställande direktör gäller inte.
Bestämmelserna i första stycket 2 gäller inte arbetstagarrepresentanter som har utsetts enligt lagen (1987: 1245) om styrelserepresentation för de privatanställda.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1988.

F13 Lag om ändring i lagen (1972:262) om understödsföreningar;

utfärdad den 17 december 1987.

Enligt riksdagens beslut¹ föreskrivs att 11, 14 och 27 §§ lagen (1972: 262) om understödsföreningar skall ha följande lydelse.

11 § Understödsförenings stadgar skall vara ägnade att trygga att föreningen kan fullgöra sina försäkringsutfästelser och skall samtidigt tillgodose medlemmarnas intresse av att kostnader och villkor för försäkringarna är skäligen med hänsyn till förmånernas art och omfattning och föreningens förhållanden. Även i övrigt skall stadgarna ha ett för verksamheten lämpligt innehåll.

Stadgarna skall ange

1. föreningens firma,
2. ändamålet med föreningens verksamhet och verksamhetens art,
3. den ort inom riket, där föreningens styrelse skall ha sitt säte,
4. de villkor som skall gälla för inträde i föreningen,
5. försäkringsförmånernas beskaffenhet och storlek eller grunderna för beräkning av förmånerna, tid och villkor för utbetalning av försäkringsbelopp samt i fråga om kapitalförsäkring högsta tillåtna försäkringsbelopp för en medlem,
6. de fasta avgifter, som skall erläggas till föreningen, eller grunderna för deras beräkning,
7. ordningen för beslut om särskild uttaxering och grunderna för dess verkställande, om sådan uttaxering skall få förekomma,
8. påföljden för försummelse att till föreningen erlägga fast avgift eller uttaxerat belopp,
9. om rätt till fribrev eller återköp skall föreligga samt, för sådant fall, villkoren för rätten och reglerna för beräkning av fribrevs- eller återköpsvärdena,
10. villkoren för belåning av försäkringsbrev hos föreningen, om sådan belåning skall få förekomma,
11. tider för verkställande av försäkringsteknisk utredning, om skyldighet föreligger att verkställa sådan utredning,
12. grunderna för fondbildning,
13. hur medel som ej behövs för löpande utgifter skall placeras och värdehandlingar skall förvaras,

¹ Prop. 1987/88: 10, AU 10, rskr. 103.

14. hur medel som ej ingår i försäkringsfond skall användas samt, om återbäring skall förekomma, bestämmelser därom,

15. antalet styrelseledamöter och revisorer eller det högsta och lägsta antal till vilket de skall uppgå och, om för styrelseledamöter och revisorer skall finnas suppleanter, motsvarande uppgifter om dem, tiden för styrelseledamots, revisors och suppleants uppdrag samt, om styrelseledamot, revisor eller suppleant skall utses på annat än i denna lag angivet sätt, hur tillsättning skall ske,

16. i fall där fullmäktige skall finnas, hur de skall utses samt deras befogenhet och mandattid,

17. tid för ordinarie föreningsstämma,

18. det sätt på vilket kallelse till föreningsstämma skall ske och andra meddelanden bringas till medlemmarnas kännedom samt den tid före stämman då föreskrivna kallelseåtgärder senast skall vara vidtagna,

19. hur vid föreningens upplösning skall förfaras med föreningens behållna tillgångar.

Bestämmelserna i andra stycket 15 gäller inte arbetstagarrepresentanter som har utsetts enligt lagen (1987: 1245) om styrelserepresentation för de privatanställda.

14 § Ansökningshandlingen skall innehålla uppgift om

1. antalet medlemmar,
2. understödsföreningens postadress,
3. styrelseledamöters, revisorers och suppleanters fullständiga namn, medborgarskap och hemvist jämte förklaring att dessa personer ej är omyndiga,
4. den eller dem som får teckna föreningens firma och hur firman skall tecknas, om denna ej skall tecknas endast av styrelsen,
5. beträffande firmatecknare som ej är styrelseledamot eller styrelsesuppleant, motsvarande förhållanden som anges under 3.

Om en styrelseledamot eller suppleant har utsetts enligt lagen (1987: 1245) om styrelserepresentation för de privatanställda, skall detta anges i ansökningshandlingen.

Har ej den som ensam eller gemensamt med annan får teckna föreningens firma egenhändigt skrivit sin namnteckning på ansökningshandlingen, skall vid denna fogas särskild bilaga, på vilken namnteckningen finns. Namnteckning skall vara styrkt av vittnen.

27 § Bestämmelserna i 21–23 §§, 25–30 §§ och 32–37 §§ lagen (1951: 308) om ekonomiska föreningar gäller i tillämpliga delar i fråga om understödsförening med följande avvikelser, nämligen

1. att minst hälften av styrelsens ledamöter skall väljas på föreningsstämma eller av organisation som kan anses företräda medlemmarna,

2. att styrelseledamot får utses för tid till och med den ordinarie föreningsstämma som skall äga rum under fjärde räkenskapsåret efter det han utsetts, om försäkringsinspektionen medgett det,

3. att anställd hos föreningen ej får vara styrelseordförande.

Vid tillämpningen av 37 § skall iakttagas att hänvisningen till 9 § skall avse 14 § denna lag.

Bestämmelser om arbetstagarrepresentanter finns i lagen (1987: 1245) om styrelserepresentation för de privatanställda.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1988.

F14 Lag om ändring i lagen (1973:370) om arbetslöshetsförsäkring;

utfärdad den 17 december 1987.

Enligt riksdagens beslut¹ föreskrivs att 45, 48 och 58 §§ lagen (1973: 370) om arbetslöshetsförsäkring² skall ha följande lydelse.

45 § Erkänd arbetslöshetskassas stadgar skall i tillämpliga delar och i enlighet med denna lag avfattas enligt normalstadgar som fastställs av arbetsmarknadsstyrelsen.

Stadgarna skall ange

1. kassans firma,
2. kassans verksamhetsområde med uppgift huruvida kassan är avsedd för anställda eller företagare eller för bådadera kategorierna,
3. den ort inom riket där kassans styrelse skall ha sitt säte.
4. de villkor som skall gälla för inträde i kassan och för uteslutning av medlem,
5. vad som skall gälla beträffande medlemmarnas förmåner och skyldigheter i arbetslöshetsförsäkringen samt ordningen för utbetalning av ersättning,
6. storleken av de fasta avgifter, som skall erläggas till kassan, och ordningen för avgifternas erläggande,
7. påföljden av försummelse att till kassan erlägga fast avgift eller uttaxerat belopp,
8. grunderna för fondbildning,
9. bestämmelser angående fondmedels placering och värdehandlingars förvarande,
10. antalet styrelseledamöter, revisorer och suppleanter för dem, sättet för deras tillsättande och tiden för deras uppdrag,
11. bestämmelser om föreningsstämma och hur dess befogenhet skall utövas,
12. om föreningsstämmans befogenhet skall utövas av därtill utsedda ombud, antalet ombud, hur de skall utses samt tiden för deras uppdrag,
13. tid för ordinarie föreningsstämma,
14. det sätt varpå kallelse till föreningsstämma skall ske och andra meddelanden bringas till medlemmarnas eller ombudens kännedom samt den tid före stämman då förslag, som enskild medlem önskar få behandlat, skall vara styrelsen tillhanda och den tid då föreskrivna kallelseåtgärder

¹ Prop. 1987/88: 10, AU 10, rskr. 103.

² Lagen omtryckt 1982: 432.

senast skall vara vidtagna,

15. hur vid kassans upplösning skall förfaras med kassans behållna tillgångar.

Stadgarna får ej utan medgivande av arbetsmarknadsstyrelsen innehålla annat än som angivits i andra stycket.

Bestämmelserna i andra stycket 10 gäller inte arbetstagarrepresentanter som har utsetts enligt lagen (1987: 1245) om styrelserepresentation för de privatanställda.

48 § Ansökan om registrering skall också innehålla uppgifter om kassans postadress, om styrelseledamöters, revisorers och eventuella suppleanters fullständiga namn, medborgarskap och postadress samt förklaring att dessa personer ej är omyndiga.

Om en styrelseledamot eller suppleant har utsetts enligt lagen (1987: 1245) om styrelserepresentation för de privatanställda, skall detta anges i ansökningshandlingen.

I ansökningshandlingen skall anges av vilka och hur kassans firma skall tecknas, om ej denna befogenhet skall utövas endast av styrelsen. Skall firman tecknas av annan än styrelseledamot eller styrelsesuppleant, gäller första stycket även i fråga om sådan firmatecknare.

Har ej den som ensam eller gemensamt med annan får teckna kassans firma egenhändigt skrivit sin namnteckning på ansökningshandlingen, skall vid denna fogas särskild bilaga, på vilken namnteckningen finns. Namnteckning skall vara styrkt av vittnen.

58 § Bestämmelserna i 21–23 §§, 25–30 §§ och 32–37 §§ lagen (1951: 308) om ekonomiska föreningar gäller i tillämpliga delar i fråga om erkänd arbetslöshetskassa med följande avvikelser, nämligen

1. att styrelseledamot ej får utses för längre tid än fyra år, dock att arbetsmarknadsstyrelsen får medge att mandattiden omfattar längre tid,

2. att anställd hos kassan ej får vara styrelseordförande,

3. att arbetsmarknadsstyrelsen efter förslag av kassan skall utse en styrelseledamot jämte suppleant för honom,

4. att sådan ledamot och suppleant har rätt att för uppdragets fullgörande uppbära ersättning med belopp som arbetsmarknadsstyrelsen bestämmer.

Vid tillämpningen av 37 § nämnda lag skall iakttagas att hänvisningen till 9 § skall avse 48 § i denna lag.

Bestämmelser om arbetstagarrepresentanter finns i lagen (1987: 1245) om styrelserepresentation för de privatanställda.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1988.

F15 Lag**om ändring i lagen (1968:576) om Konungariket Sveriges stadshypotekskassa och om stadshypoteksföreningar;**

utfärdad den 17 december 1987.

Enligt riksdagens beslut¹ föreskrivs att 2 och 22 §§ lagen (1968: 576) om Konungariket Sveriges stadshypotekskassa och om stadshypoteksföreningar² skall ha följande lydelse.

2 § Kassan förvaltas av en styrelse med säte i Stockholm. Styrelsen består av tio ledamöter.

Regeringen utser två ledamöter och två suppleanter för dem för tre år. Fullmäktige i riksgäldskontoret utser en ledamot och suppleant för honom likaledes för tre år.

Sex ledamöter samt sex personliga suppleanter för dem väljs på ordinarie ombudsstämma. Av dessa väljs två ledamöter och deras suppleanter varje år för en tid av tre år. Val av ledamot eller suppleant sker för tiden till och med den ordinarie ombudsstämma som hålls under tredje året efter det år då valet förrättades.

Verkställande direktören är ledamot i styrelsen. Hans ställföreträdare är suppleant.

Avgår vald ledamot eller suppleant före utgången av den tid för vilken han är vald, väljs ny ledamot eller suppleant för återstående tid vid nästa ordinarie ombudsstämma.

Regeringen förordnar en av de av regeringen utsedda ledamöterna att vara styrelsens ordförande. Den av riksgäldsfullmäktige utsedde ledamoten är styrelsens vice ordförande.

Regeringen bestämmer arvoden till de av regeringen och av riksgäldsfullmäktige utsedda ledamöterna.

Bestämmelser om arbetstagarrepresentanter finns i lagen (1987: 1245) om styrelserepresentation för de privatanställda.

22 § Förening förvaltas av en styrelse med säte i den ort regeringen bestämmer. Styrelsen består av minst fem och högst sju ledamöter. Kassan utser en av ledamöterna och suppleant för honom. Sådan ledamot och suppleant bör ha insikt och erfarenhet av rörelse för fastighets- och tomträttsbelåning. Övriga ledamöter och suppleanter för dem till högst samma antal väljes på ordinarie föreningsstämma.

¹ Prop. 1987/88: 10, AU 10, rskr. 103.

² Lagen omtryckt 1983: 578.

Val av ledamot eller suppleant sker för tiden till och med den ordinarie föreningsstämma som hålles under tredje året efter valet.

Avgår vald ledamot eller suppleant före utgången av den tid för vilken han är vald, väljes ny ledamot eller suppleant för återstående tid på nästa ordinarie föreningsstämma.

Styrelsen väljer årligen inom sig ordförande och vice ordförande.

Bestämmelser om arbetstagarrepresentanter finns i lagen (1987:1245) om styrelserepresentation för de privatanställda.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1988.

F16 Lag om ändring i lagen (1970:65) om Sveriges allmänna hypoteksbank och om landshypoteksföreningar;

utfärdad den 17 december 1987.

Enligt riksdagens beslut¹ föreskrivs att 3 och 37 §§ lagen (1970:65) om Sveriges allmänna hypoteksbank och om landshypoteksföreningar² skall ha följande lydelse.

3 § Banken förvaltas av en styrelse med säte i Stockholm. Styrelsen består av sex ledamöter.

Regeringen utser en ledamot och en suppleant för honom för tre år. Fullmäktige i riksgäldskontoret utser en ledamot och suppleant för honom likaledes för tre år.

Tre ledamöter och tre suppleanter för dem väljes på ordinarie delägarsammankomst. Av dessa väljes en ledamot och suppleant för honom varje år för en tid av tre år. Val av ledamot eller suppleant sker för tiden till och med den ordinarie delägarsammankomst som hålles under tredje året efter det år då valet förrättades.

De fem ledamöter som utsetts enligt andra och tredje styckena utser verkställande direktör. Denne ingår som ledamot i styrelsen.

Den av regeringen utsedde ledamoten är styrelsens ordförande och den av riksgäldsfullmäktige utsedde ledamoten är vice ordförande.

Avgår ledamot eller suppleant, som valts på delägarsammankomst, före utgången av den tid för vilken han är vald, väljes ny ledamot eller suppleant för återstående tid vid nästa ordinarie delägarsammankomst.

Regeringen bestämmer arvoden till de av regeringen och riksgäldsfullmäktige utsedda ledamöterna.

Bestämmelser om arbetstagarrepresentanter finns i lagen (1987:1245) om styrelserepresentation för de privatanställda.

37 § Förenings angelägenheter förvaltas av en styrelse som utses enligt föreskrifter i reglementet.

Bestämmelser om arbetstagarrepresentanter finns i lagen (1987:1245) om styrelserepresentation för de privatanställda.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1988.

¹ Prop. 1987/88: 10, AU 10, rskr. 103.

² Lagen omtryckt 1983: 588.

**F17 Lag
om ändring i lagen (1980:1097) om Svenska
skeppshypotekskassan;**

utfärdad den 17 december 1987.

Enligt riksdagens beslut¹ föreskrivs att 9 § lagen (1980: 1097) om Svenska skeppshypotekskassan skall ha följande lydelse.

9 § Kassan förvaltas av en styrelse med säte i Göteborg. Styrelsen består av sju ledamöter av vilka en skall vara ordförande och en vice ordförande. För styrelsens ledamöter finns högst sju suppleanter.

Styrelsens ordförande, vice ordförande och övriga ledamöter samt suppleanter utses av regeringen för en tid av högst tre år.

Regeringen bestämmer arvoden till ledamöterna.

Bestämmelser om arbetstagarrepresentanter finns i lagen (1987: 1245) om styrelserepresentation för de privatanställda.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1988.

¹ Prop. 1987/88: 10, AU 10, rskr. 103.

**F18 Lag
om ändring i lagen (1919:426) om flottning i allmän
flottled;**

utfärdad den 17 december 1987.

Enligt riksdagens beslut¹ föreskrivs att 40 a § lagen (1919: 426) om flottning i allmän flottled skall ha följande lydelse.

40 a §² I fråga om flottningsförening skall lagen (1987: 1245) om styrelse-representation för de privatanställda gälla i tillämpliga delar. Bestämmelserna i 17 § samma lag skall även tillämpas, om olägenhet som där sägs skulle uppkomma genom att styrelserepresentation för de anställda införs i flottningsförening där länsstyrelsen har utsett styrelseledamot enligt 40 §.

I anmälan om styrelsens sammansättning enligt 41 § skall anges om arbetstagarrepresentant har utsetts. Arbetstagarrepresentants namn och adress skall införas i förteckning som anges i 76 a §.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1988.

¹ Prop. 1987/88: 10, AU 10, rskr. 103.

² Senaste lydelse 1977: 1093.

8. SAKREGISTER

Sakregistret är avsett att vara ett komplement till den utförliga systematiska innehållsförteckningen

- AD 91
- Aktiebolag 29
- Aktiebolagslagen 29
- Aktieägargrupper 85
- Allmänna pensionsfonden 21
- Allmänt skadestånd 77
- Anmälan till registreringsmyndighet 95
- Anställd 36
- Anställningsförmåner 61
- Ansvar 100
- Ansvarssituationer 106
- Antal styrelsemöten 133
- Arbetsfördelning 105
- Arbetsgivare 74
- Arbetsmiljöfonden 26
- Arbetsmiljölagen 20
- Arbetsrättskommittén 14
- Arbetsrättslig lagstiftning 18
- Arbetstagare 36
- Arbetstagarinflytande 14
- Arbetstagararkonsult 20
- Arbetstagarledamöter 37
- Arbetstagarrepresentanter 37
- Arbetstagarrepresentant 36
- Arbetsutskott (Se även beredningsorgan) 144
- Arvode 60, 105
- Avgång ur styrelse 51
- Avtal om styrelsrepresentation 75

- Bank 29
- Banklagarna 29
- Beredningsorgan 64
- Beskattning 78

- Beslutsförhet 140
- Beslutsunderlag 140
- Bestämmande inflytande 32
- Betalningsansvar 110
- Bolagsordning 94, 98
- Bosättning 57

- Central organisation 52
- Centrala föreningsbanker 30

- Dotterföretag 32

- Ekonomiskt skadestånd 77
- Entledigande av styrelseledamot 51
- Ersättningstalan 107
- Externt ansvar 102, 108

- Facklig förtroendeman 61
- Familjeföretag 85
- 50/50-Företag 33, 84
- Fondstyrelse 21
- Frånträda förhandling 78
- Fullmakt 22
- Fyramånadersfrist 78
- Föredragande 139
- Föredragningslista 137
- Förlorad arbetsförtjänst 61
- Föreningar 29
- Företag 29
- Företagsdemokrati 13, 27
- Försäkringsbolag 29
- Försöksverksamhet 16
- Förtroendeman 51

Granska handlingar 121

Handelsbolag 30
 Handlingar 121
 Hjälpregel 24, 53
 Huvudorganisation 32, 51, 52
 Hypoteksföreningar 30
 Hypoteksinstitut 29

Ideella föreningar 30
 Information av
 – revisor 120
 – VD 113
 Inrättande av styrelserepresenta-
 tion 44
 Insyn 27
 Interimsbeslut 90
 Internt ansvar 102, 103
 Intressegrupper 83

Juridisk person 32
 Justeringsman 143
 Jämkning av skadestånd 78
 Jämställdhet 21, 55
 Jäv 68 f
 Jävsregel 24

Kallelse till mötet 137
 Kollektivavtal 19, 35, 49, 70
 Kommanditbolag 30
 Kollektivavtalsbundna arbets-
 tagare 53
 Kommissionärsföretag 33, 47
 Kommittentföretag 33, 47
 Koncern 32, 41, 54
 Koncernbegreppet 32
 Konkurrenshänsyn 56
 Konkurs 57
 Konsortie 83
 Konsortieavtal 83
 Kontroversiella ärenden 138
 Konstnärlig verksamhet 68, 72
 Kvalifikationskrav 56

Lagens syfte 27
 Ledningsfunktion 99
 Likställighetsprincipen 59

Likvidation 110
 Likviditetsansvaret 110
 Lokal arbetstagarorganisation 35,
 45
 Lokal föreningsbank 30
 Låneförbud enligt ABL 95
 Löntagarfonder 19, 21
 Löpande förvaltning 98

Medborgarskap 57
 Medbestämmande 19
 Medbestämmandeavtal 18
 Medbestämmandelagen 18
 Minoritetsrepresentation 28, 40
 Moderföretag 32, 41

Nämnden för styrelserepresenta-
 tionsfrågor 56, 58, 80
 Näringsförbud 56
 Närvarorätt för suppleant
 – beredningsorgan (utskott) 64
 – styrelse 62
 – stämma 62

Oaksamhet 103
 Objektiv culpabedömning 104
 Offentliga ledamöter 23
 Omsorg 98, 103
 Omyndighet 57
 Opionsbildande ändamål 72
 Ordförande
 – styrelse 75
 – stämma 75
 Organisationstillhörighet 28

PRV 51
 Partsammansatta organ 19
 Passivitet 104
 Planering av styrelsebeslut 135
 Politiska styrkeförhållanden 88
 Preskriptionsregel 78
 Presumtionsansvar 111
 Protokoll 149

Ramlagstiftning 19
 Regionstyrelse 68
 Registrering 95

- Reservation 106, 141
 Representativitetsregel 44
 Rutinärenden 138
 Räkenskapsår 37
 Rätt till information 113 f
 Rätt till styrelserepresentation 36
 Rättslig ställning 98
 Röstbegränsning 23
 Röstmajoritet 89
 Rösträtt 22
- Samverkansförhandling 25, 69
 Sekretess 123 f
 Skadestånd 73
 Skadeståndsansvar 102
 Skilda branscher 24, 38
 Språk 141
 SNI-kod 39
 Statens industriverk 16
 Stiftelser 23
 Stridsåtgärd 70
 Styrelsebeslut 89, 105, 140
 Styrelseledamöter
 - ansvar 100
 - ställning 98
 - tystnadsplikt 123 f
 Styrelseledamotens rättsliga ställning 59, 98
 Styrelsens ordförande 75
 Styrelsesuppleantens ansvar 109
 Subjektiva faktorer 104
 Suppleant 37
 Syfte med lagen 27
 Syssloman 59, 98, 103
- Talans väckande 78
 Talefrist 78
 Talerätt 78
 Tillsynsfunktion 99
 20 %-regeln 23
 Tremånadersfrist 58
 Trolöshet mot huvudman 129
 Tystnadsplikt 123 f
- Undantag för lagens tillämplighet 79 f
 Underkoncern 32
 Underrättelse 45, 48
 Uppdragstiden 57
 Utbildning 26
 Utseende av arbetstagarrepresentant 42, 51
 Utslagsröst 41, 88
 Utvecklingsavtalet 20
 Utökad representation 36 f
- VD:s informationsplikt 114
 Verksamhet 38
 Verksamhetens mål 72
 VPC 21
 Vårdnadsplikt 98
 Väsentligt intresse 79
 Väsentlig olägenhet 24
- Ägarstruktur 31
- Övergångsbestämmelser 92
 Övervakningsansvar 105

JURIDISKA INSTITUTIONEN
BIBLIOTEKET
LUND

ANSTÄLLDA I STYRELSEN

Sedan den 1 januari 1988 gäller ny lagstiftning om styrelserepresentation för de anställda i aktiebolag, banker, hypoteksinstitut, försäkringsbolag och ekonomiska föreningar. Syftet med den nya lagen, som ersätter två lagar från 1976, är att ge de anställda insyn och inflytande i företagets verksamhet. Bland nyheterna kan nämnas att de anställda i större företag har rätt att utse tre ordinarie ledamöter och tre suppleanter. En annan nyhet är att regeln om att en facklig organisation skall företräda mer än hälften av de anställda på arbetsplatsen för att styrelserepresentation skall få inrättas, slopas. Vidare har styrelseledamöternas ansvar i samband med tvångslikvidation enligt aktiebolagslagen ändrats.

Anställda i styrelsen är en lättfattlig kommentar och den ger god vägledning för alla som har anledning att studera den nya lagen.

Krister Moberg är docent i civilrätt vid Lunds universitet och har tidigare på Norstedts givit ut *Bolagsrevisorn* (1986) och tillsammans med Bo Dahlgren *Nyckeln till styrelserummet* (1983) och *Rösten på stämman* (1987).